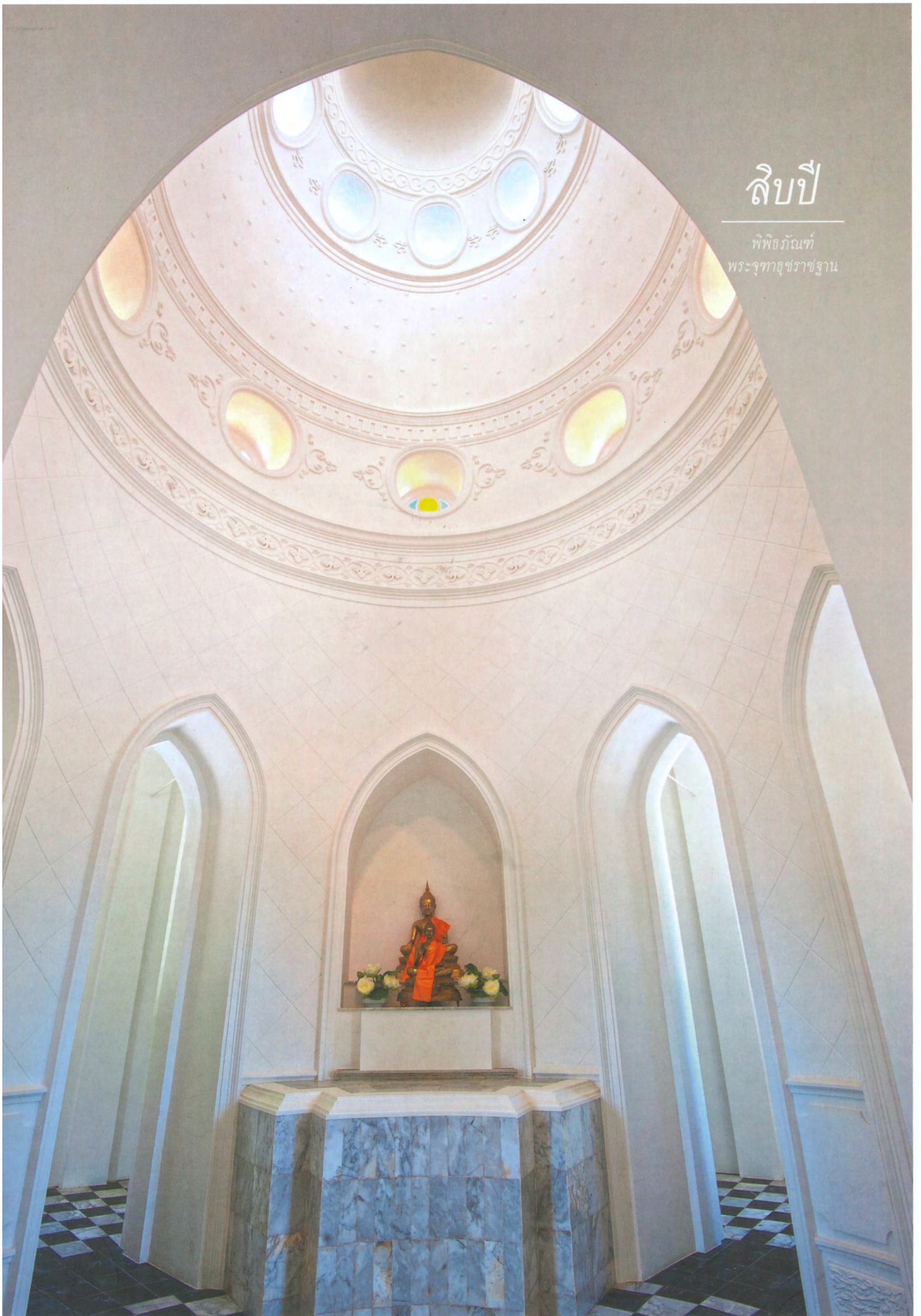
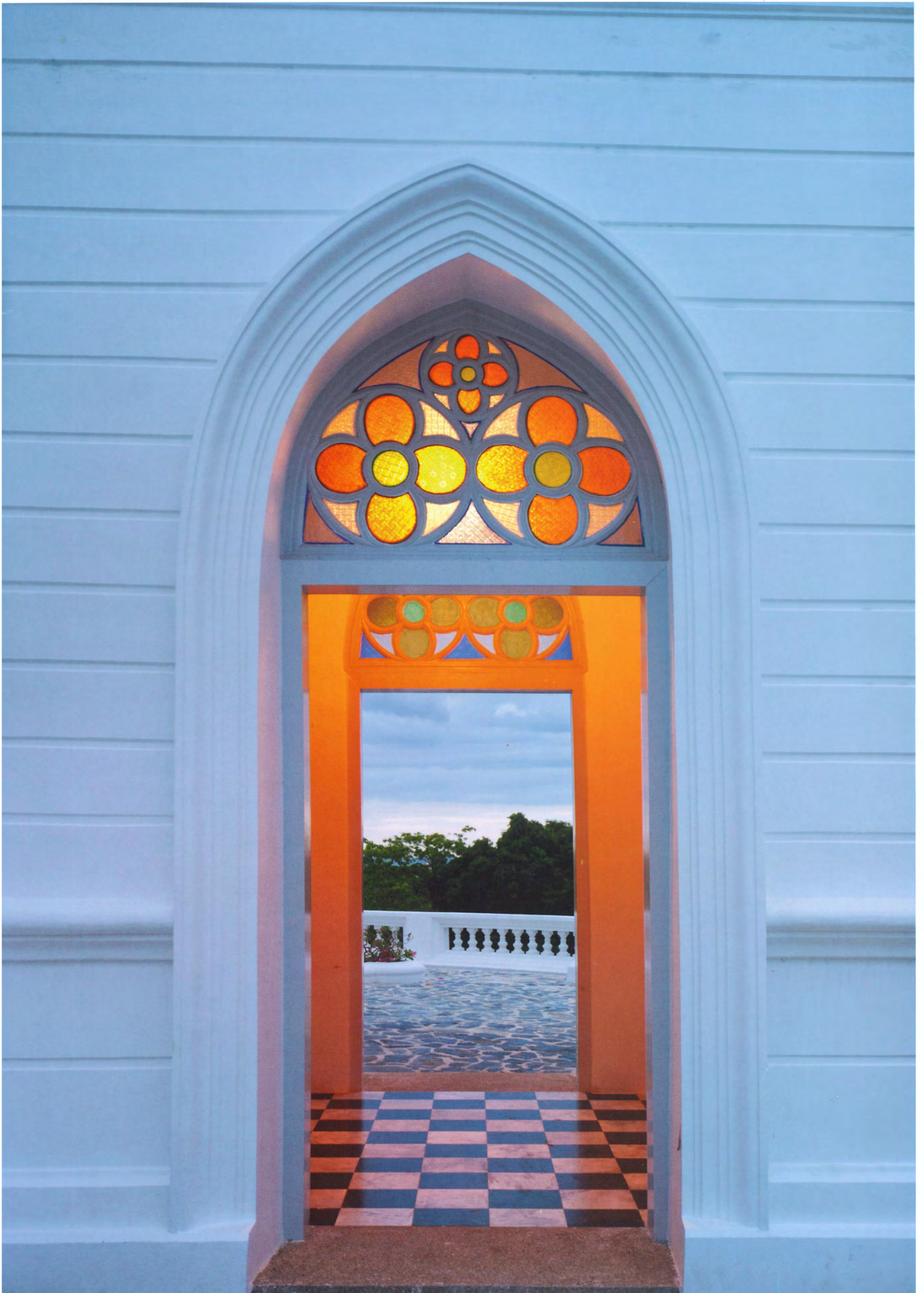

สิบปี

พิพิธภัณฑ์
พระจุฑาธุชราชฐาน

หนังสือ : ลิขสิทธิ์พระจุฑาธุชราชฐาน

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ธันวาคม ๒๕๕๗

จำนวน : ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ที่ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

โทรศัพท์ : ๐-๒๕๕๒-๓๐๑๑, ๐-๒๕๕๒-๔๐๐๐

โทรสาร : ๐-๒๕๓๓-๒๗๖๒, ๐-๒๕๓๔-๑๓๘๕

www.amarin.co.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

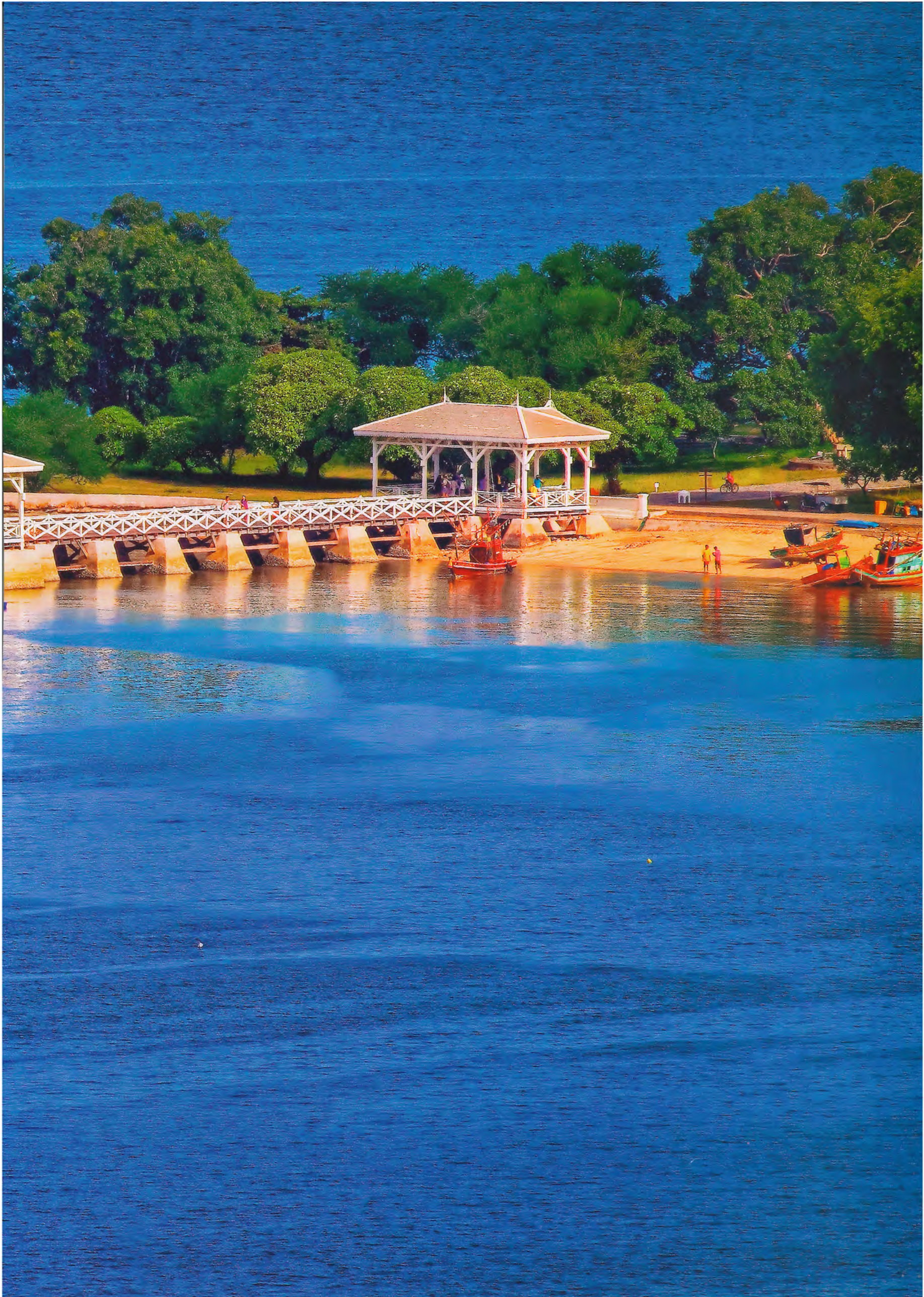
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม.

ลิขสิทธ์พระจุฑาธุชราชฐาน.-- กรุงเทพฯ : สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557. 160 หน้า.

1. พิศภักดิ์. I. ชื่อเรื่อง.

069

ISBN 978-616-551-869-7

สิบปี พิพิธภัณฑทร์พระจุฑาธุชราชฐาน

สารจากอธิการบดี

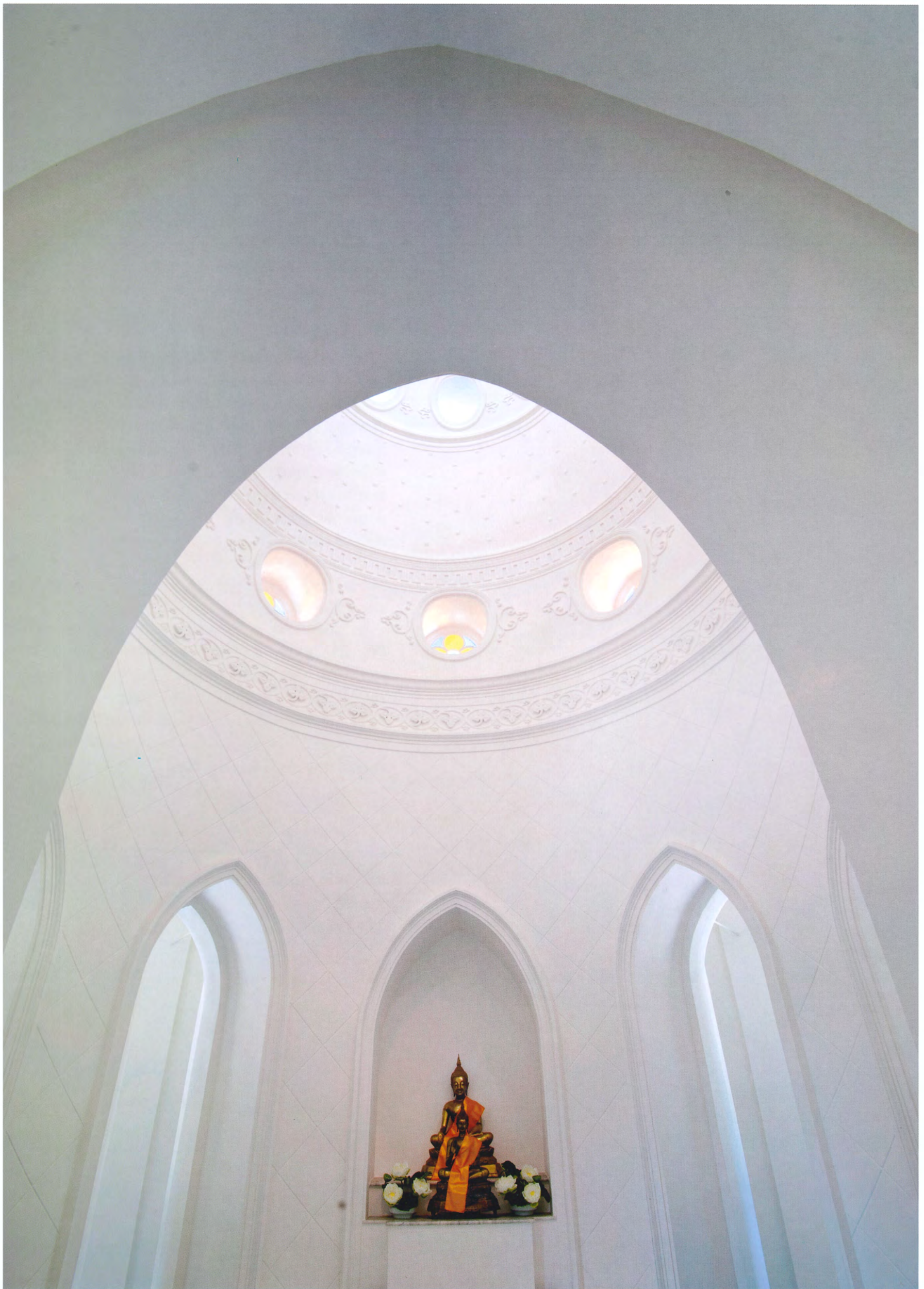
พระจุฑาธุชราชฐานพระราชวังบนเกาะสีชัง สถาปนาขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญยิ่งทางประวัติศาสตร์ ด้วยเคยเป็นที่ประทับแปรพระราชฐานของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงหลายพระองค์ รวมทั้งเป็นสถานที่ประสูติของสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ซึ่งพระราชทานตั้งเป็นชื่อของพระราชฐานแห่งนี้ด้วย

เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับเกียรติให้ทำหน้าที่ทำนุบำรุงรักษาและดูแลพื้นที่ในเขตพระราชฐานนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยก็ได้เริ่มดำเนินการร่วมกับกรมศิลปากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนชาวเกาะสีชัง เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ให้มีความงดงามและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม จึงได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ทางโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งครบรอบ ๑๐ ปี ของการดำเนินพิพิธภัณฑ์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ นี้ รวมทั้งมีนักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชมกว่า ๑ ล้านคนแล้ว จึงถือได้ว่ามีความยั่งยืน และเป็นที่รู้จักแพร่หลาย รวมทั้งเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของชาวเกาะสีชังได้เป็นอย่างดี

ในโอกาสครบรอบ ๑๐ ปี ของพิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐานนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม ร่วมกับหอภาคคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จัดพิมพ์หนังสือ “สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน” ขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกและเผยแพร่ความงดงามของภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ผ่านรูปภาพเชิงศิลปะที่สวยงามอย่างยิ่ง จึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์และประทับใจแก่ผู้ที่ได้รับ รวมทั้งขอขอบคุณทุกท่านที่ได้สร้างสรรค์หนังสือทรงคุณค่าร่วมกันในวาระอันสำคัญนี้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล
อธิการบดี

สิบปี พิพิธภัณฑทร์พระจุฑาธุชราชฐาน

คำนำ

บนเกาะสีชัง โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ปริมาณของพิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ผู้คนทั้งหลายย่อมสัมผัสได้ถึงพลังงานของการบูรณะโบราณสถานในมิติต่างๆ ตั้งแต่การจัดวางผังบริเวณ งานสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม รวมถึงการจัดระบบสาธารณูปโภค มีแหล่งน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงความเป็นอยู่บนเกาะอันทรงคุณค่าแห่งนี้

มีนักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย ได้เข้ามาทำงานภาคสนามในพื้นที่นี้ เพื่อศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดความเข้าใจอันนำไปสู่การกำหนดแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานในมิติต่างๆ ได้

นอกจากนี้มหาวิทยาลัย ยังได้ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ควบคู่กันไปด้วย มีการตั้งสถานีวิจัยทางทะเล มีการทดลองเพาะเลี้ยงสิ่งมีชีวิตซึ่งมีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์และมีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจสูง มีเรือใหญ่เพื่อให้เหล่านักวิจัย ได้ลงภาคปฏิบัติในทะเลจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือจากหน่วยราชการ เอกชน และประชาชนชาวถิ่นเป็นองค์ประกอบต่างๆ เช่น การประกวดโคม อันเป็นประเพณีสืบเนื่องมายาวนานในคืนวันเพ็ญเดือนหก ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชา เป็นทั้งงานบุญ งานบันเทิง อีกทั้งยังเห็นความพร้อมใจของผู้คนในวันปืยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ของทุกปี ซึ่งมีเคยจางหายไปเลย

นี่คือความชัดเจนบางประการ ที่โยงให้เห็นถึงบทบาทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อความเป็นไปบนเกาะสีชัง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ที่ดำเนินต่อเนื่องมาเป็นเวลาสิบปี

เกาะสีชังทุกวันนี้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเรื่อยๆ สีชังเป็นที่ตากอากาศพักผ่อนแบบมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นที่ซึ่งช่างภาพและคู่รักนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวและบันทึกภาพไว้เป็นที่ระลึก

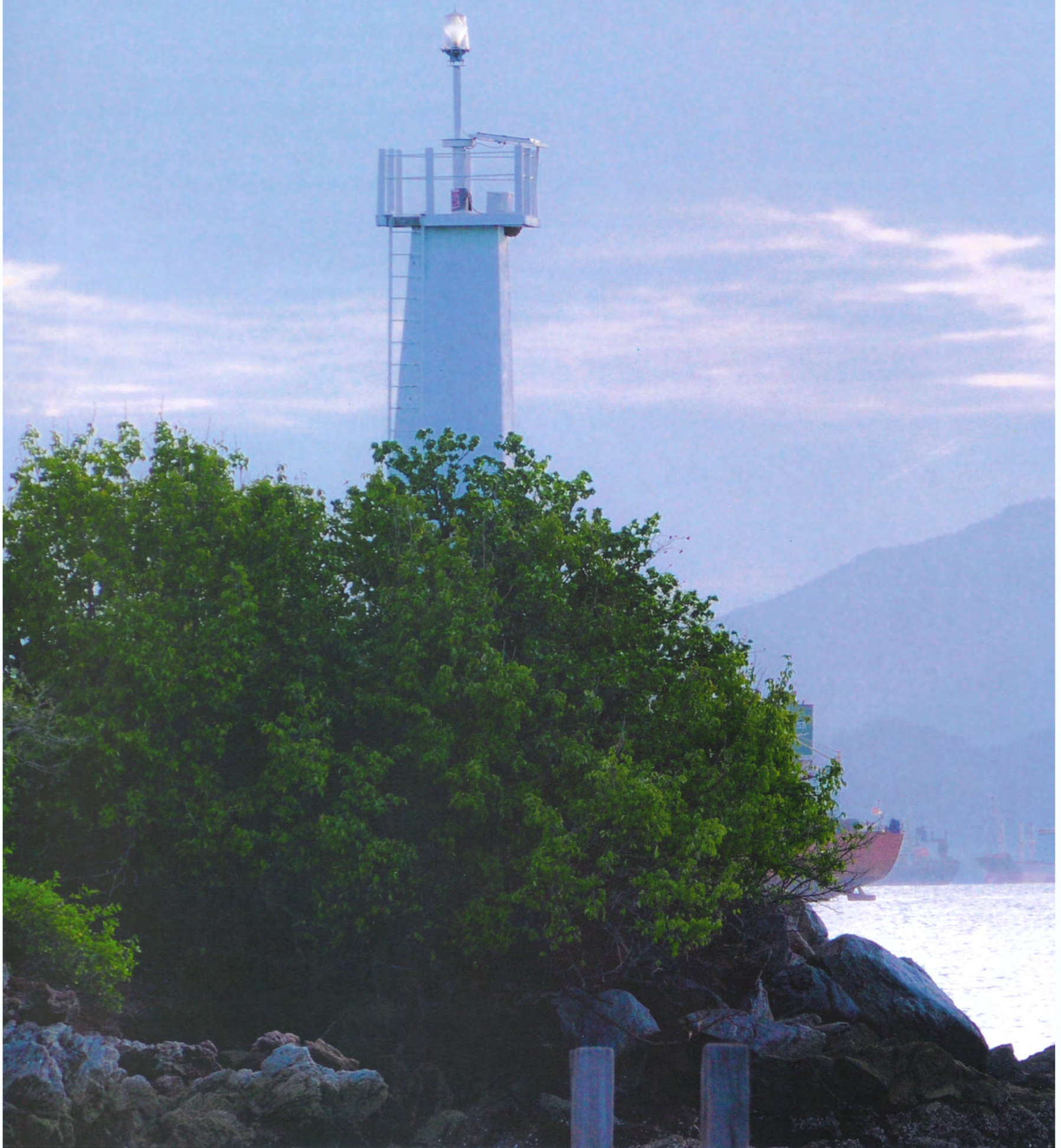
หนังสือ “สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน” เล่มนี้เสนอได้เพียงบางส่วนเท่านั้น อันเป็นภาพสวยงาม เพื่อเป็นการเชิญชวนท่านทั้งหลายให้มาเยี่ยมชม เพื่อประจักษ์ถึงความมีเสน่ห์ที่มีมากกว่าหนังสือเล่มนี้จะพรรณนาได้หมดครบถ้วน

รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฉันทวิลาสวงศ์

ผู้ช่วยอธิการบดี

สารบัญ

๑. ประวัติศาสตร์พระจุฑาธุชราชฐาน : ๑๐

อาไศรยสถาน
พระจุฑาธุชราชฐาน
หลัง ร.ศ. ๑๑๒

๒. พระจุฑาธุชราชฐาน : ๓๐

ภูมิสถาปัตยกรรม
สถาปัตยกรรม

๓. พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน : ๘๘

การแสดงพิพิธภัณฑ์ ร.ศ. ๑๑๒
การแสดงพิพิธภัณฑ์ ร.ศ. ๒๓๒

๔. กิจกรรมในพระจุฑาธุชราชฐาน : ๑๑๐

วันวิสาขปุณณมีบูชา
วันปิยมหาราช
วันคล้ายวันสถาปนาพระจุฑาธุชราชฐาน
โครงการบูรณะคฤหาสน์

๕. โครงการวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : ๑๒๔

พรรณไม้ในบริเวณพระจุฑาธุชราชฐาน
โครงการรูปแบบที่เหมาะสมของระบบน้ำในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน
โครงการสำรวจและออกแบบเพื่อพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐาน
พิพิธภัณฑ์ชาติศาสนสถาน

๖. บทสรุป : ๑๕๐

พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐานในกาลครั้งหน้า

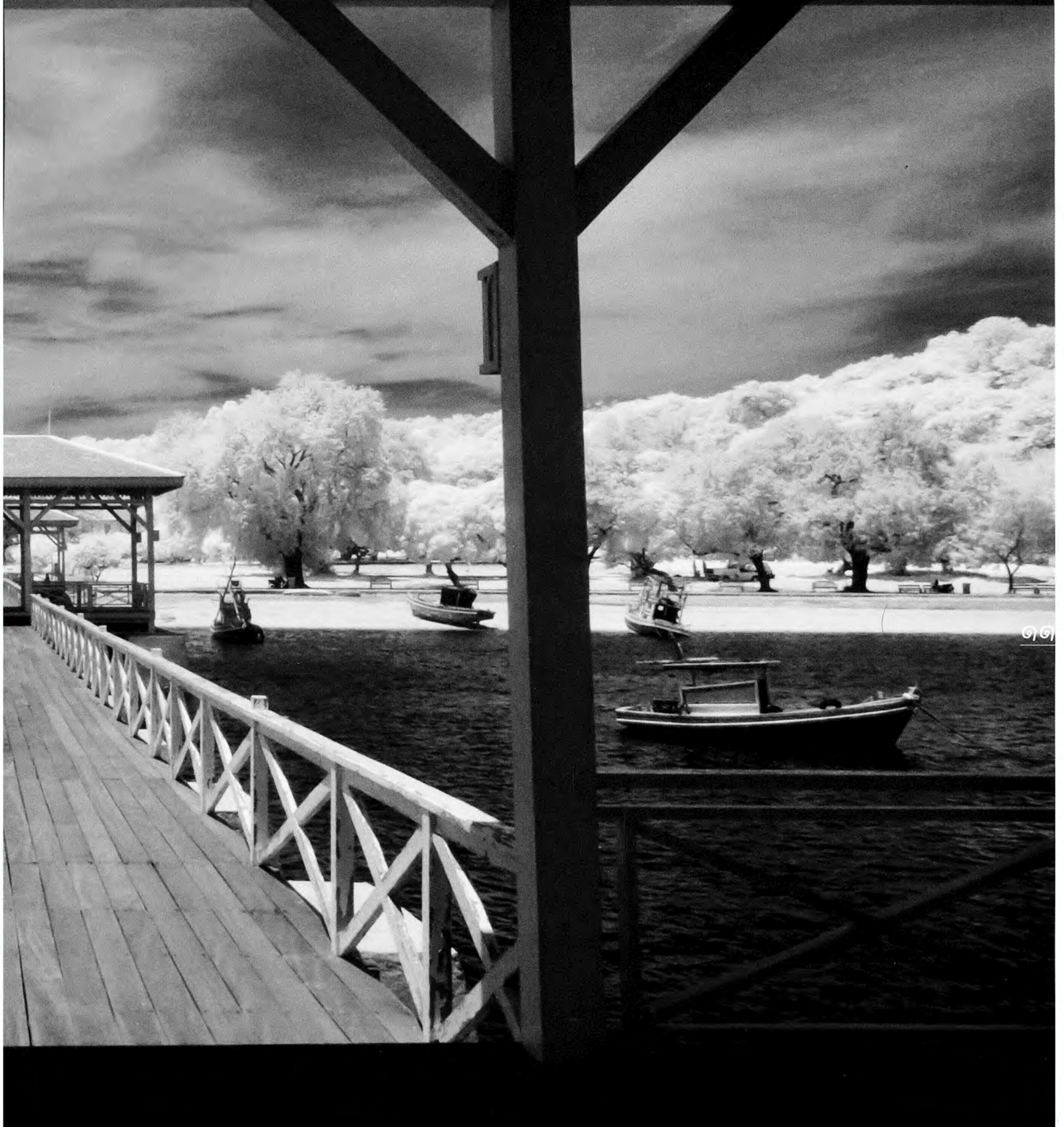

๑

ประวัติศาสตร์
พระจุฑาธุชราชฐาน

“เป็นที่อากาศดี มีภูมิสภาพเป็นที่สบาย
ควรจะตั้งพระราชฐานให้มั่นคง เป็นที่ประทับในฤดูร้อน
และต่อไปภายหน้าการค้าขายเจริญยิ่งขึ้น
ที่เกาะนี้จะต้องเป็นที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ
เพราะเป็นท่าเรือใหญ่ ได้อาศัยจอดรับสินค้า”

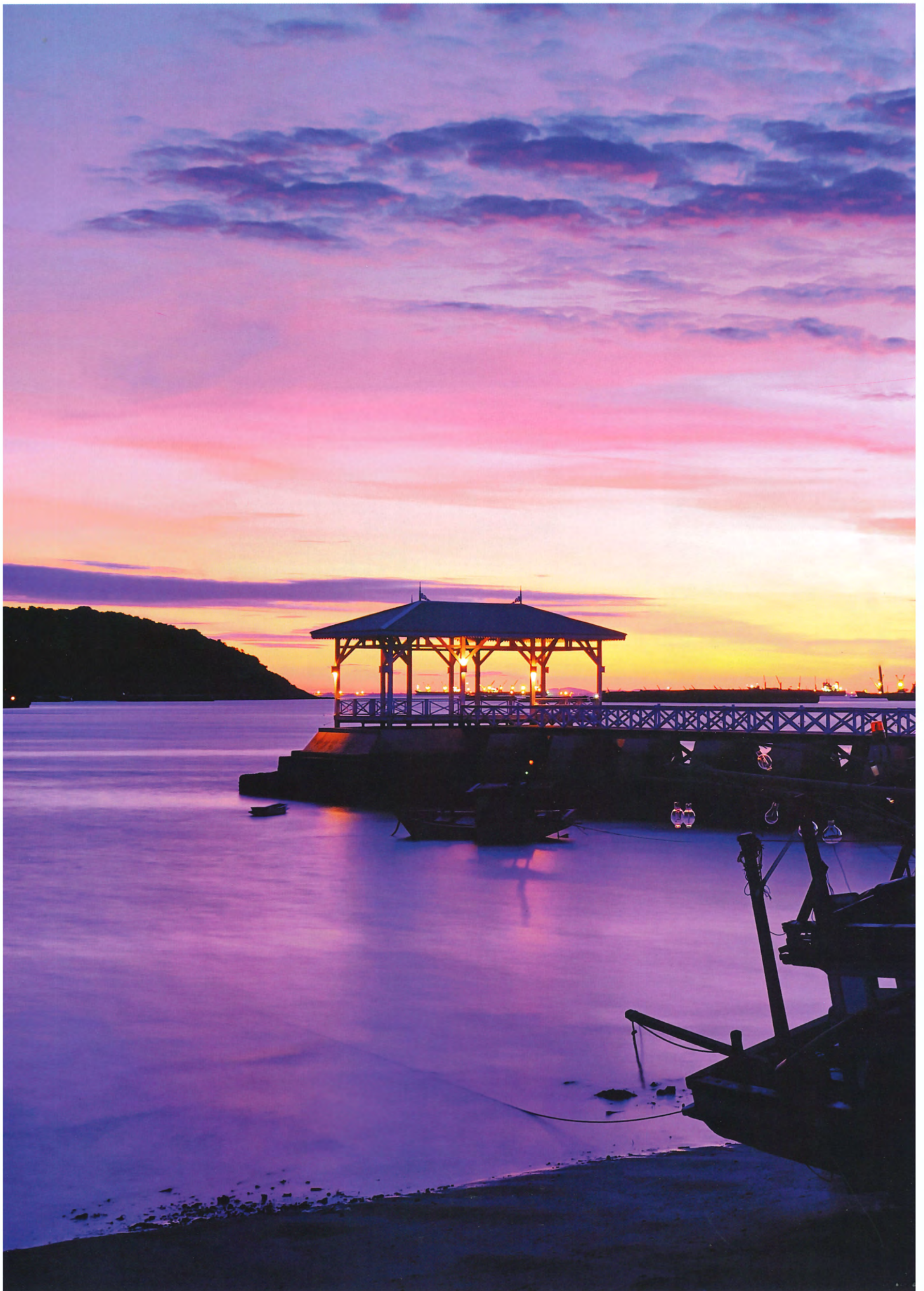

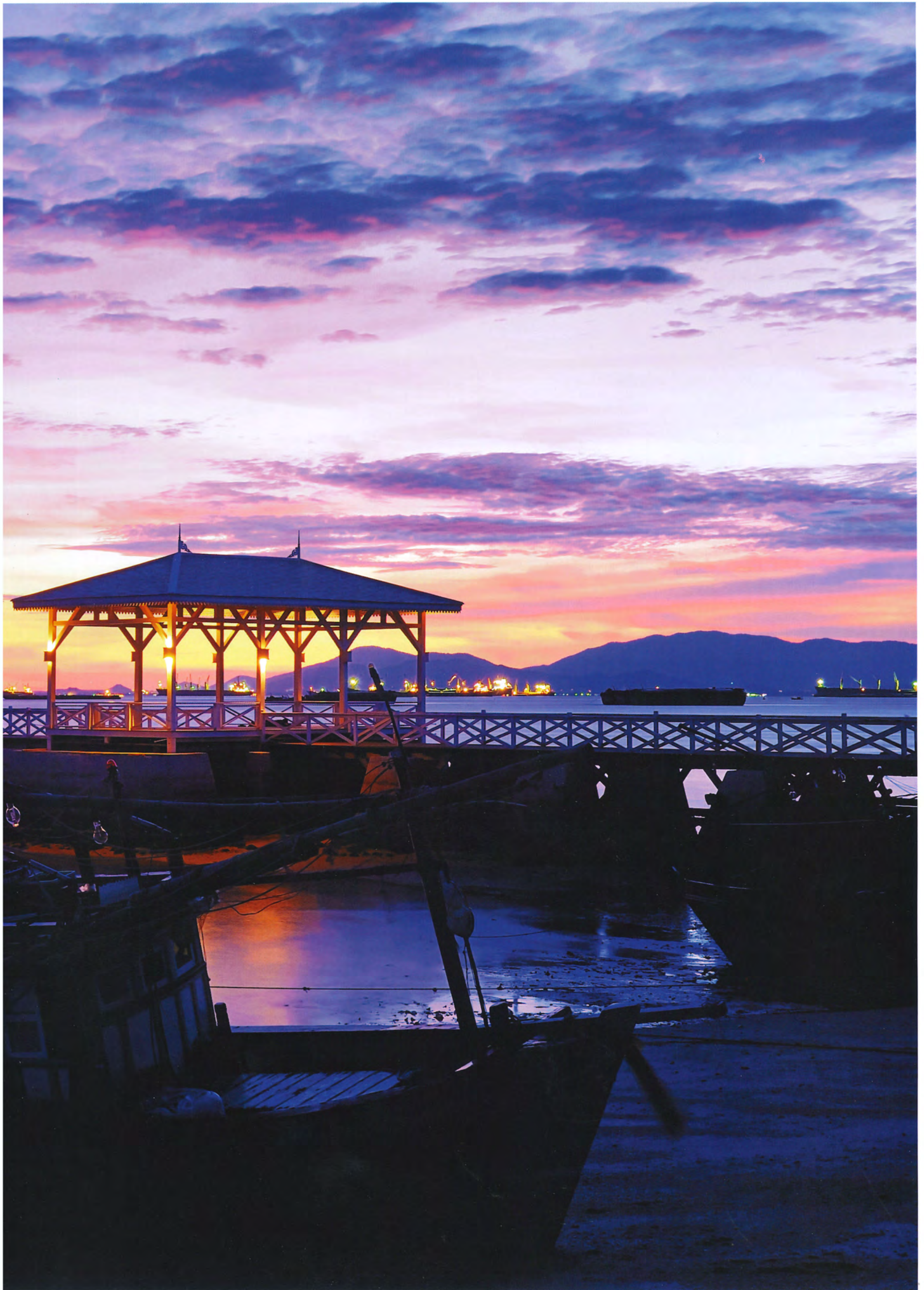

เกาะสีชังตั้งอยู่ในบริเวณที่จะพบเห็นได้
เป็นเกาะแรกสุดในอ่าวไทย
เมื่อเดินทางออกจากปากแม่น้ำเจ้าพระยา
เป็นท่าเทียบเรือธรรมชาติ ที่จอดเรือ
จุดพักหลบลมมานานกว่า ๒๐๐ ปี
และยังเป็นจุดรวมของเส้นทางเดินเรือสินค้า
จึงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินเรือ
ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
ที่เดินทางมาค้าขายในแถบนี้
ตั้งแต่สมัยสุโขทัย

สิบปี ทิวทัศน์ภิมณฑ์พระจุฑาทูษราชฐาน

สิบปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุราษฎร์ธานี

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสเกาะสีชังโดยเรือสยามอรุณผลเป็นครั้งแรก ขณะนั้นเกาะสีชังเริ่มมีประชาชนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แหลม (ที่ตั้งของพระจุฑาธุชราชฐานในเวลาต่อมา) พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสว่า “เป็นที่อากาศดี มีภูมิสภาพเป็นที่สบาย ควรจะตั้งพระราชฐานให้มั่นคงเป็นที่ประทับในฤดูร้อน และต่อไปภายหน้าการค้าขายเจริญยิ่งขึ้น ที่เกาะนี้จะต้องเป็นที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ เพราะเป็นท่าเรือใหญ่ ได้อาศัยจอบรับสินค้า” หากแต่ยังมีได้มีการก่อสร้างและพัฒนาใดๆ จนสิ้นรัชกาล

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ยังคงมีผู้คนเดินทางมาเกาะสีชังเพื่อพักผ่อนและพักผ่อน เนื่องจากเป็นที่ชายทะเล อากาศดี ใกล้กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงเริ่มประทับที่เกาะสีชังเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๙ ต่อมาทรงใช้เป็นสถานที่ประทับเพื่อพักผ่อนสำหรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าท้าวจิระราช และสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี เมื่อครั้งทรงพระประชวรในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ จากนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดสร้างพระจุฑาธุชราชฐานที่บริเวณแหลมวัง อยู่ทางตอนกลางของเกาะ มีพื้นที่ ๒๐๐ กว่าไร่ ประกอบด้วย พระที่นั่ง ตำหนัก สวน บ่อน้ำ ทางเดิน ฯลฯ รวมทั้งสร้างสิ่งต่างๆ ในเกาะสีชัง เช่น วัด โรงเรียน ถนน ท่าเรือ เป็นต้น ตลอดจนอัญญาคว้นซึ่งมีลักษณะคล้ายสวนสาธารณะ มีการอัญเชิญรอยพระพุทธรูปจากต่างประเทศอินเดียมาประดิษฐานที่ยอดพระจุลจอมเกล้าทางตอนบนของเกาะ พระราชทานชื่อเรียกสถานที่ต่างๆ นับเป็นช่วงเวลาทีเกาะสีชังได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมาก รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เองได้เสด็จมาประทับยังเกาะสีชังหลายครั้ง มีการจัดงานรื่นเริง เสด็จฯ ออกตรวจตราความเป็นไปในเกาะ ทำให้เกาะสีชังมีความคึกคัก มีเรือนพักตากอากาศของบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ ชาวต่างประเทศ ที่ไปอาศัยรักษาตัวและพักผ่อน มีบ้านเรือนราษฎร ตลาด โรงภาษี โฮเต็ล และอื่นๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสจึงไม่ได้เสด็จมาที่เกาะสีชังอีก จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ระหว่างเสด็จประพาสผ่านได้ทอดพระเนตรเห็นพระที่นั่งมณเฑียรรัตนโรจน์ในพระจุฑาธุชราชฐานตั้งรกร้างอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ริ้อมาสรางขึ้นใหม่ที่พระราชวังสวนกุหลาบ นับแต่นั้นมาเป็นอันเลิกพระราชวังที่เกาะสีชัง ความเป็นไปต่างๆ ที่เกาะจึงซบเซาลง

สิบปี พิพิธภัณฑทร์ระจุฑาทูชราชฐาน

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

ฮาไศรยสถาน

เกาะสีชังเป็นที่เสด็จพระราชดำเนินครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๔ ซึ่งเริ่มมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัย ทรงโปรดที่เกาะสีชังมีอากาศดี ทั้งยังทรงปฏิสังขรณ์พระอารามซึ่งชาวบ้านสร้างขึ้น แต่ยังมีได้มีการก่อสร้างพระราชฐานแต่อย่างใด ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ เกาะสีชังในระหว่างที่เสด็จฯ หัวเมือง ฝั่งทะเลตะวันออก ต่อมาการค้าขายกับต่างประเทศเจริญขึ้น เกาะสีชังได้กลายเป็นท่าเทียบเรือสำคัญ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรวจทำแผนที่หยั่งน้ำ สำรวจหินโสโครก และวางทุ่นเหล็ก

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงประสูติ จึงเสด็จมาประทับอยู่ที่เรือนของหลวงซึ่งเป็นที่ฝรั่งเช่า เนื่องจากเกาะสีชังเป็นสถานที่ที่ชาวต่างชาตินิยมเดินทางไปพักรักษาตัวกันมาก ในเวลาใกล้เคียงกันพระวรวงศ์เธอ ทิพยพร จึ่งเสด็จพระราชดำเนินมาประทับรักษาพระองค์เช่นกัน ในครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาด้วย และทรงมีพระราชดำริให้หาที่สร้างพระอารามใหม่แทนวัดที่ปลายแหลม รวมทั้งให้สร้างตึกวัฒนา ตึกผ่องศรี และตึกอภิรมย์ ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และพระราชทานให้เป็นสถานที่สำหรับผู้ป่วยไปพักฟื้นรักษาตัว เรียกว่า ฮาไศรยสถาน

สปี พิกัดภัตภัตพระจุฑาธุชราชฐาน

พระจุฑาธุชราชฐาน

พระจุฑาธุชราชฐานสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระราชทานชื่อตามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะสีชัง มีเนื้อที่ ๒๓๗ ไร่ มีสภาพธรรมชาติที่งดงาม ประกอบด้วย อาคารโบราณสถาน สวนประวัติศาสตร์ ต้นไม้ ทางเดิน บ่อน้ำ ฯลฯ

วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่เกาะสีชังเนื่องจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอภัยวงศ์เสด็จออกทรงประสูติ ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดบ่ออภัยวงศ์สำหรับกักเก็บน้ำฝน ต่อมาทรงมีพระราชดำริให้สร้างและตกแต่งสถานที่หลายแห่งในเกาะเพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น ศาลศรีวิไลรเทพ สะพานอภัยวงศ์ อภัยวงศ์ประภาคาร ถนนเสาวภา ถนนฉวีราษฎร์ สร้างพระที่นั่งที่ไร่บน คือ อภัยวงศ์วัน โดยมีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดชเป็น แม่กองในการก่อสร้าง ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการฉลองเปิดสถานที่เป็นการรื่นเริง มีการจัดนิทรรศการ พระราชทานสิ่งของแก่ราษฎร มีขบวนแห่ ให้ราษฎรเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด รวมทั้งทรงปลูกต้นตาล ๔ ต้น ที่สะพานอภัยวงศ์

ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินมาประทับในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมอีก เช่น โรงเรียน วัด ขยายรั้วค่ายหลวง สร้างพระที่นั่งพระราชฐาน ปลูกต้นไม้ สร้างตำหนัก ขุดบ่อน้ำ รวมทั้งประกอบพระราชกรณียกิจต่าง ๆ นานา เช่น รับแขกและทูตจากต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรัสพรอดิชาติ ได้เสด็จไปทอดพระเนตรที่เกาะสีชัง จึงมีพระราชดำริว่า เกาะสีชังเป็นที่อากาศดี มีภูมิสถานเป็นที่สบาย ควรจะตั้งพระราชฐานให้มั่นคงสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน เสด็จพระราชดำเนินมาประทับ เจริญพระราชอิริยาบถ ไม่เป็นที่ควรรังเกียจอันใดในการที่จะประสูติที่เกาะนี้ ซึ่งต่อมาประสูติ ณ พระตำหนักมรกตสุทนต์ ในระหว่างนั้นได้เร่งทำการก่อสร้างให้ทันการสมโภชเดือน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามให้คล้องจองกัน ดังนี้

พระที่นั่ง ๔ องค์ ได้แก่ โกสีย์วสุภรณ์ มณฑลสุธาภิรมย์ โชติรสประกาศ เมฆลามาณี ตำหนัก ๑๔ ตำหนัก ได้แก่ วาสุกีร์ก้องแก้ว เพ็ชรรัยับย์ ทับทิมสด มรกตสุทนต์ บุศราคำ กำโกมิน นิลแสงสูง มุกดาพราย เพทายใส ไพฑูรย์กลอก ดอกตะแบกลอย โอปอลจรัญ มูลการเวก เอกฟองมุก

ศาลา ๑ ศาลา คือ ศาลาหมอกมุงเมือง ประตูประราชฐานชั้นใน ๘ ประตู ได้แก่ นาคนารถขุมมูม ภูมมเทพาวาส จาคูราช สุราไลย ไตรตรีงษ์พิมาน ยามาการวจิต คุสิตทเวสะภา นิรมานรตี ศรีษษุสรวง

ทางในพระราชฐาน ๒๖ ทาง ได้แก่ ไรยทองทราย ไรยทองเหริยญ เตียรทองบาท ดาษทองใบ ไล้ทองหลอม อ้อมทองหล่อ ต่อทองลวด กวดทองก้อน คอนทองพัด(ตั้งษ์) อัดทองทศ จรดทองพิศ ปัดทองแผ่น แล่นทองลิ้ม ริมทองมุ่น หนุ่นทองเม็ด เสร็จทองอาบ วาบทองแฉ่ แผ่นทองเลี่ยม เอี่ยมทองลาด พาดทองแห่ง แผ่นทองหุ้ม คุมทองหลอด ทอดทองปรุ บุทองราบ ทาบทองแล้ง แต่งทองแฉ่

บันได ๒๑ บันได ได้แก่ เนรคันถึ รัพินมา ตาปะเยนูน มูนโสคนหนา ศิลาทอง ผองผลัก ปีกประพาฬ ป่านแห่งหยก ปกนากสวาด ลาดนากสววย รวยศิลาแร่ แพร่เพ็ชรน้ำค้าง พรางนิลน้ำขาว พราวตากะต่าย พรายแคเมียว เขี้ยวหนุแมน ฉลาน โมรา ศิลาสีอ่อน ท่อนมาเบอ เสมอกรุนผา ศิลาอ่อนลาย

น้ำตก ๕ น้ำตก ได้แก่ ไหลหลัง ถังธาร ปานร่ม สมฟู พรุสหาย น้ำพุ ๔ น้ำพุ ได้แก่ พลุกระแสด แพร่เฉยียง พนียงน้อย ฝอยสุหร่าย สระ ๓ สระ ได้แก่ เทพนันทา มหาโนดาคัด ประพาฬชลดธาร ธาร ๒ ธาร ได้แก่ เครื่องหอมปน สุกนธปรุ้ง บ่อ ๑๓ บ่อ ได้แก่ เขียวสรวล ชวนดู ชูจิตร พิศเพลิน เจริญใจ หทัยเย็น เพ็ญสำราญ ศิลารอบ ขอบก่อ ล้อหยอ น้อยเขา เล้าเหมือนคู่ ดูเหมือนคู่ อ้า ๓ อ้า ได้แก่ จรูญพรตน์ จรัสพเลาะห์ เสาวภา วนะ ๓ วนะ ได้แก่ จุลวัน มัชฌิมวัน มหาวัน ผา ๓ ผา ได้แก่ เงินตระหง่าน ม่านนาก ฉากสำคัญ

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งก่อสร้างสำคัญอื่นๆ ซึ่งมีการบันทึกไว้ แต่ปัจจุบันไม่พบร่องรอย ได้แก่

ศาลากลาง อยู่ริมถนนอภัยวงศ์ ใกล้ศาลศรีวิไลรเทพ ขนาด กว้าง ๘.๕๐ เมตร ยาว ๑๔.๕๐ เมตร

แก่งญี่ปุ่น อยู่ใกล้ทางดอนทองพัด(ตั้งษ์) บันไดพรายแคเมียว และบันไดแพร่ เพ็ชรน้ำค้าง

แก่งจีน อยู่ใกล้ทางบุทองราบ เรือนแขก อยู่ใกล้ทางปัดทองแผ่น ริมสระมหาโนดาคัด

เรือนญี่ปุ่น มีแผนการจะสร้างขึ้นที่คลองเทียบ (ใกล้หาดทรายแก้ว) โดยสถาปนิกชาวญี่ปุ่นในเมืองไทย มีแผนการกำหนดที่ตั้ง ประมาณราคา แผนการซื้อเครื่องเรือน แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีการก่อสร้างหรือไม่

ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นวาระการสมโภชเดือนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก ได้มีพระบรมราชโองการประกาศการสร้างพระที่นั่งและพระราชฐาน เรียกว่า พระจุฑาธุชราชฐาน ทรงวางศิลาฤกษ์บรรจุคำประกาศ พร้อมทั้งสิ่งของสำคัญไว้เหนือที่ก่อพระที่นั่งมณฑลสุธาภิรมย์ แต่ต่อมาภายหลัง ครั้นมีทางรถไฟเกิดขึ้น จึงทรงโปรดเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางภาคอื่นๆ ไม่ใคร่เสด็จเกาะสีชังอีก

สิบปี พิพิธภัณฑสถานพระจุฑาธุชราชฐาน

หลัง ร.ศ. ๑๑๒

ปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส หรือที่เรียกว่า เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ฝรั่งเศสเข้ามายังปิดอ่าวไทย และส่งทหารขึ้นยึดเกาะสีชัง ทำให้การก่อสร้างต้องหยุดชะงักลง นับจากนั้นมามีได้เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระจุฑาธุชราชฐานอีก

จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ระหว่างเสด็จประพาสผ่านได้ทอดพระเนตรเห็นพระที่นั่งมณเฑียรรัตนโรจน์ในพระจุฑาธุชราชฐานตั้งรกร้างอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ริ้อมาสั่งสร้างขึ้นใหม่ที่พระราชวังสวนดุสิต นับแต่นั้นมาเป็นอันเลิกพระราชวังที่เกาะสีชัง ความเป็นไปต่างๆ ที่เกาะจึงซบเซาลง

ต่อมามีการเข้าไปใช้พื้นที่พระราชฐาน เช่น สถานีลำเลียงของทหารญี่ปุ่นที่ว่าการกิ่งอำเภอเกาะสีชัง โรงเรียนประชาบาล ที่ทำการไฟฟ้า ปรชนณีย์โทรเลข บ้านพัก ฯลฯ โดย

มีการสร้างอาคารซ้อนทับโบราณสถาน ทำให้พระราชฐานอยู่ในสภาพทรุดโทรม จากนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับอนุญาตจากกรมอนารักษ์ เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินให้เข้าใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เพื่อเป็นสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๒ มีประกาศให้เกาะสีชังเป็นแหล่งธรรมชาติ อันควรรอนุรักษ์จึงได้มีการวางแผนทางการพัฒนาได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกรมศิลปากรได้สำรวจบูรณะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ต่อมาช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีการบูรณะซ่อมแซมอีกโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการโดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗

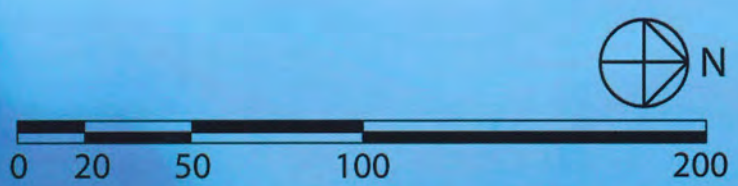
๒

พระจุฑาธุชราชฐาน

- ๑ ศาลศรีชโลธรเทพ
- ๒ ศาลพระพุทธร
- ๓ สะพานอัษฎางค์
- ๔ ฐานพระที่นั่งมณฑลรัตนโรจน์
- ๕ เรือนไม้ริมทะเล (เรือนเขียว)
- ๖ ตึกวัฒนา
- ๗ เนินมะขาม
- ๘ ศาลรัชกาลที่ ๕
- ๙ เจดีย์เหลี่ยม
- ๑๐ เจดีย์พระอุโบสถวัดอัษฎางคนิมิตร
- ๑๑ ตึกม่วงศรี
- ๑๒ ตึกอภิรมย์

- ๑๓ อาคารบริการ
- ๑๔ จุดชมทิวทัศน์เนินเขาน้อย
- ๑๕ บ่ออัษฎางค์
- ๑๖ ธารสุคนธ์ปรง
- ๑๗ สระประพาศชลธาร
- ๑๘ สระเทพนันทา
- ๑๙ สระมหาโนดาดต์
- ๒๐ ธารเครื่องหอมปน
- ๒๑ บ้านไผ่สวนโมรา
- ๒๒ ต้นมหาโพธิ์
- ๒๓ มัชฌิมวัน
- ๒๔ จุลวัน

พระจุฬาตุษราชฐาน

ภูมิสถาปัตยกรรม

แนวคิดในการเลือกตำแหน่งที่ตั้ง

ตำแหน่งที่ตั้ง (location) อยู่ติดทะเล ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะสีชัง เป็นเนินเขาทางด้านทิศตะวันตกและลาดลงมาเป็นพื้นที่ราบทางด้านทิศตะวันออก สภาพภูมิประเทศเป็นที่ลาดและเนินเขา ประกอบด้วย หาดหิน หาดทราย โขดหิน หน้าผา มีป่าธรรมชาติเดิมอยู่บ้าง อาจกล่าวได้ว่ามีความเหมาะสม คือ เข้าถึงได้สะดวกจากฝั่งแผ่นดินใหญ่ อยู่ในตำแหน่งที่ไม่ได้รับคลื่นลมรุนแรงในช่วงฤดูมรสุม ภูเขาทางด้านทิศตะวันตกช่วยบังความรุนแรงของลม อยู่เป็นสัดส่วนห่างจากชุมชนพอสมควร เป็นบริเวณที่มีทัศนียภาพพิเศษ หลากหลาย สวยงามเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้เดิมขนาดใหญ่ในพื้นที่ มีตาน้ำธรรมชาติเป็นแหล่งน้ำจืด รวมทั้งมีสิ่งหมายตามธรรมชาติที่สวยงามเป็นพิเศษ

แนวคิดในการวางผัง

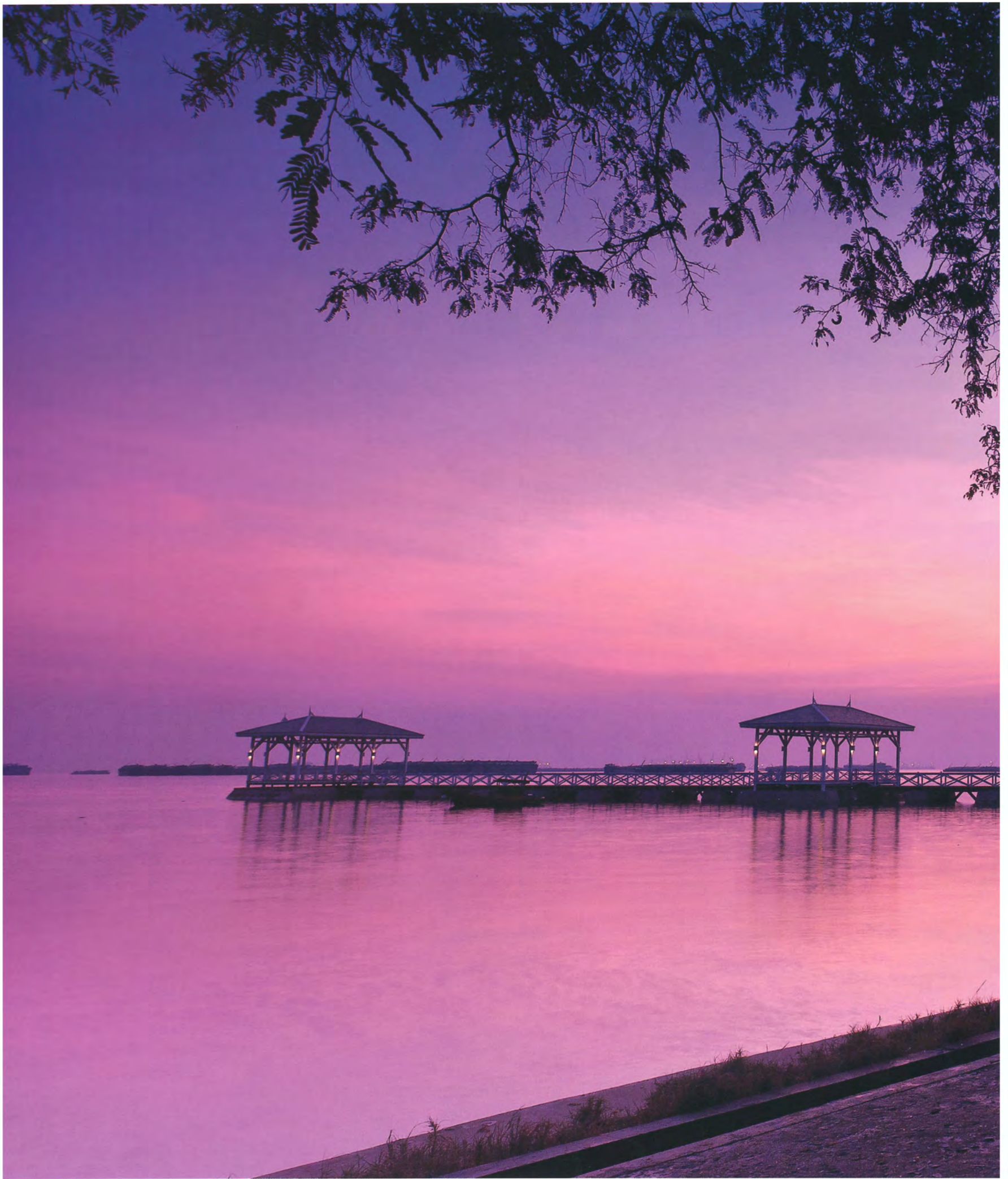

โดยรวมเป็นผังในลักษณะธรรมชาติ เคารพสภาพภูมิประเทศเดิมของพื้นที่ เช่น ก่อสร้างอาคารขนาดเล็กแทรกอยู่ตามสภาพพื้นที่ คัดถนนและทำสวนให้ลดเลี้ยววนเวียนไปตามภูมิประเทศเพื่อเข้าถึงตำแหน่งต่างๆ

มีการกำหนดการแบ่งเขต (zoning) แบ่งเป็นเขตพระราชฐานชั้นใน ชั้นนอก มีการกำหนดที่รียมน้ำตามชายหาดให้เป็นที่เดินเล่นสำหรับพระเจ้าอยู่หัวเป็นส่วนพระองค์ ไม่ต้องมีทหารรับเสด็จ

มีการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งใหม่ของวัด (วัดอัมรินทร์) ให้อยู่ในจุดสูงสุด รูปแบบของพระอุโบสถเป็นเจดีย์ สามารถมองเห็นได้จากพื้นที่ด้านล่าง เพื่อให้สง่างาม เป็นที่เคารพ สักการบูชา

อาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ มีการระมัดระวังในการวางตำแหน่งเพื่อไม่ให้บังลมกัน

ขอบเขตพระราชฐาน

ขอบเขตและขนาดพื้นที่พระราชฐานน่าจะมีการพัฒนาขยายขอบเขตเรื่อยมา เพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งปลูกสร้างและจำนวนคนที่มีมากขึ้น รวมทั้งกำลังแรงงาน และค่าใช้จ่าย โดยมีรั้วไม้โปร่งเป็นแนวกำหนดเขตพระราชฐาน โดยในระยะแรก น่าจะมีขอบเขตดังนี้

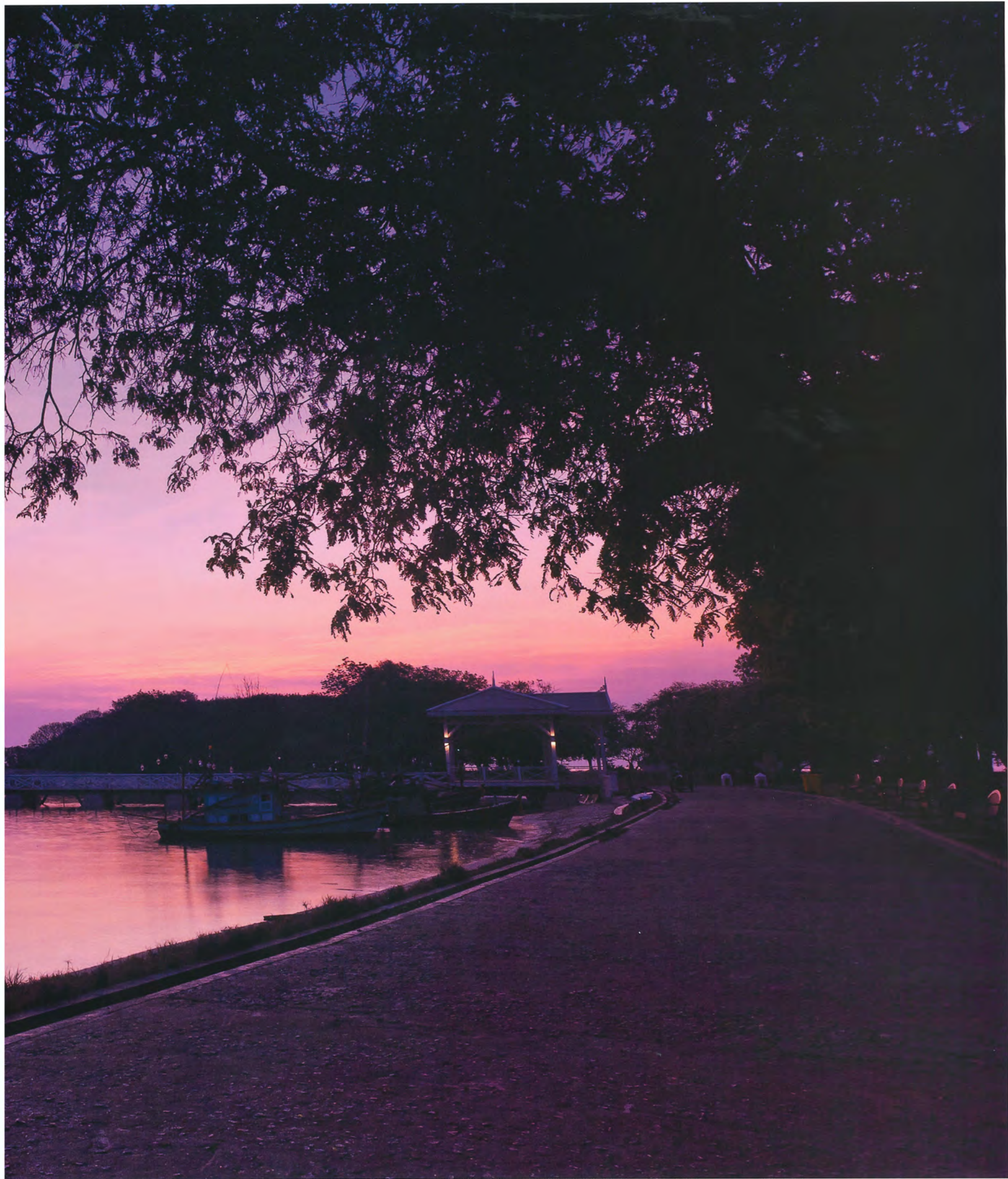
ทิศเหนือ ถนนอัษฎางค์

ทิศตะวันออก ทะเล (ยังไม่รวมบริเวณแหลมวัง)

ทิศใต้ แนวจากถ้าเสาวภาไปวัดอัมรินทร์

ทิศตะวันตก ไม่ทราบแน่ชัดเนื่องจากเป็นภูเขาหิน

หลังจากนั้นมีการขยายขอบเขตพระราชฐานและแนวรั้วออกไป โดยครอบคลุมบริเวณแหลมวัง ส่วนทิศใต้ไปถึงหาดคลองเทียน (หาดทรายแก้ว) แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าขยายออกไปมากน้อยเพียงใด

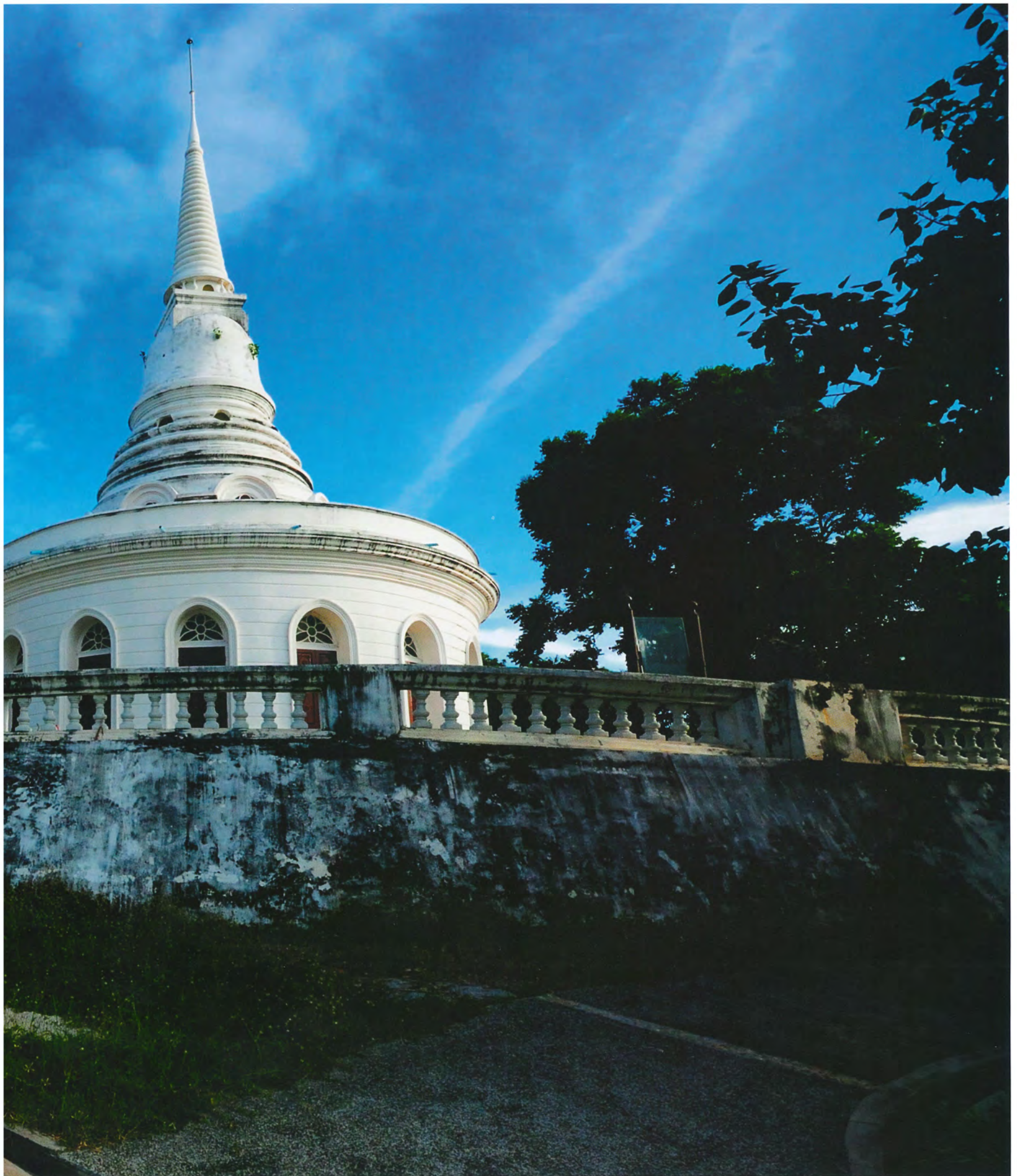

ทางเข้าและประตูหลัก

จุดทางเข้าสู่เขตพระราชฐานนั้นน่าจะตรงกับตำแหน่งประตูทั้ง ๘ ประตู แต่ทางเข้าหลักน่าจะเป็นจากถนนอักษะวงค์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทางสาธารณะและทางสัญจรหลักของเกาะสีชัง ไม่ว่าจะเป็นการมาโดยทางเรือขึ้นท่าสะพานอักษะวงค์หรือโดยทางบกมาตามถนนอักษะวงค์จากชุมชน โดยเข้าสู่พระราชฐานทางประตูยามาการรุจิต และประตูคูสิตเทวะสะภา :

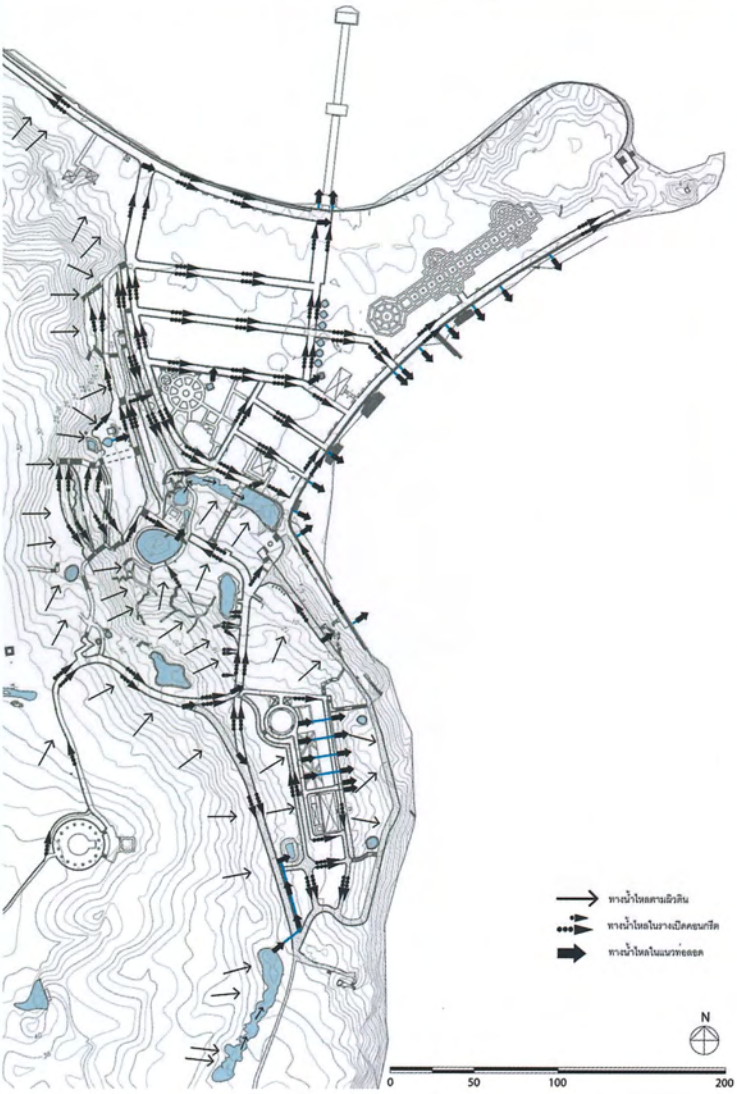
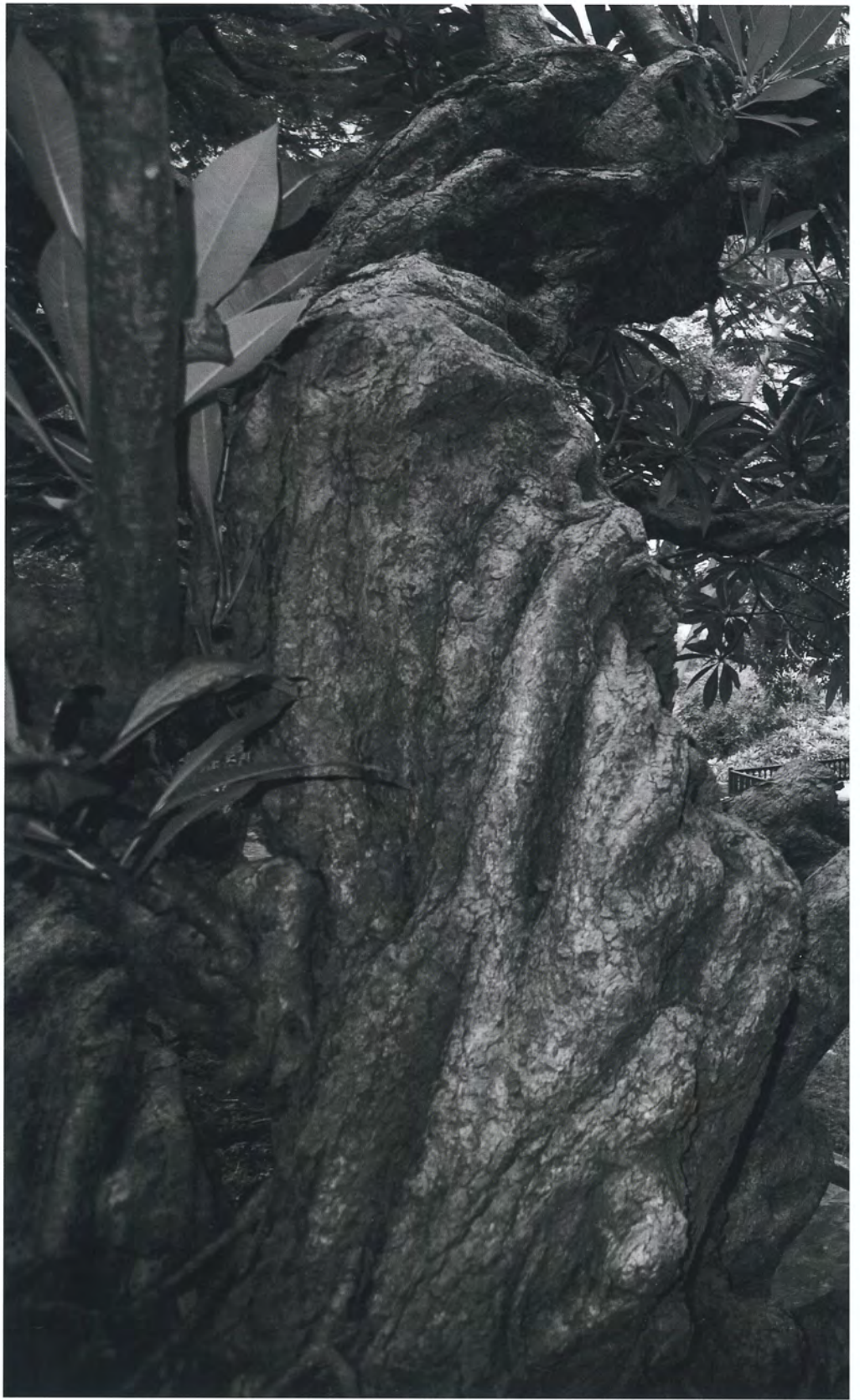
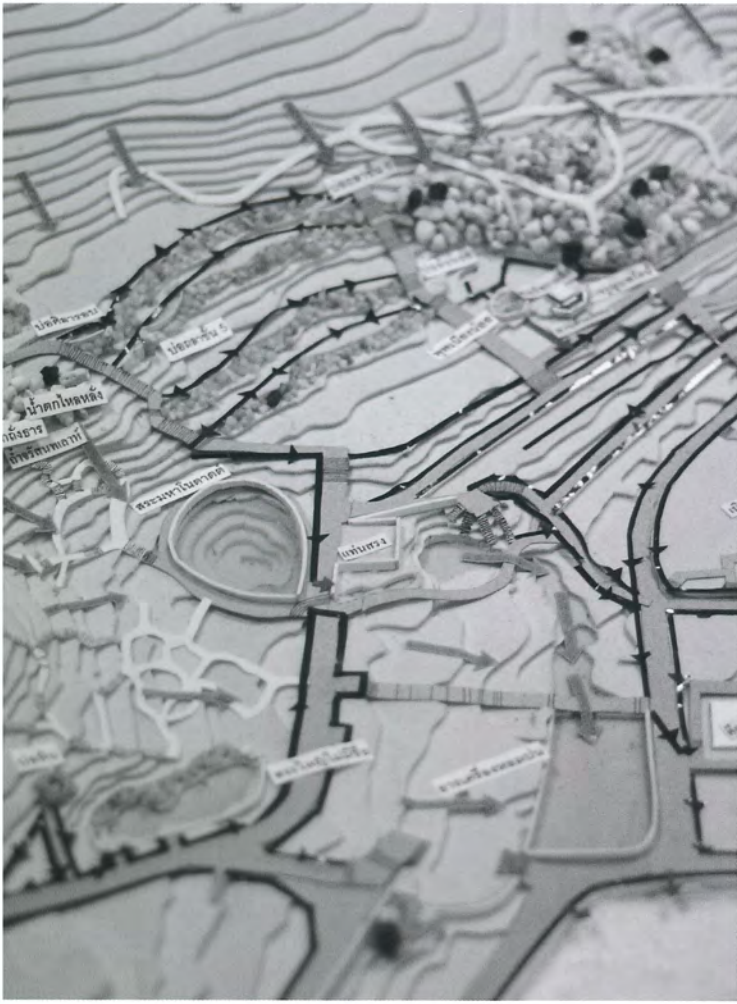

บริเวณแหลมวังและเขตวัดอัมรินทร์

เดิมชื่อ แหลมวัด เป็นที่ตั้งของวัดและบ้านเรือนราษฎร ครั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างพระราชฐาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หาที่สร้างพระอารามขึ้นใหม่ เนื่องจากเวลาเสด็จพระราชดำเนินจะมีผู้คนพลุกพล่าน และทำลายความสงบของสงฆ์ รวมทั้งถ้าราษฎรยังเข้ามาที่วัดเดิม จะไม่เป็นสัดส่วนกับเขตพระราชฐาน ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรหรือเรือนย้ายไปอยู่เรียงรายตามถนนอักษะทางค์ เพื่อกันที่บริเวณแหลมให้เป็นเขตพระราชฐาน เพราะเห็นว่าเป็นที่กว้างขวาง จากนั้นได้เปลี่ยนชื่อเป็นแหลมวัง และมีการก่อสร้างเขื่อนข่ายทะเล พระที่นั่ง บันได ประตู ในบริเวณนี้

สำหรับที่ตั้งวัดนั้น ทรงเลือกบริเวณที่ตั้งพระอุโบสถในปัจจุบัน เนื่องจาก เป็นชัยภูมิที่ดี อยู่บนเนินเขาสูงมองเห็นได้แต่ไกล เด่นชัด และไม่มีสิ่งก่อสร้างอื่นใดอยู่สูงกว่า เมื่อสร้างแล้วเสร็จ ได้ถวายประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมาและพระราชทานนามว่า วัดอักษะทางค์นิมิตร โดยมีเนื้อที่ประมาณ ๑๙ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ พร้อมทั้งทรงปลูกต้นมหาโพธิ์ไว้หน้าพระอุโบสถ ทั้งนี้ในปัจจุบัน เหลือเพียงเจดีย์พระอุโบสถและต้นมหาโพธิ์

ระบบการจัดการน้ำ

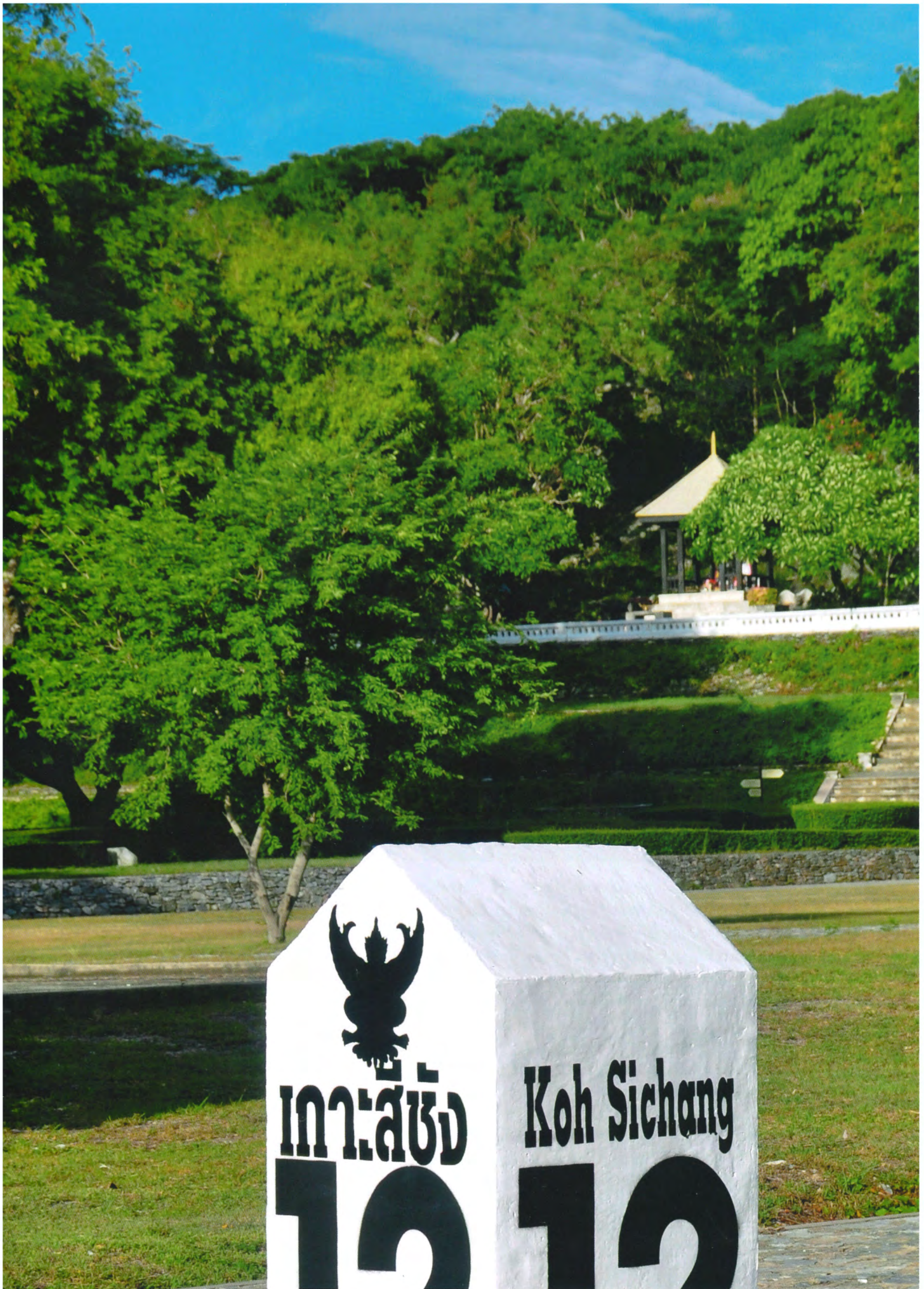
มีการจัดการเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยสร้างที่กักเก็บน้ำในหลายรูปแบบ มีตำแหน่งอยู่ในจุดที่มีตาน้ำธรรมชาติหรือมีน้ำฝนไหลมารวมกัน แสดงว่ามีการสำรวจและวิเคราะห์สภาพพื้นที่อย่างรอบคอบแล้วจึงกำหนดตำแหน่งที่เก็บน้ำ รวมทั้งมีการรวบรวมน้ำจากทางเดินซึ่งเป็นพื้นลาดแข็ง (paved area) นำมาเก็บในธาร สระ บ่อ จึงทำให้มีตำแหน่งอยู่ที่ระดับความสูง (elevation) ต่างๆ กัน

การสร้างธาร สระ บ่อเพื่อเก็บกักน้ำมี ๒ วิธี คือ การขุดดินลงไปจนเจอชั้นหินแล้วยากันบ่อ หรืออาจสกัดหิน หรือระเบิดหินออกเพิ่ม หรือสร้างฝายเพิ่มเติม อีกวิธีหนึ่งคือ การก่อบ่อแล้วขุดบ่อ มีการคาดกันบ่อไม่ให้รั่วซึม ตกแต่งให้สวยงาม เช่น บ่อลือหอย บ่อศิลาขอบ เป็นต้น และมีการต่อท่อน้ำดิน ให้ไหลไปยังบ่ออื่นๆ ที่อยู่ต่ำกว่า หรือปล่อยไหลลงทะเลเมื่อระดับน้ำเกินต้องการ

ส่วนขนาด ความลึก และรูปร่างนั้น เป็นไปตามภูมิประเทศที่เป็นตัวกำหนด ปริมาณน้ำที่จะจัดเก็บและยังทำให้เกิดความสวยงามตามธรรมชาติ มีก้อนหินโผล่ (outcrop) อยู่ตามผนังและก้นบ่อ โดยธาร สระ บ่อ ที่อยู่ด้านบนเขาจะมีขนาด และความลึกไม่มากนัก ส่วนธาร สระ บ่อที่อยู่ด้านล่าง และรับน้ำที่ไหลลงจาก บ่อด้านบน จะมีขนาดใหญ่และลึก เพื่อรองรับปริมาณน้ำได้มากขึ้น รวมทั้งมีการออกแบบ และคำนึงถึงรายละเอียดปลีกย่อย เช่น ท่อปล่อยน้ำลงบ่อ ชั้นบันได สำหรับเดินลงไปตักน้ำหรืออาบน้ำ ลูกกรงราวกันตกโดยรอบบ่อ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการจัดเตรียมระบบระบายน้ำฝน มีการทำท่อน้ำ รางน้ำรองรับไว้ทุกระดับความสูงและตามทางเดิน รางน้ำเหล่านี้จะรวบรวมน้ำไปยังธาร สระ บ่อ รวมทั้งทำเป็นท่อลอดในบริเวณที่ผ่านทางเดินหรือพื้นลาดแข็ง โดยมีการตรวจตรา และซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดอยู่เสมอ เช่น ทางอ้อมทองหล่อมีการทุดตัวทำให้รางน้ำริมทางพัง จึงซ่อมแซมโดยขุดรางที่จะทำรางนั้นตั้งเช่นรากที่จะก่อตึก แล้วตีเข็มด้วยไม้โกลกวาง และวางวงแระด้วยไม้ตะเคียน แล้วก่อรางบนนั้นเพื่อจะไม่ทรุด (บันทึก จุลาศัย และพีรศรี โปวาทอง, ๒๕๔๘: ๑๒๑)

มีการบันทึกไว้ว่า ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๓๕ บ่อน้ำต่างๆ เก็บน้ำไว้ได้เต็ม ในธารเครื่องหอมปนซึ่งเป็นธารใหญ่อยู่ระดับต่ำที่สุด มีน้ำไหลลงจาก ท่อออกทะเลทั้งกลางวันกลางคืน ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ น้ำตก น้ำพุ และบ่อสระต่างๆ ทุกแห่งมีน้ำเต็มอยู่เสมอ น้ำตก น้ำพุ และบ่อต่างๆ เต็มไปด้วยน้ำชุ่มชื้นเป็นอย่างยิ่ง แสดงว่าในช่วงเวลานั้นปริมาณน้ำฝนที่ไหลมา มีมาก จาก ป่าบนภูเขาที่น่าจะสมบูรณ์กว่าในปัจจุบัน และยังไม่มีถนนหรือสิ่งก่อสร้างที่ขวางทางน้ำ การไหลและเก็บกักน้ำจึงทำได้ดี มีน้ำจัดบริบูรณ์ เป็นส่วนที่มีความร่มเย็นชุ่มชื้นจากน้ำ มีความเพลิดเพลิน มีบรรยากาศที่ดีจากภาพที่สะท้อนเงาลงในน้ำ และเสียงน้ำไหลตกตามบ่อต่างๆ ที่อยู่ในระดับต่างๆ กัน รวมทั้งเป็นช่วงที่อากาศเย็นสบายในเดือนกันยายนและตุลาคม

สีปี่ พิพิธภัณฑ์พระจุลฑาลุขราชฐาน

รายละเอียดอื่นๆ

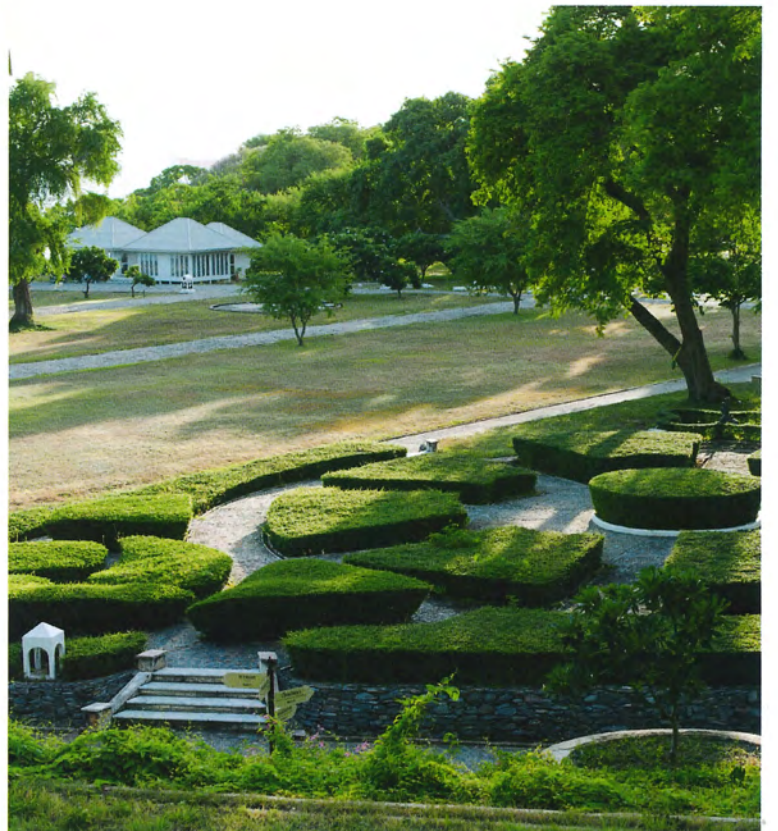
มีการปรับระดับพื้นที่ (grading) เพื่อให้ประโยชน์ อาจเรียกว่า ถมฉาบปราบ หรือ ฉาบปราบ การตัดและถม (cut and fill) รวมทั้งการปรับเป็นสวนหลายระดับ ที่เรียกว่า ภูเขา (terrace garden) ในบางพื้นที่มีการก่อสร้างกำแพงกันดิน (retaining wall) เพื่อความแข็งแรงมั่นคง และเนื่องจากพื้นที่เป็นที่ลาดชันจึง มีขั้นบันได (steps) ทางลาด (ramp) ชานพัก (landing) ลูกกรงราวกันตก (balustrade) ตามทางเดินและบ่อน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดของลวดลายที่สวยงาม เป็นองค์ประกอบสำคัญในสวน

มีการประดับประดาตามถนนหรือตามโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น เสาโคมเหล็ก ริมถนนอิฐวงค์ ๔๐ ต้น ในวันวิสาขบูชามีการทำโคมประกวดและนำมาแขวน ตามเส้นทางที่จะไปเวียนเทียน

มีการใช้สถานที่เป็นที่รับรองแขกบ้านเมืองหรือเสด็จพระราชดำเนินออกเมื่อ มีงานสำคัญ เช่น ทูตเยอรมันและรัสเซียเข้าเฝ้า พระบรมวงศานุวงศ์และ ข้าราชการเข้าเฝ้า เป็นต้น ในสถานที่ต่างๆ กัน คือ พลับพลาที่ประทับ ลานพระ อุโบสถ สะพานอิฐวงค์ ศาลากลาง พระที่นั่งโชติศรีประภาต์

การดูแลรักษาบริเวณ

มีการจ้างฝรั่งหนึ่งคน ชื่อ มิสเตอร์ลอเรนสัน มาเป็นผู้รักษาสวนและถนนต่างๆ ทั้งในพระราชฐานและในอิฐวงค์ด้วย โดยมีการแบ่งเขตการดูแลรักษาในพระราชฐาน คือ เขตพระราชฐานชั้นในที่มีความสำคัญนั้น ให้ดูแลรักษาอย่างดีมาก ให้สวยงามหมกคุด สะอาดเรียบร้อย ส่วนเขตพระราชฐานชั้นนอก ถนนในขณะนั้นนอกรั้วโปร่ง บริเวณศาลากลาง และสะพานอิฐวงค์ ให้ดูแลพอประมาณ ยอมให้มีใบไม้ร่วงหล่นอยู่ได้

องค์ประกอบอื่นๆ

วะนะ ๓ แห่ง คือ จุลวัน เป็นวะนะในระหว่างทางปิดทองแผ่น ศาลาหมอกมุงเมือง
ตำหนักบุศราคำ และสระมหาโนคาตต์ มัชฌิมวัน เป็นวะนะตั้งแต่ประตูจตุรราช
สุราลัย ไปตามทางแฉลงทองหุ้ม และทางแล่นทองลิ้ม ไปจนถึงแนวรั้วริมแยก
ปากทางริมทองมุ่น (สำรวจพบเพียงทางเข้าและบางส่วนของทางเดินที่เป็นบันได)
และ มหาวัน เป็นวะนะตั้งแต่ถนนอกบัวไปจนถึงกำแพงพระราชฐาน (ปัจจุบันไม่พบ
ร่องรอย)

ลานต้นเลียบ ๒ แห่ง คือ บริเวณใกล้บ่อล้อยอย (ปัจจุบันไม่ปรากฏแล้ว)
และบริเวณแท่นสรง

ลายสวน ๒ แห่ง คือ ด้านหน้าตึกผ่องศรีถึงด้านข้างตึกอภิรมย์ และบริเวณ
เนินมะขาม

ถลา สันนิษฐานว่ามี ๘ ชั้น สภาพในปัจจุบันตั้งแต่ชั้น ๑-๓ อยู่ในสภาพดี
เนื่องจากการบูรณะแล้ว ส่วนถลาชั้น ๔ เหลือศาลารัชกาลที่ ๕ ขึ้นไปถึงชั้น
๘ มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น จนแทบมองไม่เห็นร่องรอย

เขามอ สันนิษฐานว่ามี ๔ แห่ง คือ ริมหาดใต้ต้นมะขามข้างเรือนไม้ริมทะเล
ซึ่งเป็นที่ตั้งเต็นท์ประทับแรมในการเสด็จฯ ครั้งแรกๆ พุพเนียงน้อย พุฝอย
สุหร่าย และระหว่างบันไดข้างซ้ายบันไดที่ ๑ กับบันไดต่อบนบันไดแพร์เพ็ชร
น้ำค้างลงสู่ทางคอนทองพิศ

พรรณไม้

ในบริเวณพระราชฐานมีพรรณไม้ต่างๆ นานาเพื่อสร้างร่มเงา ให้ความร่มรื่น ทั้งไม้พื้นถิ่นเดิม (native plant) ไม้ที่มีการนำมาปลูกก่อนแล้ว และไม้ที่นำมาปลูกใหม่ในช่วงที่สร้างพระราชฐาน โดยเป็นไม้ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นหิน หน้าดินตื้น และสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้ง ลมพัดจัด จึงต้องเป็นไม้ทนแล้ง ทนแดด ปลูกง่าย โตเร็ว และปลูกโดยการโรยเมล็ดหรือเป็นกล้าไม้ขนาดเล็ก เพื่อให้ปรับเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี มีทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อย ซึ่ง

บางชนิดมีอายุยืนยาวและเจริญเติบโตมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่ปลูกอย่างเป็นระเบียบ เรียงไปตามแนวถนน ทางเดิน และกำแพงกันดิน รวมทั้งการปลูกประดับตกแต่งสถานที่ ตำแหน่งต่างๆ หรือเป็นลายสวน เช่น เลียบ มะม่วง มะกอก อินทนิล นุ่น จั้ว ไม้ มะพร้าว ประดู่ หางนกยูงไทย มะยม ลำดวน หูกวาง จำปี กานพลู พิกุล เกดใหญ่ สะแก ลั่นทม สน พวงชมพู ผักเป็ดยักษ์ กล้วย แก้ว ละมุด ประยง กุหลาบ มะลิวัลย์ เข็ม รสสุคนธ์ เป็นต้น

ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์

๑. ลั่นทม : *Plumeria rubra*

วงศ์ : APOCYNACEAE

ชื่ออื่นๆ : จำปาหอม จำปาขาว จำปาลาว

มีความสูง ๓ – ๖ เมตร หรือสูงได้ถึง ๘ เมตร ผลัดใบ

ออกดอกกราวเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม

ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์

๒. หางนกยูงฝรั่ง : *Delonix regia* (Bojer ex Hook.)

วงศ์ : LEGUMINOSAE FABACEAE

ชื่ออื่นๆ : อินทรี สัมพอหลวง หงอนยูง

มีความสูง ๑๐ – ๑๕ เมตร หรืออาจถึง ๑๘ เมตร ผลัดใบ โดยจะ

ผลัดใบก่อนออกดอก ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ถึงมิถุนายน

ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์

๓. พวงชมพู : *Antigonon leptopus* Hook. & Arn.

วงศ์ : POLYGONACEAE

ชื่ออื่นๆ : ชมพูพวง พวงนาค หงอนนาค

เป็นไม้เลื้อยยาวได้ ๑๒ เมตร ไม่ผลัดใบ

ออกดอกมากที่สุดเดือนกันยายน

ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์

๔. หญ้าพู่ชู : *Chrysopogon orientalis* A.Camus

วงศ์ : POACEAE

ชื่ออื่นๆ : หญ้าขวานกเขา

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ขึ้นเป็นกอ สูงราว ๑.๕๐ เมตร

ออกดอกช่วงเดือนตุลาคม

ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์

๕. มะขาม : *Tamarindus indica* L.

วงศ์ : FABACEAE

มีความสูงราว ๒๐ – ๒๕ เมตร เดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน เป็นช่วงที่ใบร่วงเป็นจำนวนมาก ออกดอกในช่วงเดือนกันยายน ถึงธันวาคม ส่วนผลนั้นมีติดต้นตลอดทั้งปี

ข้อมูลทางพฤกษศาสตร์

๖. โทศรีมหาโพ : *Ficus religiosa* L.

วงศ์ : MORACEAE

ชื่ออื่นๆ : โทศรีมหาโพธิ์ สลัด

มีความสูงราว ๑๕ – ๓๐ เมตร ผลัดใบช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม

พระจุฑาธุชราชฐาน : ในมิติของพรรณไม้

พระจุฑาธุชราชฐาน ณ เกาะสีชัง มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อใช้สำหรับเป็นที่ฟื้นฟูสุขภาพของพระราชโอรส ในการนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่เกาะสีชังหลายครั้ง ดังนั้นการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมจึงมีความสำคัญมาตั้งแต่แรก ซึ่งหมายรวมถึงการ คัดเลือกพรรณไม้ต่างๆ เข้ามาปลูกภายในพระราชฐาน ทั้งที่เป็นพรรณไม้ท้องถิ่น และพรรณไม้ นำเข้ามาจากแหล่งอื่น

เมื่อกาลเวลาผ่านไปต้นไม้เหล่านั้นได้สูญหายไปบางส่วน มีการนำเข้าพรรณไม้ใหม่ ๆ เข้ามาปลูกเพิ่มเติม แต่ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันคือ เพื่อความสวยงาม และสร้างบรรยากาศแก่พื้นที่โดยรอบ จนกลายเป็นจุดเด่นที่สำคัญของพระจุฑาธุชราชฐานในด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

พรรณไม้ที่ถือเป็นจุดเด่นของพระจุฑาธุชราชฐานที่ส่งผลต่อบรรยากาศความสวยงามของพื้นที่ เช่น ลั่นทม หางนกยูงฝรั่ง เป็นต้น และไม้ขนาดใหญ่ที่ให้ความร่มรื่น เช่น มะขาม โทศรีมหาโพ ไกร เป็นต้น ซึ่งต้นไม้เหล่านี้หลายต้นมีขนาดใหญ่ และมีความเก่าแก่นับย้อนไปได้ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พรรณไม้ที่กล่าวมามีระยะเวลาในการผลิตใบ ออกดอก ออกผลที่แตกต่างกันไปตามแต่ละฤดูกาล และด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะสีชัง จึงทำให้ทางภูมิสถาปัตยกรรมมีความเปลี่ยนแปลงในแต่ละฤดูกาลอย่างชัดเจน เช่น ลั่นทมจะออกดอกชุกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ส่วนหางนกยูงฝรั่งจะออกดอกสีส้มสดในช่วงเดือนเมษายนถึงมิถุนายน ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวมาเยือนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม จะเป็นช่วงที่พระจุฑาธุชราชฐาน มีความสดใสสวยงามของดอกไม้สีขาวสดสีส้มเต็มพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณหาดท่าวัง และถลา ทางแสงทองหุ้ม และทางรายทองเหรียญ จะเต็มไปด้วยดอกลั่นทมสีขาวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ แม้ในช่วงฤดูฝนราวเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ดอกไม้อาจจะไม่ออกดอกมากนัก แต่ผู้มาเยือนจะพบว่าบรรดาด้านไม้ต่างๆ ต่างแตกใบเขียวชอุ่ม เป็นบรรยากาศที่ชวนรื่นรมย์ไปอีกแบบหนึ่ง

ส่วนในช่วงประมาณเดือนกันยายนถึงกุมภาพันธ์ ถึงลั่นทมจะออกดอกไม้ไม่มาก และหางนกยูงฝรั่งจะไม่มีดอกแล้ว แต่จะมีดอกพวงชมพูในช่วงเดือนกันยายน และหน้าชนิดต่าง ๆ ออกดอกชูช่อไสวในช่วงปลายปีตามพื้นที่ต่าง ๆ สร้างสีสันได้สวยงามไม่แพ้กัน โดยเฉพาะพวงชมพูบริเวณทางคอนทอปัด และดอกหน้าชนิดต่างๆ บริเวณบ่ออชฎางค์ เรื่อยลงไปจนถึงธารสุดคันธุ์ปรุง ดังนั้นการเดินทางมาท่องเที่ยวที่พระจุฑาธุชราชฐาน จึงสามารถทำได้ตลอดทั้งปี ถือเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ให้ความสวยงาม และเป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์อีกด้วย

ปรับปรุงเนื้อหาจากงานวิจัยเรื่อง พระจุฑาธุชราชฐาน : ความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในรอบปี โดย อาจารย์ปารณ ชวตกุล ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

ธ.ค.

ม.ค.

ก.พ.

มี.ค.

เม.ย.

พ.ค.

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระบาทราชวราสถาน

มี.ย.

ก.ค.

ส.ค.

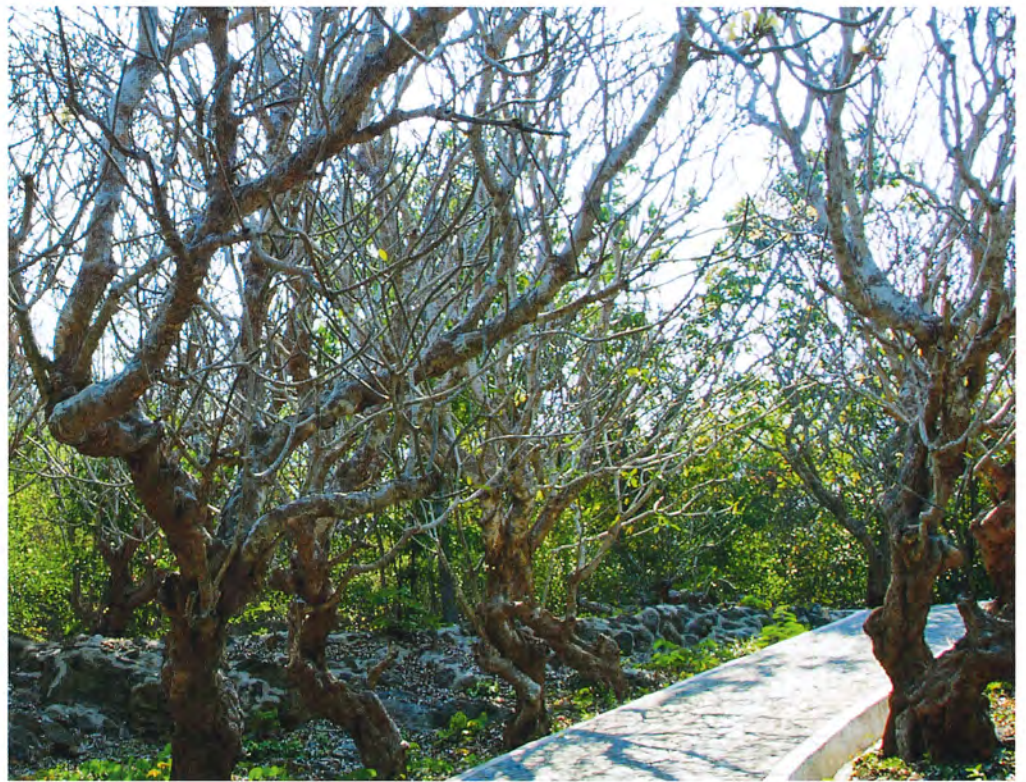
ก.ย.

ต.ค.

พ.ย.

ทางทรายทองเหรียญ เดือนกุมภาพันธ์

ทางแสงทองหุ้ม เดือนกุมภาพันธ์

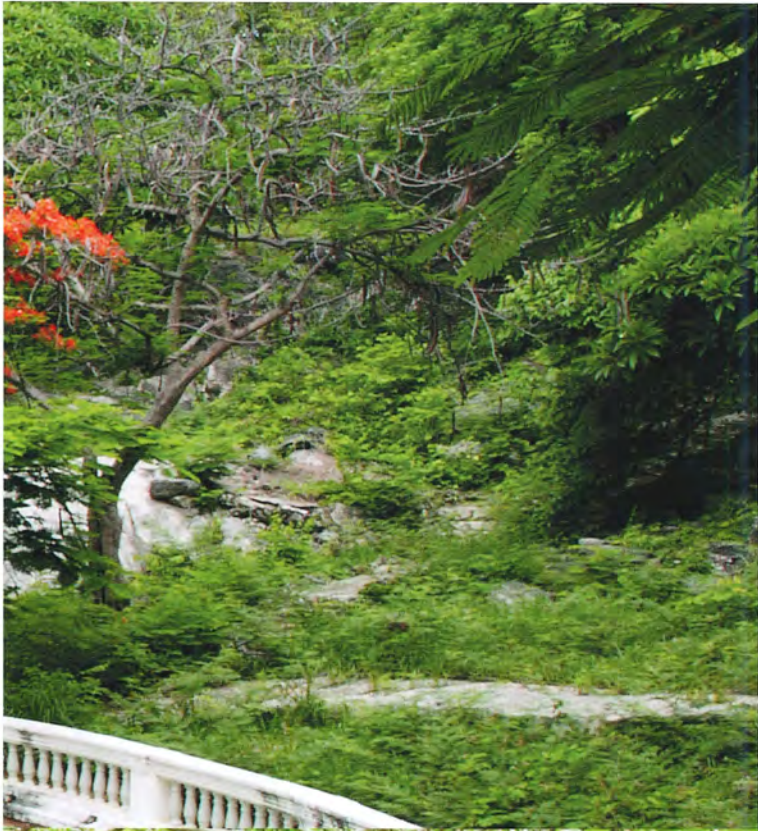
ถนนอิฐรางค์ เดือนมีนาคม

หาดท่าวัง เดือนเมษายน

สิบปี พิพิธภัณฑทร์ระจกาดูชราชฐาน

สระมหาโนดาด เดือนพฤษภาคม

ทางพาดทองแท่ง เดือนพฤษภาคม

ถลา เดือนมิถุนายน

สิบปี พิพิธภัณฑทร์พระจุฑาธุชราชฐาน

ทางคอนกรีตอัดฉีด เดือนกันยายน

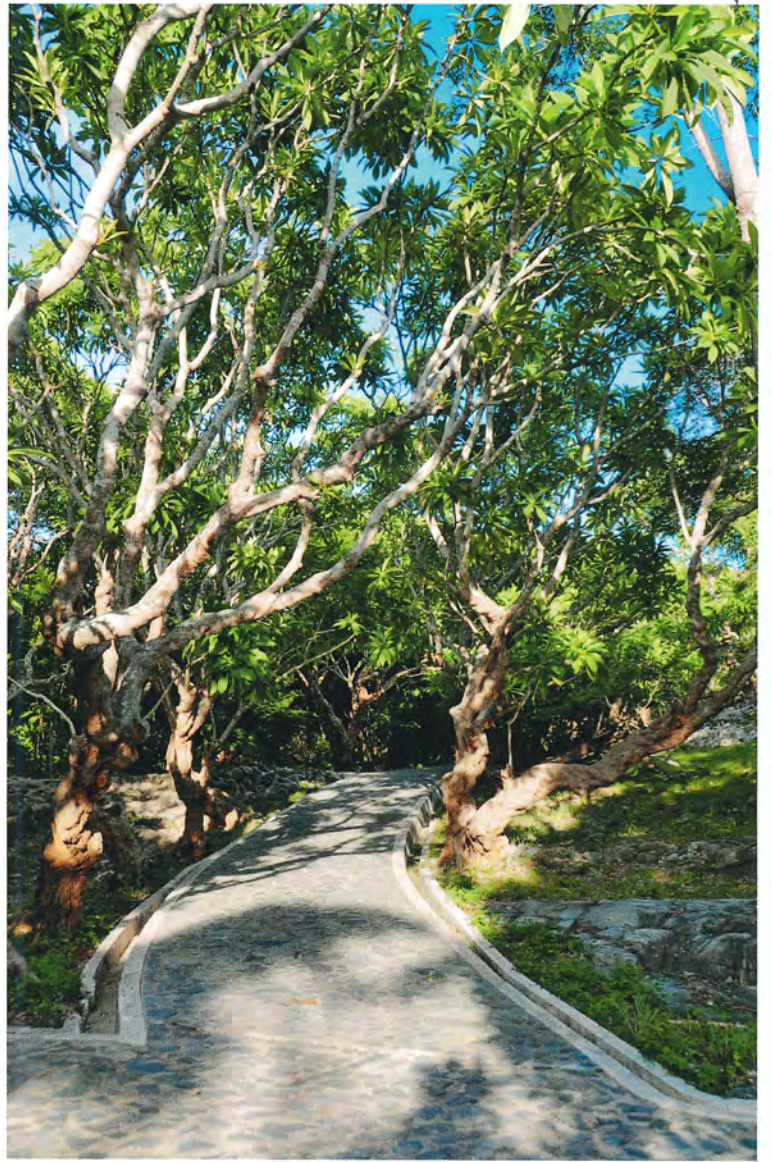
ทางอ้อมของหาด เดือนกันยายน

บริเวณด้านหน้าเจดีย์อัฐกษัตริย์นครวัด เดือนธันวาคม

จุดชมวิวน้อย

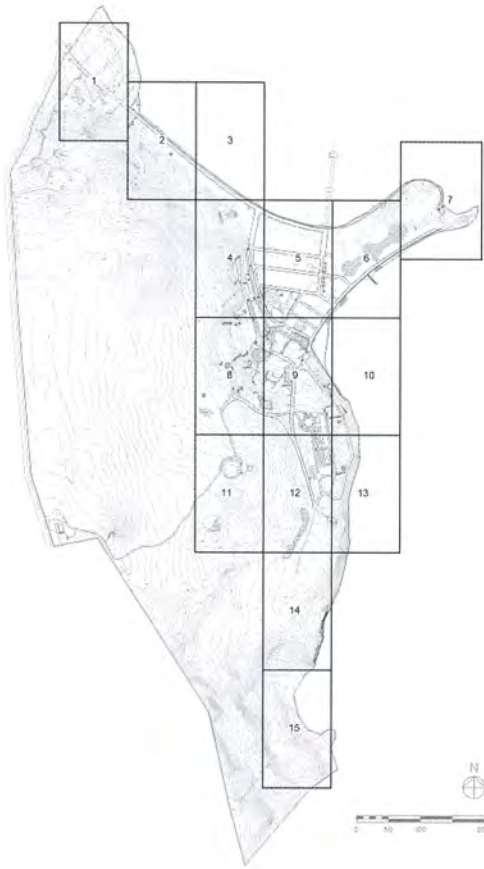

สิบปี พิพิธภัณฑทร์ระจุฑาทูษาราชฐาน

สภาพภูมิสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน

การสำรวจองค์ประกอบภูมิสถาปัตยกรรม

ใช้วิธีการสำรวจภาคสนาม ระบุตำแหน่งที่ตั้ง รั้ววัด ถ่ายภาพ และบันทึกข้อมูลของสิ่งก่อสร้างต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย ทาง บันได ชาร สระ บ่อ น้ำพุ น้ำตก ถ้ำ ฝา วนะ เขามอ โดยอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากในเขตพระราชฐานมีรายละเอียดค่อนข้างมาก จึงต้องแบ่งเป็นเขตพื้นที่การสำรวจ ๑๓ เขต เพื่อจัดทำผังขยายแสดงตำแหน่งที่ตั้งขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งที่ปรากฏอยู่และไม่ปรากฏแล้ว ยกตัวอย่างผังขยายและรายละเอียดการสำรวจสภาพในปัจจุบัน เช่น

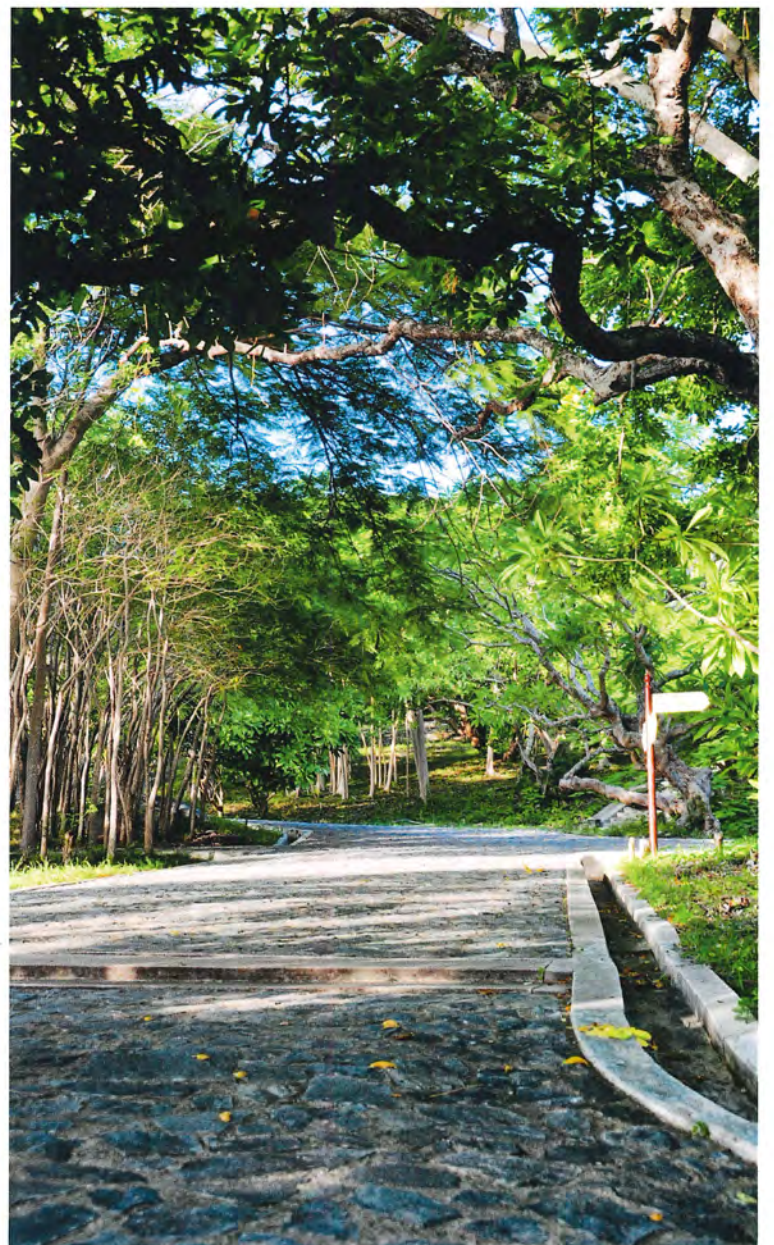
บันไดสถานโมรา

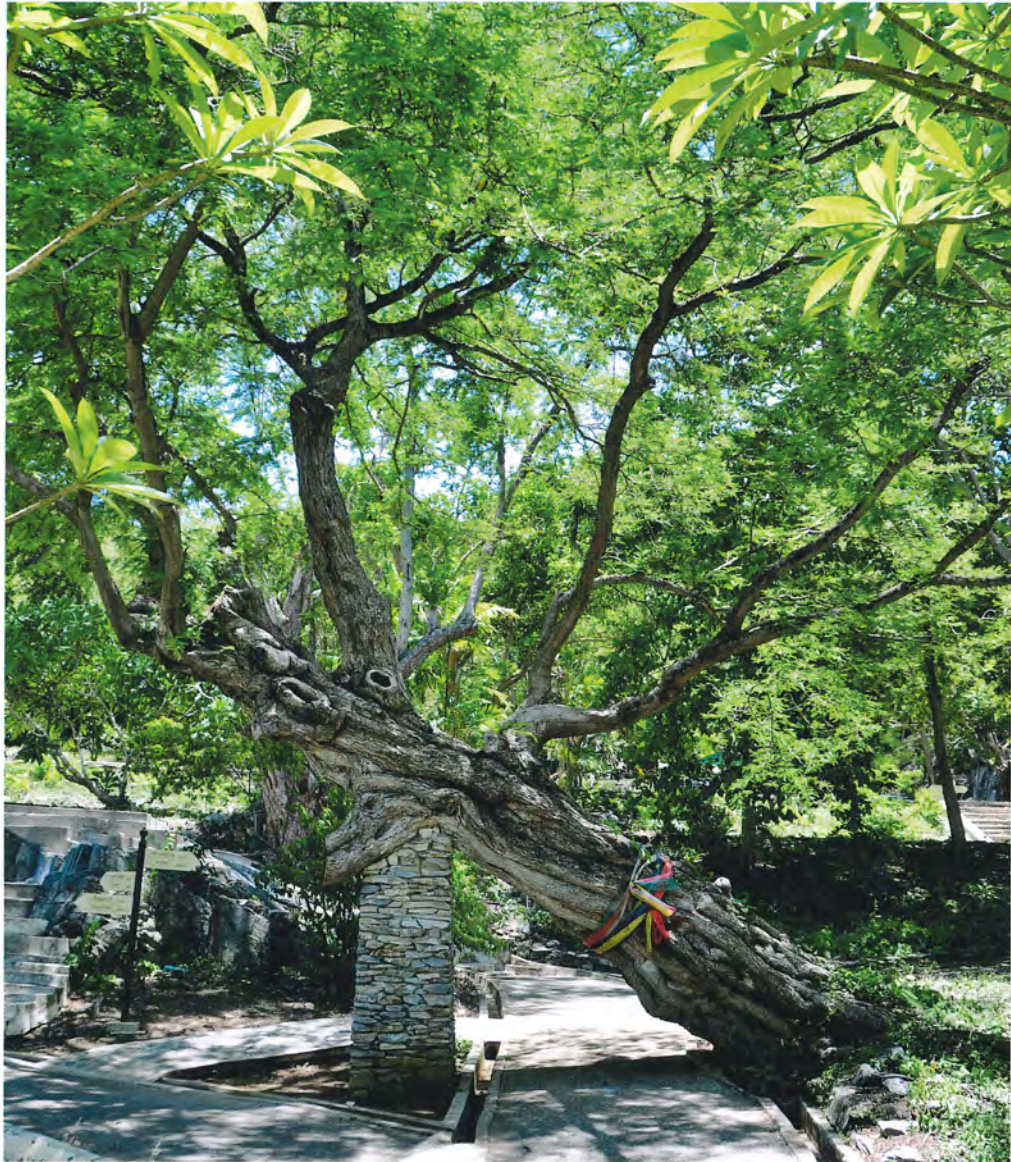
ทางแฉลทองหุ้ม

ทางปิดทองแผ่น

ต้นมะขามบริเวณธารเครื่องหอมบน

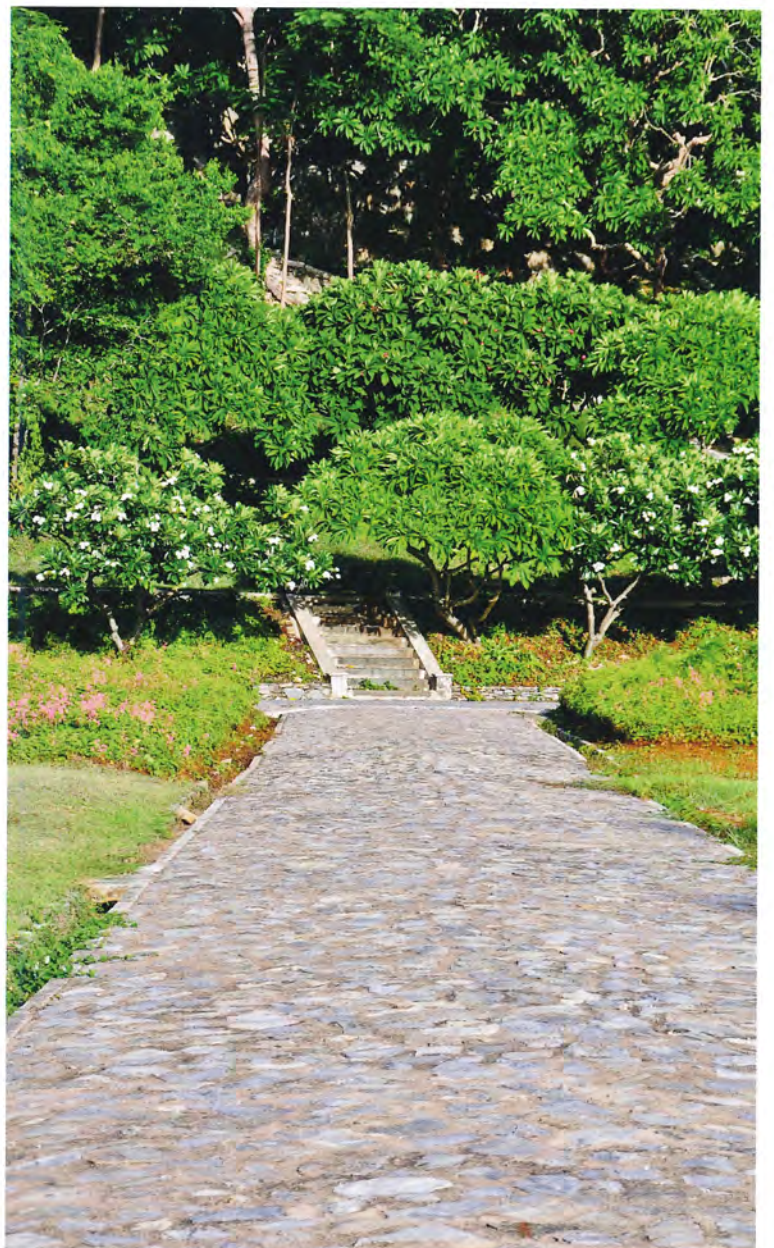

ทางโรยทองทราย

บริเวณทางเดิน

ทางรายทองเหรียญ

บันไดขึ้นเนินมะขาม

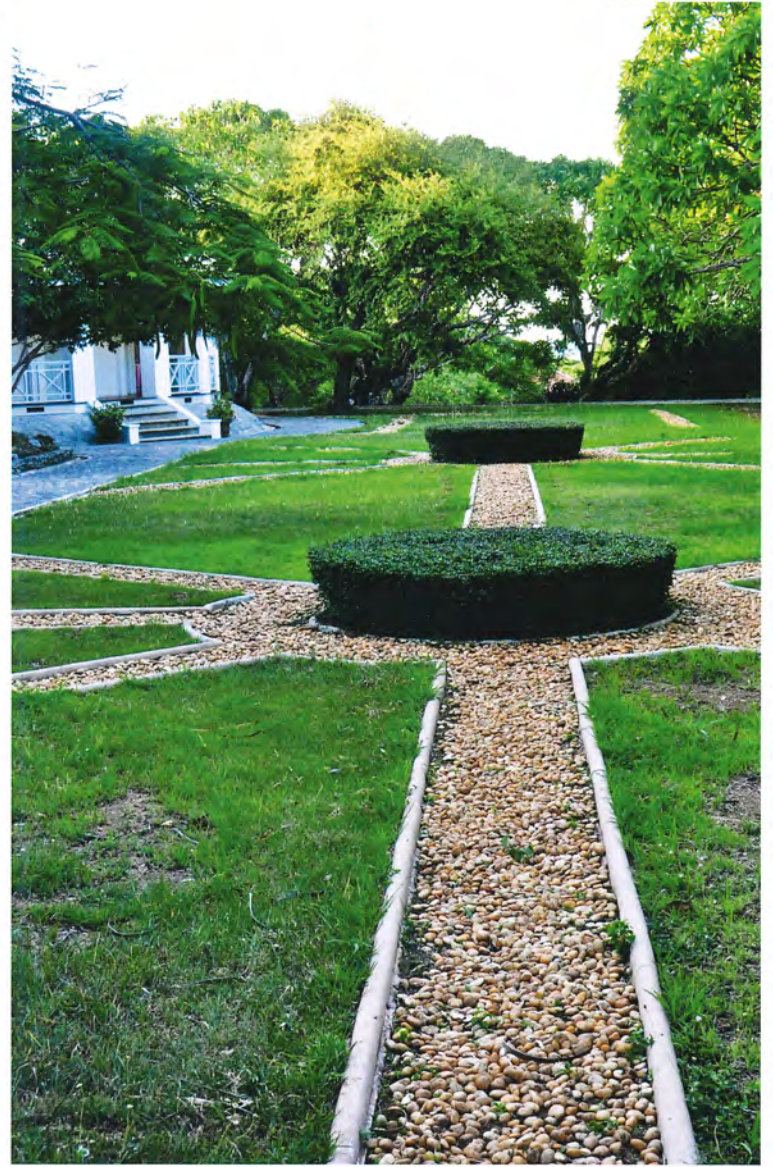
ฟลอยด์ท่วย

ลานตรงมองจากมุมด้านล่าง

Pattern garden

ลานตรง

สี่ปี พิพิธภัณฑทร์พระจุฑาธุชราชฐาน

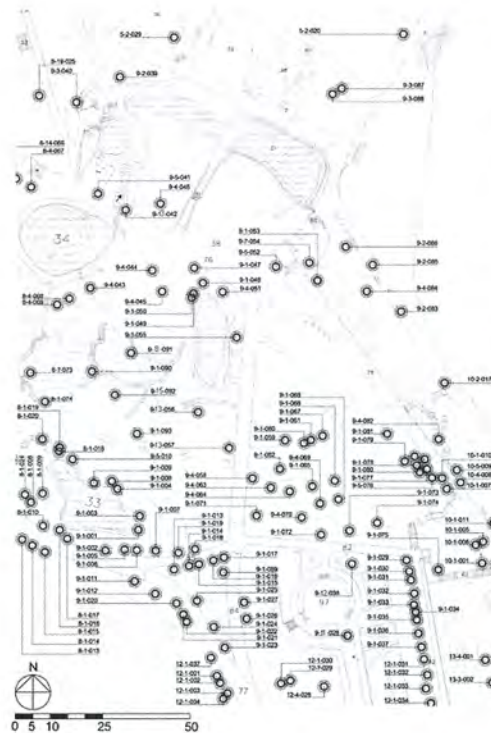
สะพานข้ามธารเครื่องหอมปน

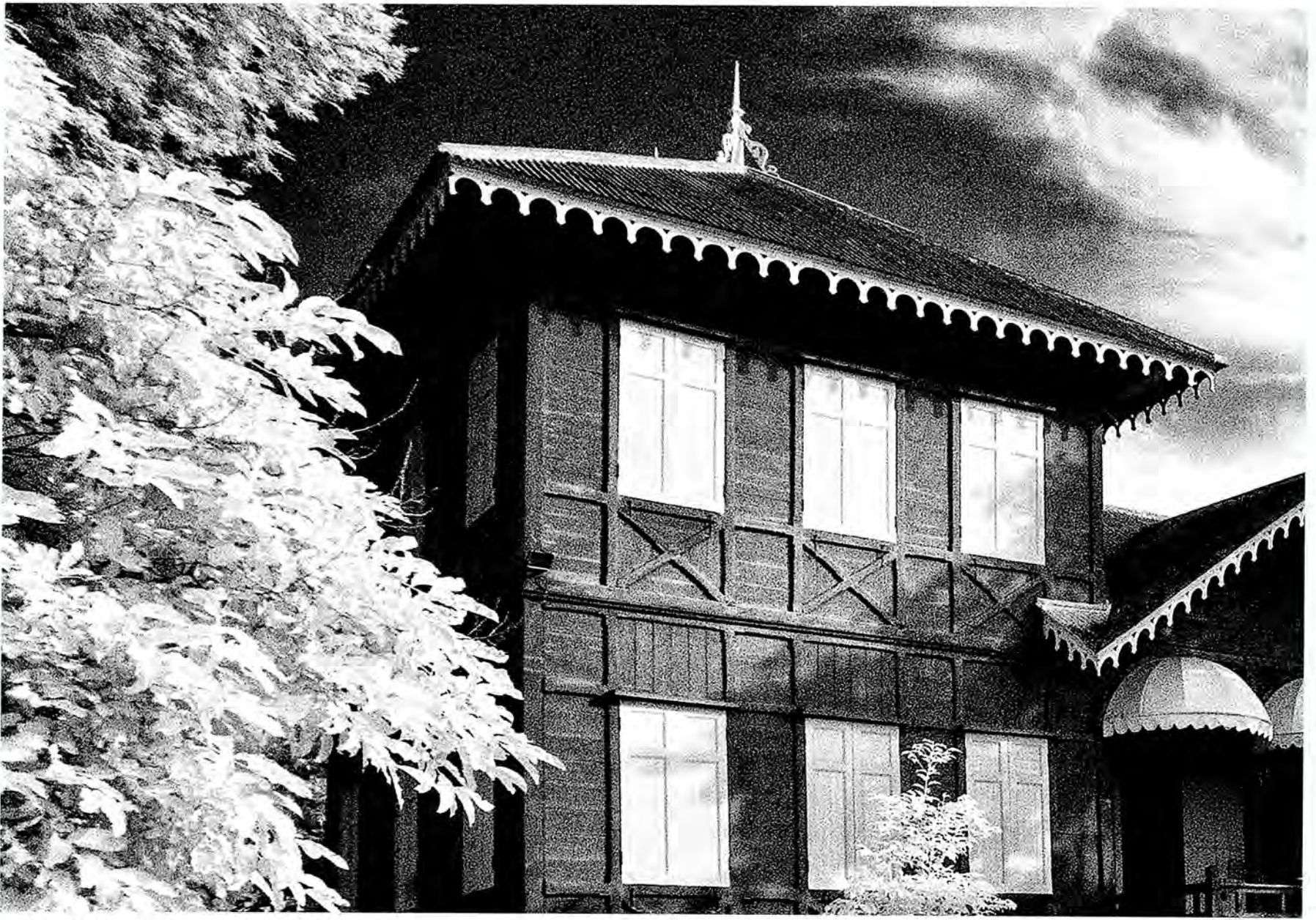

การสำรวจเก็บข้อมูลไม้ยืนต้น

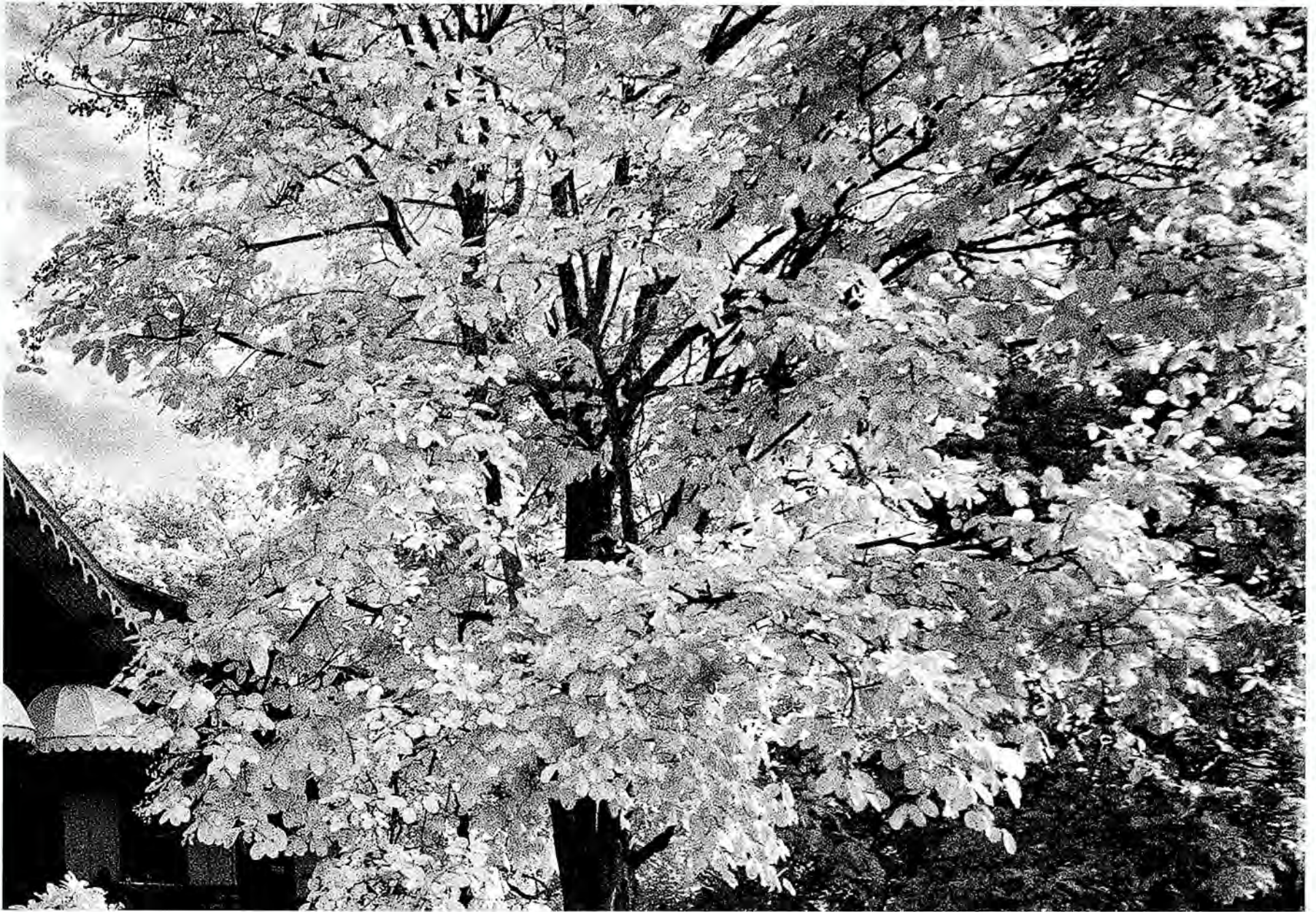

ภายในเขตพระราชอุทยานไม้ยืนต้นขนาดใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศให้แก่บริเวณ แต่หลังจากการยกเลิกพระราชฐานในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ต้นไม้ส่วนใหญ่ถูกละเลย ปล่อยให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ขาดการดูแลรักษา บางต้นจึงอยู่ในสภาพทรุดโทรม ดังนั้นการสำรวจต้นไม้จึงมีความสำคัญที่จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานของต้นไม้ เพื่อทราบแนวคิดในการออกแบบผังและสวน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์ต้นไม้เหล่านี้และอนุรักษ์สวนต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นประโยชน์ในการขึ้นทะเบียน ต้นไม้ที่สำคัญในลักษณะองค์ประกอบภูมิสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ และรวมไปถึงการประกาศเขตโบราณสถานเพิ่มเติมประเภทภูมิสถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ยังสามารถเพิ่มเติมในส่วนของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เช่น เส้นทางเดินชมต้นไม้ โดยเฉพาะต้นลั่นทม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระราชฐานและเกาะสีชัง

โดยทำการสำรวจเฉพาะไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ที่มีขนาดเส้นรอบวงลำต้นตั้งแต่ ๔๐ นิ้วขึ้นไป ที่อยู่ในบริเวณพระราชฐานที่มีอาคารสิ่งก่อสร้างสำคัญ

สถาปัตยกรรม

งานสถาปัตยกรรมในพระจุฑาธุชราชฐานที่มีการก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่เหลืออยู่ในปัจจุบันนี้มีเพียงไม่กี่หลังและเป็นอาคารที่มีขนาดเล็ก หากแต่มีรูปแบบที่มีเอกลักษณ์ และสามารถปรับการใช้อยู่ให้เหมาะสมกับการใช้งานปัจจุบันได้ นอกจากอาคารโบราณสถานที่ได้รับการบูรณะแล้ว ยังมีอีกหลายอาคารที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ในภายหลัง เพื่อสนองต่อการใช้สอยปัจจุบัน และบริการนักท่องเที่ยว โดยอาคารทั้งหมดในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตึกวัฒนา

สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสูงสองชั้น รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๘ เมตรยาว ๑๑ เมตร หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องเกล็ด ปัจจุบันจัดแสดงนิทรรศการเหตุการณ์สำคัญในเกาะสีชังสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ และ พ.ศ. ๒๕๔๖

ตึกผ่องศรี

สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว รูปทรงกลมแก้ว เหลี่ยม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๓ เมตร ยอดหลังคาเป็นรูปโดม ปัจจุบันจัดแสดงนิทรรศการพระราชประวัติ และประวัติผู้มีบทบาทสำคัญกับเกาะสีชังในอดีต มีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ และ พ.ศ. ๒๕๔๖ เมื่อใช้อาคารมาพบว่าเกิดปัญหาการกะเทาะของผนังปูนฉาบที่เสาอาคาร โดยมีลักษณะผิวปูนฉาบโป่ง เมื่อกะเทาะออกมาจะเห็นร่องรอยของผลึกเกลือ

ตึกอภิรมย์

สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว หลังคาทรงปั้นหย่า หันหน้าเข้าหาทะเล รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวขนานกับเรือนครัวและห้องน้ำทางด้าน หลังที่มีลานโล่งเชื่อมถึงกัน ปัจจุบันแสดงหุ่นจำลองพระราชฐานและนิทรรศการ สิ่งปลูกสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พ.ศ. ๒๕๔๖ เมื่อใช้อาคารมาพบว่ามีปัญหาที่ผนังปูนฉาบเห็นข้อบกพร่องและบริเวณเสา ระเบียง โดยมีสีโป๊พองและเมื่อแกะเทาะออกมาจะเห็นร่องรอยของผดึกเกล็ดบน ชั้นซีเมนต์ ภายในอาคารก็พบปัญหาเดียวกันจึงทำการซ่อมแซมชั่วคราวโดยใช้ สีน้ำมันสีขาวทาที่รอยสีกะเทาะ

เรือนไม้ริมทะเล (เรือนเขียว)

ไม่พบประวัติการสร้าง สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเรือนพักตากอากาศของชาวต่างประเทศมาก่อน ต่อมามีการปรับปรุงเป็นที่ประทับแรมของพระราชวงศ์ในคราวเสด็จมารักษาพระองค์ครั้งแรกๆ ก่อนที่จะมีการสร้างพระจุฑาธุชราชฐาน (แต่ไม่ใช่หนึ่งในจำนวน ๑๔ ตำหนัก ที่ได้รับพระราชทานชื่อ) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นเรือนไม้สองชั้น วัสดุเหลื่อมผืนผ้า ปัจจุบันชั้นล่างจัดแสดงนิทรรศการที่น่าสนใจเกี่ยวกับเกาะสีชัง มีอาหารว่างและเครื่องดื่มบริการ รวมทั้งที่นั่งพักและห้องน้ำ ส่วนชั้นบนเป็นสำนักงานของผู้ดูแลพระจุฑาธุชราชฐาน มีการบูรณะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ และ พ.ศ. ๒๕๔๖

เจดีย์พระอุโบสถวัดอัมพวันนimitr

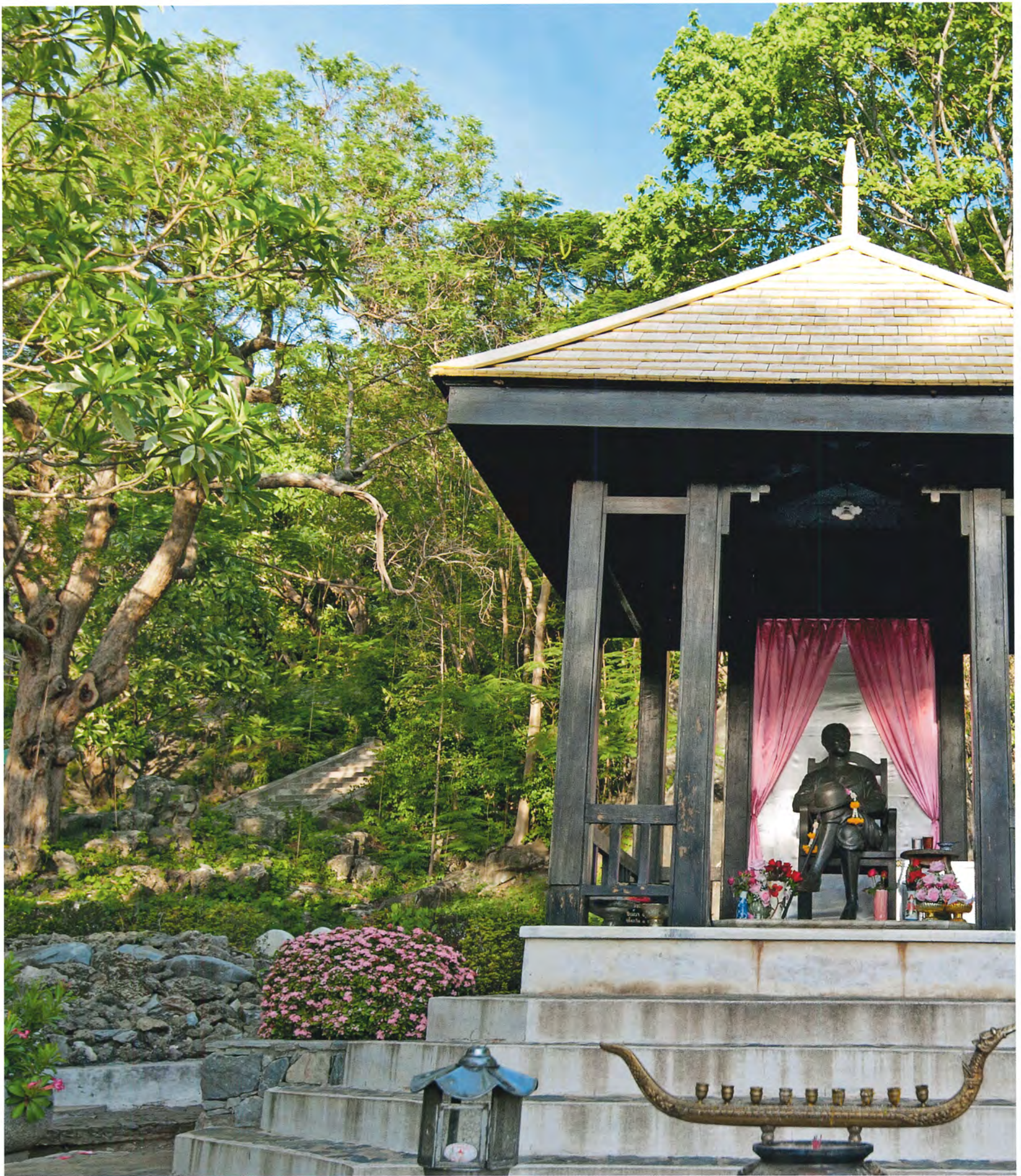
รูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นพระอุโบสถรูปกลมหลังคาแบน มีเจดีย์กลมทรงระฆังซ้อนอยู่ข้างบน ก่ออิฐถือปูนขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ เมตร มีลานโดยรอบรูปกลมยกเป็นแท่นสูง ทำเป็นเจดีย์กว้างประมาณ ๑๐ เมตร มีลูกกรงเซรามิคโดยรอบ มีบันไดทางขึ้น ๓ ทาง บริเวณลานก่อขอบอิฐถือปูนสำหรับปลูกต้นไม้รูปทรงกลมและกลีบดอกไม้ บนราวลูกกรงตั้งเสมาเป็นศิลาจารึกคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา ๘ แห่ง มีการบูรณะเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ และ พ.ศ. ๒๕๔๖

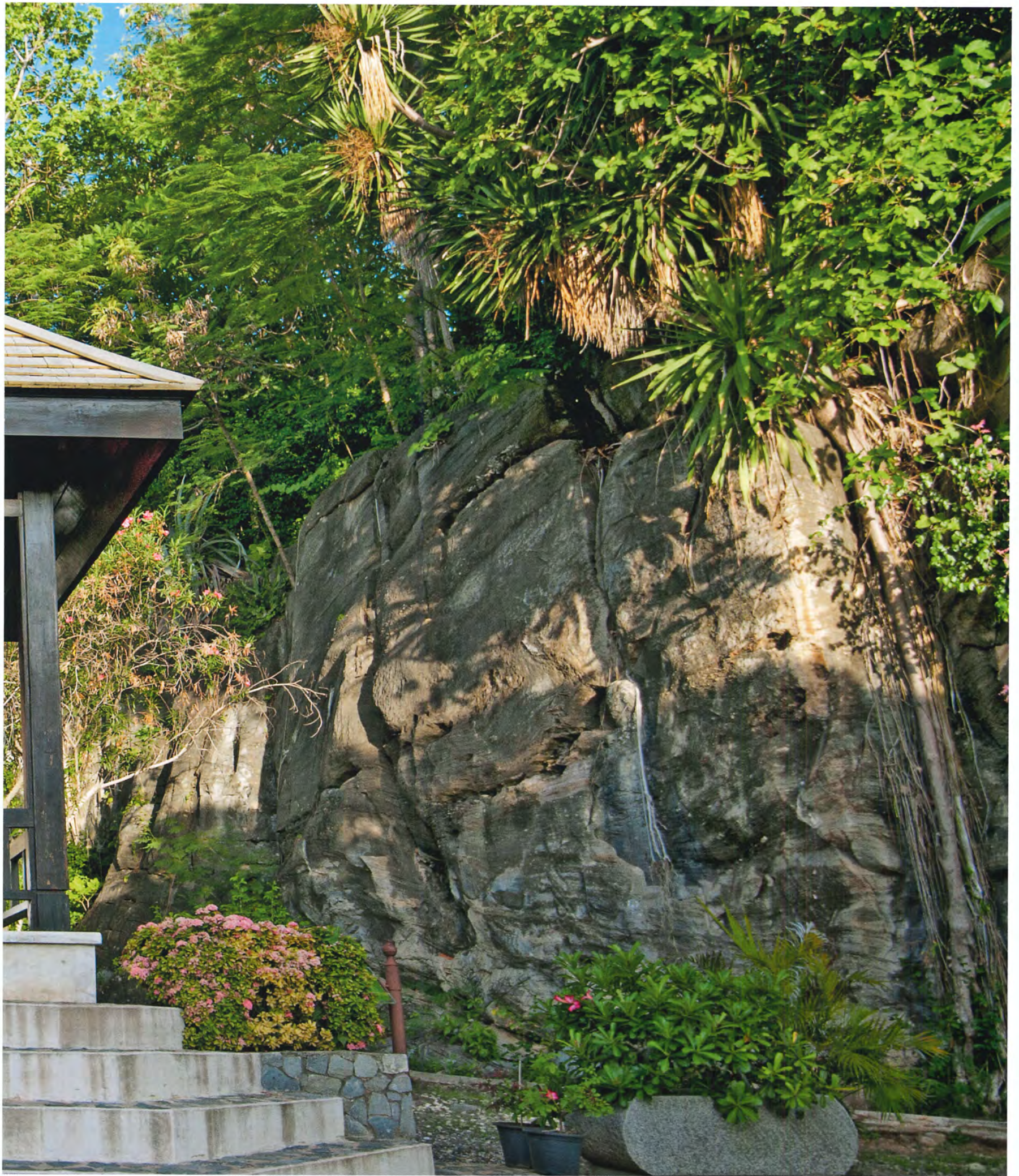
เจดีย์สี่เหลี่ยม

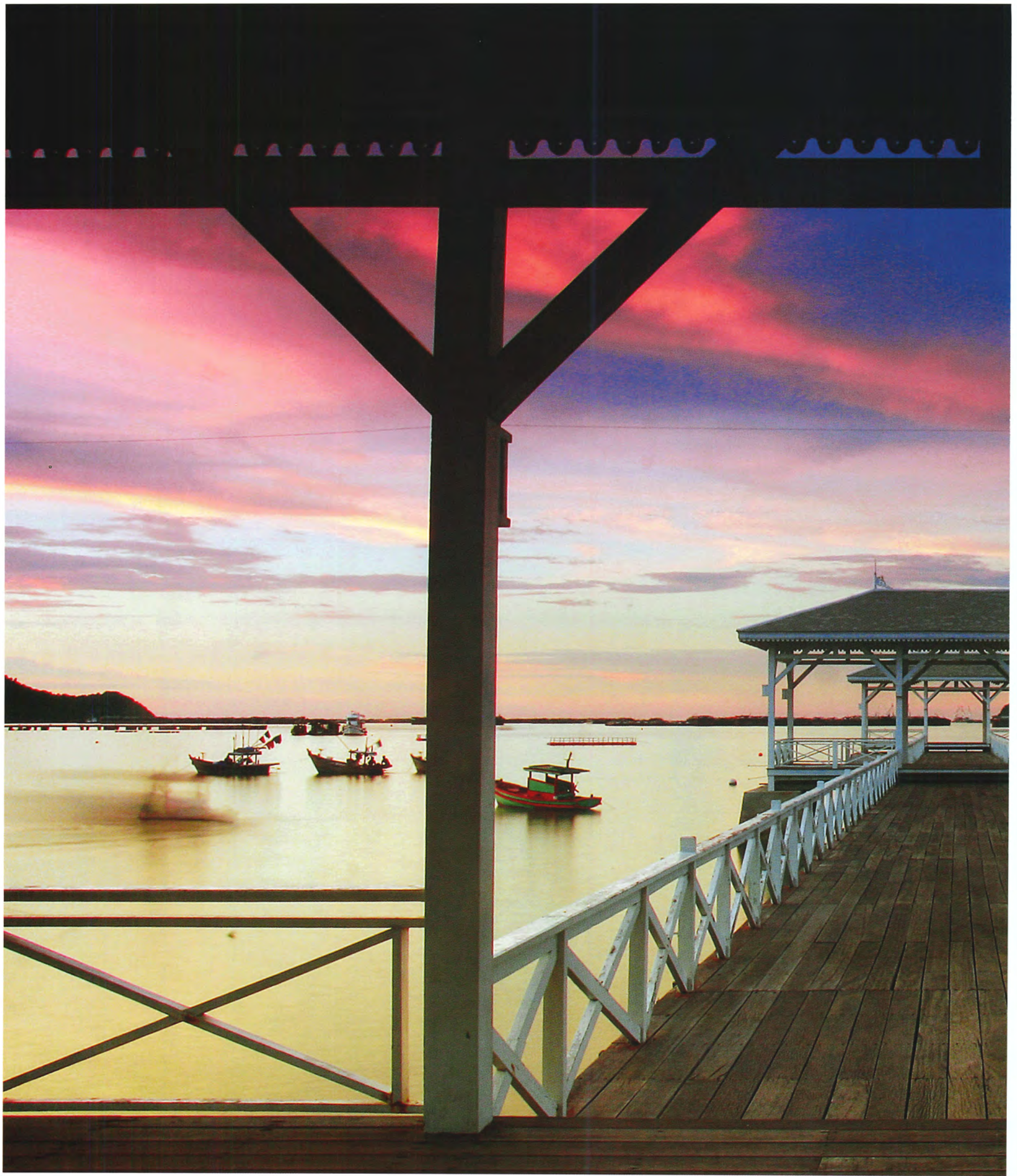
ไม้ปรากฏประวัติการก่อสร้าง เป็นเจดีย์ก่ออิฐถือปูน รูปสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง
ทรงชะลูด มีฐานเป็นแท่นสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ ๗ เมตร ฐานสูง ๐.๖๐
เมตร ตัวเจดีย์มีความสูงจากพื้นถึงยอดประมาณ ๘.๓๐ เมตร ส่วนยอดและส่วน
ฐานแกะเป็นลวดลายกลีบบัว ตัวเจดีย์ตั้งบนพื้นหิน หันด้านตรงทิศทั้งสี่

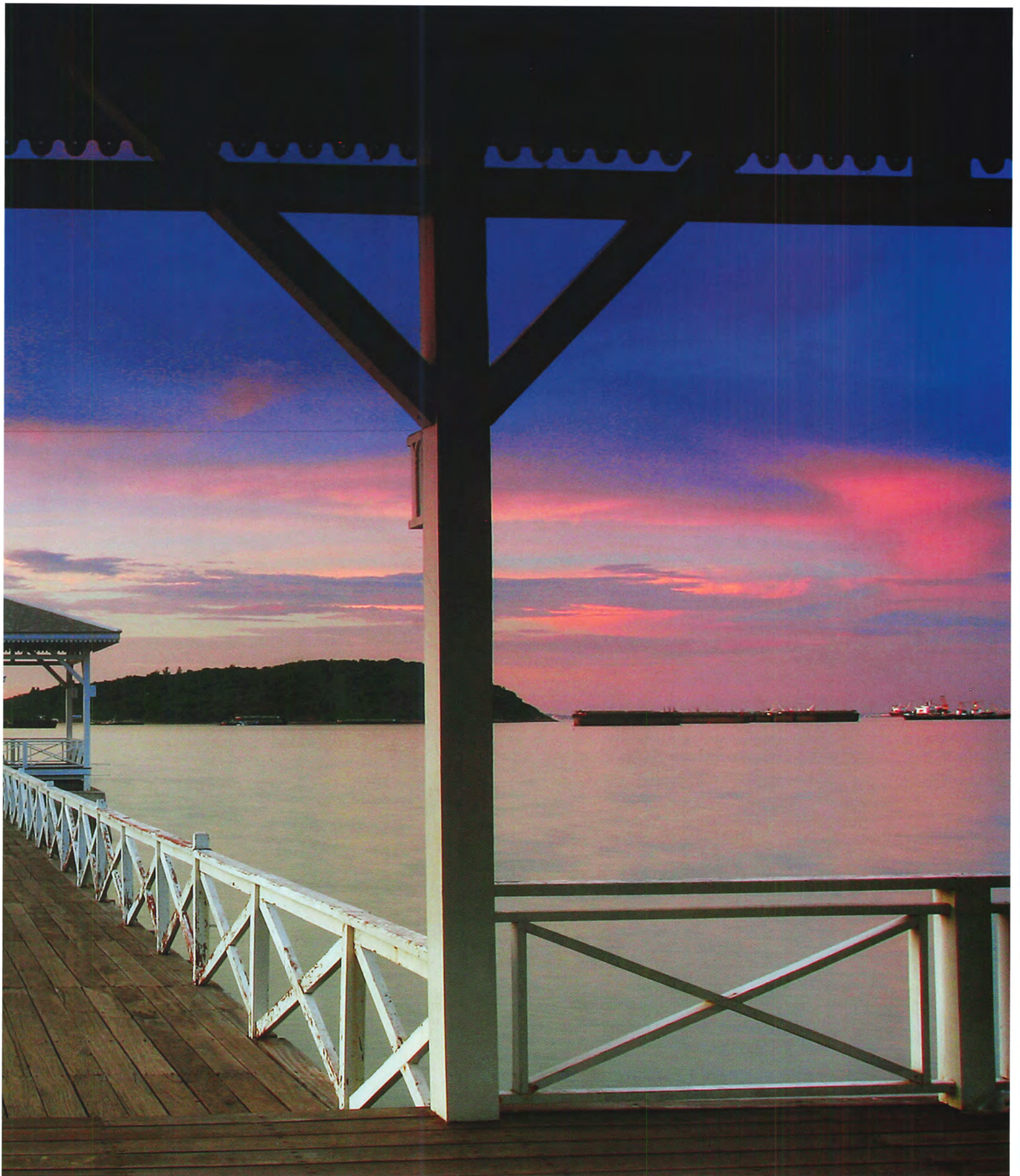
ศาลพระบรมรูปรัชกาลที่ ๕

เดิมเป็นศาลที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้นแบบชั่วคราวบริเวณสนามหน้าชายหาด เมื่อกรมศิลปากรเข้าสำรวจพื้นที่พระราชฐานเพื่อซ่อมบูรณะในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เห็นว่าศาลตั้งซ้อนทับอยู่บนตำแหน่งโบราณสถาน ควรย้ายไปตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสมต่อการสักการบูชา และสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ขึ้นประดิษฐานไว้ในศาลาไม้โปร่งยกพื้นบนเนินเขาบริเวณนี้มานาน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากทะเล ศาลรัชกาลที่ ๕ มีการบูรณะอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๖

สะพานอิชฎางค์

สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ เนื่องจากเวลาน้ำลง ระดับน้ำต่ำมาก เรือไม่สามารถเข้าจอดถึงหาดได้ ทำให้ต้องเดินลุยน้ำ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานใหญ่ ทำด้วยไม้สัก ทาสี เสาก่อศิลาโบกปูนซีเมนต์ ตั้งแต่ชายฝั่งหาดทรายลงไปถึงบริเวณน้ำลึก มีที่พักสามหลัง ต่อมามีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก เหลือเพียงซากฐานต่อม่อสะพานเป็นแนวยาวออกไปในทะเล จึงได้มีการสันนิษฐานรูปแบบตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และสร้างสะพานพร้อมศาลาไม้ โปรง โฉง ทาสีขาว หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์สีเทาจำนวน ๓ หลัง ขึ้นมาใหม่ในปีพ.ศ. ๒๕๔๖

ฐานพระที่นั่งมณฑลรัตนโรจน์

ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ประกาศการสร้างพระที่นั่งและพระราชฐาน โดยพระราชทานนามตามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอฯ ว่า “พระจุฑาธุชราชฐาน” ทรงวางศิลาฤกษ์บรรจุคำประกาศ พร้อมทั้งสิ่งของสำคัญต่างๆ ไว้เป็นหลักฐานเพื่อให้ปรากฏสืบต่อไปเหนือที่ซึ่งก่อพระที่นั่ง พระราชทานนามพระที่นั่งว่า “พระที่นั่งมณฑาตุรัตนโรจน์” ซึ่งสร้างในสถานที่ที่ได้เสด็จประทับครั้งแรก หลังจากนั้นได้มีการก่อสร้างพระที่นั่งองค์ใหญ่

รูปแปดเหลี่ยม ๓ ชั้น อันเป็นพระที่นั่งเครื่องไม้สัก จนกระทั่งเมื่อครั้งสร้างพระราชวังสวนดุสิตในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อพระที่นั่งมาสร้างขึ้นใหม่ข้างอ่างหยก คือ พระที่นั่งวิมานเมฆของคปัจจุบัน บริเวณพระที่นั่งมณฑาตุรัตนโรจน์จึงเหลือเพียงฐานราก แต่ยังสามารถเห็นเป็นผังอาคารได้อย่างชัดเจนหน้าวัง

ศาลศรีขัณฑ์ไธยเทพ

เดิมเป็นศาลเทพารักษ์ เรียกว่า ศาลเจ้าเขาพระองค์ขจร ตั้งอยู่ใต้ต้นมะขามริมถนนอัมรินทร์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงเห็นว่าตั้งอยู่ในตำแหน่งไม่เหมาะสม ตัวศาลไม่งาม รกรุงรัง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลขึ้นใหม่ ตั้งอยู่บนไหล่เขา หันหน้าสู่ทะเล มีการปรับที่ทำเป็นลานลดหลั่นกัน ทำเกยและอัฒจันทร์ขึ้นเกย ทำบันไดก่ออิฐฉาบปูนขึ้นศาล มีโรงละครที่ลานด้านหน้า พระราชทานนามว่า ศาลศรีขัณฑ์ไธยเทพ มีการแห่เจ้าขึ้นศาลในวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๔๓๔ นอกจากนี้ ยังพระราชทานนามต้นมะขามด้านหน้าศาลว่า มะขามหัตถ์วิจารณ์ และนามบันไดขึ้นศาลว่า บันไดพระอมร

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในปัจจุบันเป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูน โครงสร้างหลังคาไม้ หลังคาสังกะสีทาสีแดง หลังคามีการลดเป็นสองระดับ มีมุขโถงด้านหน้าและมีการยกหลังคาขึ้นถัดไปคลุมส่วนที่เป็นตัวอาคาร มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีระเบียง ๓ ด้าน ยกกำแพงแก้วล้อมรอบลานชั้นล่าง แล้วยกลานชั้นบนสูงขึ้นไปอีกสองระดับ ผนังทาสีขาว ภายในมีเจดีย์ไม้แกะสลักเป็นรูปเทพ

ศาลพระพุทธรูป

ตั้งอยู่บนเชิงเขาพระพุทธรูป ไม่พบประวัติการก่อสร้าง ตัวศาลปัจจุบันมี ๒ ศาล โครงสร้างคอนกรีต ศาลหลังเล็กหลังคาตั้งกะสี ส่วนศาลหลังใหญ่หลังคา กระเบื้องลอนและมีข้อฟ้า ไบระกา ระหว่างศาลทั้งสองพบเสาหินวางนอนอยู่ ยังคงมีชาวบ้านขึ้นไปสักการะเป็นประจำ ทางขึ้นศาลจากถนนอัมรินทร์เป็นทางดิน และหิน ไปตามสภาพภูมิประเทศซึ่งมีลักษณะลาดชันมาก

อาคารบริการ

เป็นอาคารชั้นเดียว รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาทรงจั่ว มุงกระเบื้องดินเผา สีเทาดำ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยคำริของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่บริเวณทางเข้าพระราชฐานทางด้านบนริมถนนจักรพงษ์ (ประตูเขาน้อย) มีจุดจอดรถโดยสารสามล้อและห้องน้ำไว้บริการ เป็นจุดต้อนรับ ประชาสัมพันธ์ ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับพระจุลธาตุราชฐาน มีหุ่นจำลอง พระราชฐาน ตั้งแสดงอยู่ และเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าชม

เมื่ออาคารใช้งานไปประมาณ ๒ ปี พบว่าเกิดปัญหาบางประการโดยหลังคา ทรุดตัว เนื่องจากจันทันมีขนาดเล็กและมีระยะการติดตั้งห่างเกินไป ผนังไม้คิ นอนบริเวณหน้าจั่วโค้งและหดตัว เกิดเป็นร่องกว้าง และเมื่อฝนตกมีน้ำสาดเข้า บริเวณทางเดินบนอาคาร มีน้ำขังใต้พื้นไม้ ทำให้ไม้ชื้นและบวม สำหรับห้องน้ำ ซึ่งมีเพียง ๒ ห้องไม่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ น้ำใช้ในห้องน้ำ และน้ำรดต้นไม้ในบริเวณนี้จำเป็นต้องซื้อเข้ามา เนื่องจากไม่มีบ่อ กักเก็บน้ำตามธรรมชาติ นักท่องเที่ยวจึงไม่สามารถใช้ห้องน้ำที่มีอยู่ในอาคารได้ จะต้องลงมาใช้ห้องน้ำที่ด้านล่าง ของพระราชฐานบริเวณป้อมยามหน้าวัง

๓

พิพิธภัณฑ
พระจุฑาธุชราชฐาน

พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

เมื่อกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นโบราณสถานของชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ดำเนินการร่วมกับกรมศิลปากร เรือรบมา นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยบูรณะอาคารที่ยังคงเหลืออยู่ ๕ หลัง ได้แก่ พระอุโบสถเจดีย์ วัดอัมรินทร์นิมิตร เรือนผ่องศรี เรือนอภิรมย์ เรือนวัฒนา และ เรือนไม้ริมทะเล นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างและภูมิสถาปัตยกรรมอื่นๆ ภายในพระราชฐาน เช่น บ่อ สระ ธาร พุ น้ำตก ถ้ำ วนะ สวน ทางเดิน ประตู บันได สะพาน เขื่อน ฯลฯ

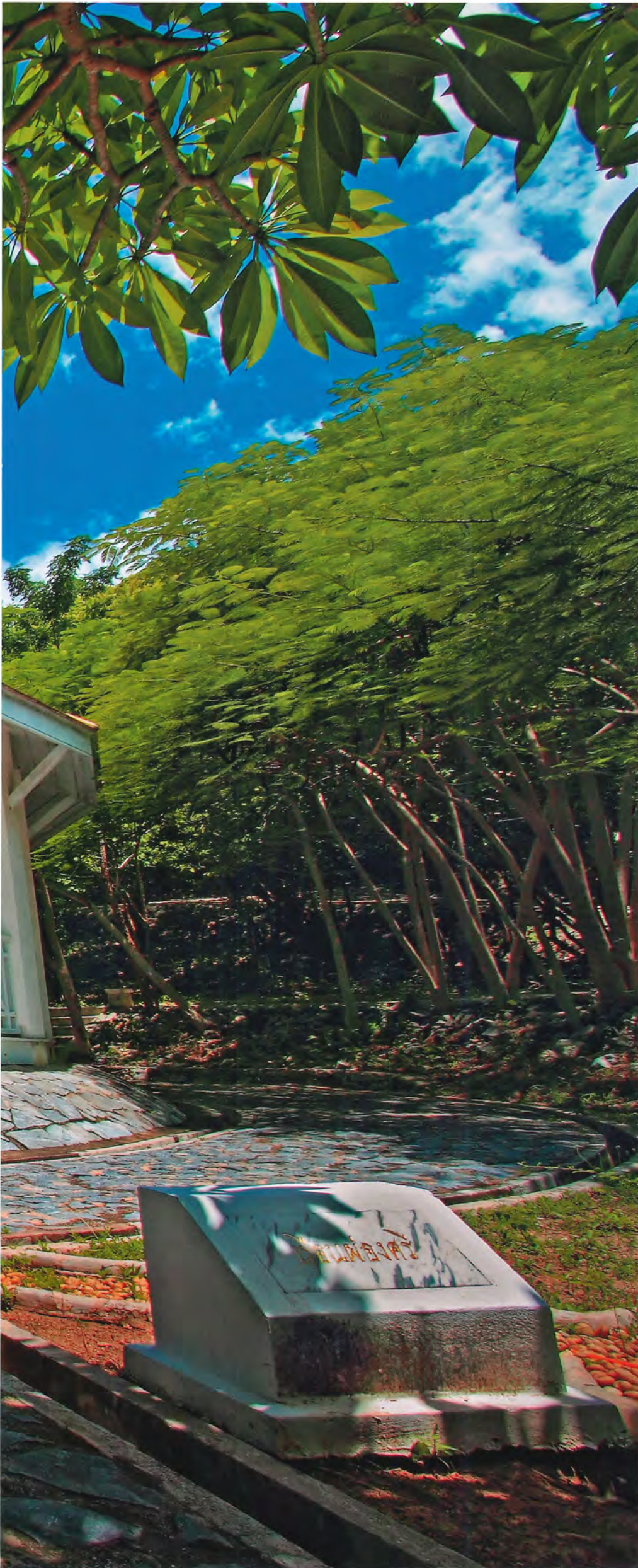
ครั้น ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะได้จัดกิจกรรมหลายด้าน เพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบ ๑๕๐ ปี จึงมีความดำริว่าโอกาสนี้ เป็นโอกาสพิเศษ และเหมาะสมยิ่ง ในการบูรณะพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยงดงามอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ประเภทโบราณสถาน รวมทั้งจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารต่างๆ เผยแพร่ความรู้แก่นุชนชาวเกาะสีชัง และประชาชนโดยทั่วไป

เมื่อความทราบเบื้องยุคลบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นความสำคัญของโครงการดังกล่าว จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์เป็นทุนประเดิมในการบูรณะเรือนผ่องศรี อีกทั้งทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด พิพิธภัณฑ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗

พิพิธภัณฑ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพื้นที่จำนวน ๒๓๗ ไร่ เป็นหน่วยงานในความรับผิดชอบ ของสำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม มีบุคลากรประจำจำนวน ๒๔ คน ประกอบด้วยหัวหน้าหน่วยพิพิธภัณฑ์และเจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่ช่างและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ซึ่งล้วนแต่เป็นลูกหลานชาวเกาะสีชังทั้งสิ้นตามนโยบายในการบริหารงานของพิพิธภัณฑ์ โดยภายในพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคาร และเปิดให้เข้าชมพื้นที่และภูมิทัศน์โดยรอบในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเพื่อการพักผ่อนทางธรรมชาติ ตั้งแต่เปิดให้บริการมีนักท่องเที่ยวมาชมกันเป็นลำดับ จนถึงปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวกว่า ๑๓๐,๐๐๐ คนต่อปี และมีแนวโน้มที่จะมีมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเกาะอยู่กลางทะเลที่ใกล้กรุงเทพฯ ที่สุด

สิบปี พิพิธภัณฑทร์ระจุทาสราชฐาน

การแสดงพิพิธภัณฑ์

ณ เกาะสีชัง ร.ศ. ๑๑๐

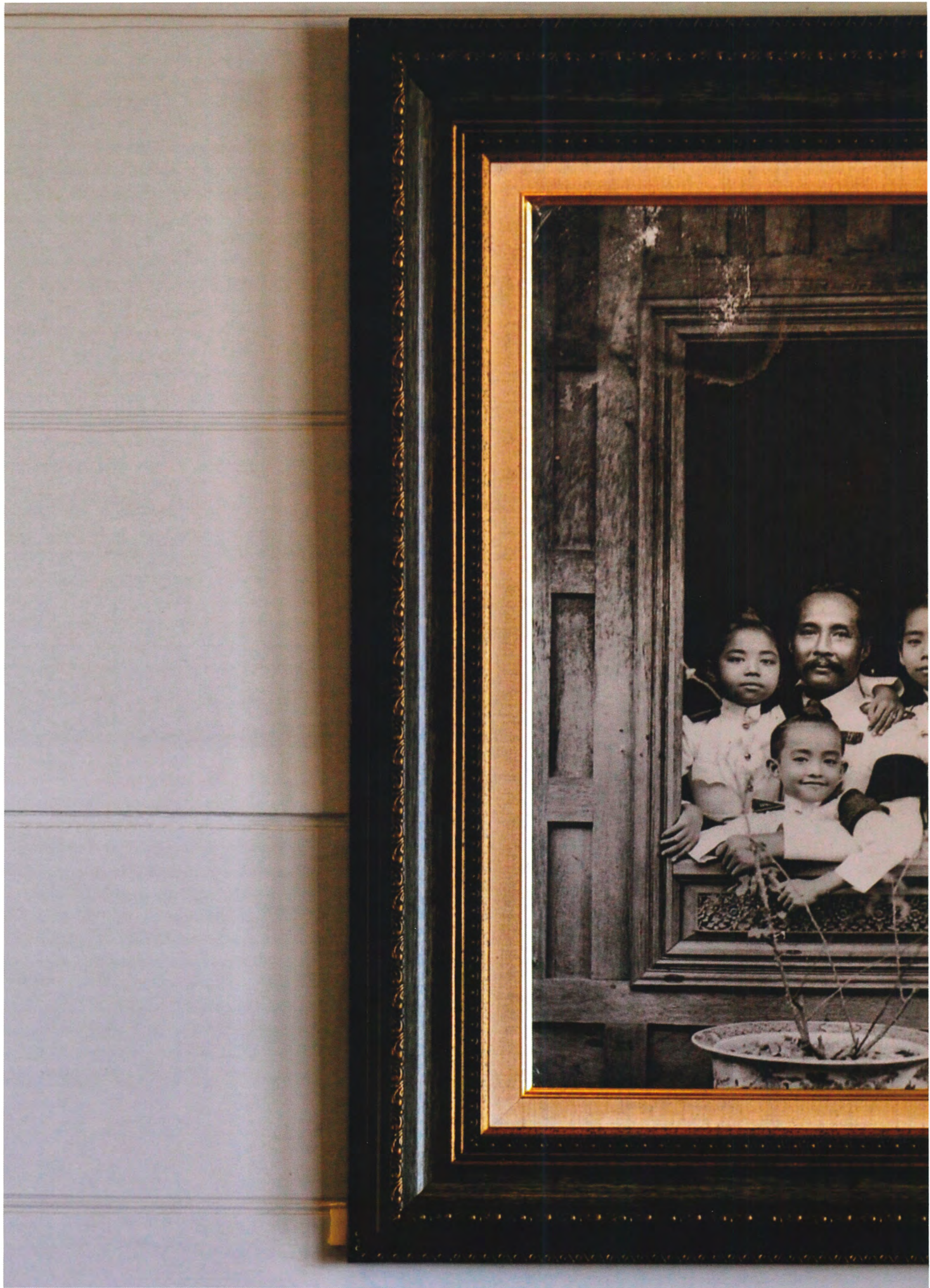
ในวาระที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร มีพระชนมายุครบ ๑ รอบ ซึ่งในขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมโอรสาธิราชฯ ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปยังเกาะสีชังพร้อมด้วยข้าราชบริพาร จึงทรงมีพระราชดำริให้จัดงานฉลองและงานรื่นเริงขึ้น โดยการจัดการแสดงพิพิธภัณฑ์ ณ เกาะสีชัง สิ่งของที่นำมาจัดแสดงในครั้งนั้นประกอบด้วย สิ่งของประเภทที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เช่น ก้อนหิน ปะการัง เป็นต้น สิ่งของที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ เช่น กล้องไม้ เข็มกลัด เป็นต้น และไม้เท้า ซึ่งของทั้ง ๓ กลุ่มนี้จะต้องมาจากเกาะสีชังเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงพรรณไม้ต่างๆ ที่มีอยู่บนเกาะด้วย โดยแบ่งออกเป็น ๖ หมวด ได้แก่ ไม้ที่เพาะปลูกเป็นสินค้ามีประโยชน์มาก เช่น น้อยหน่า ทับทิม เป็นต้น ไม้ที่เพาะปลูกเพื่อบริโภคและเป็นสินค้า เช่น ถั่วเขียว พัก เป็นต้น ของที่เพาะปลูกเพื่อบริโภคใช้สอย เช่น มะเขือ พริก มะละกอ เป็นต้น ของที่เพาะปลูกเล็กน้อยตามบ้าน เช่น มะม่วง ขนุน เป็นต้น ของที่ขึ้นตามป่าตามบ้านบริโภคใช้สอยได้ เช่น มะขาม พุทรา เป็นต้น และของป่าที่ไม่ได้ปลูกใช้ประโยชน์น้อย เช่น เทียนกิ่ง มะกล่ำตาหนู เป็นต้น

การที่ข้าราชบริพาร ราษฎรจัดหาสิ่งของมาร่วมจัดแสดงนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งรางวัลสำหรับสิ่งของดีที่นำมาจัดแสดงด้วย โดยรางวัลที่ ๑ จะได้รับพระราชทานเหรียญกะไหล่ทองสลักอักษร “การแสดงพิพิธภัณฑ์ ร.ศ. ๑๑๐” พร้อมเงิน ๕๐ บาท รางวัลที่ ๒ ได้รับพระราชทานเหรียญเงินสลักอักษร พร้อมเงิน ๓๐ บาท และรางวัลที่ ๓ ได้รับพระราชทานเหรียญทองแดงสลักอักษร พร้อมเงิน ๒๐ บาท นอกจากนี้ยังมีรางวัลพิเศษสำหรับสิ่งของอื่นๆ ด้วย

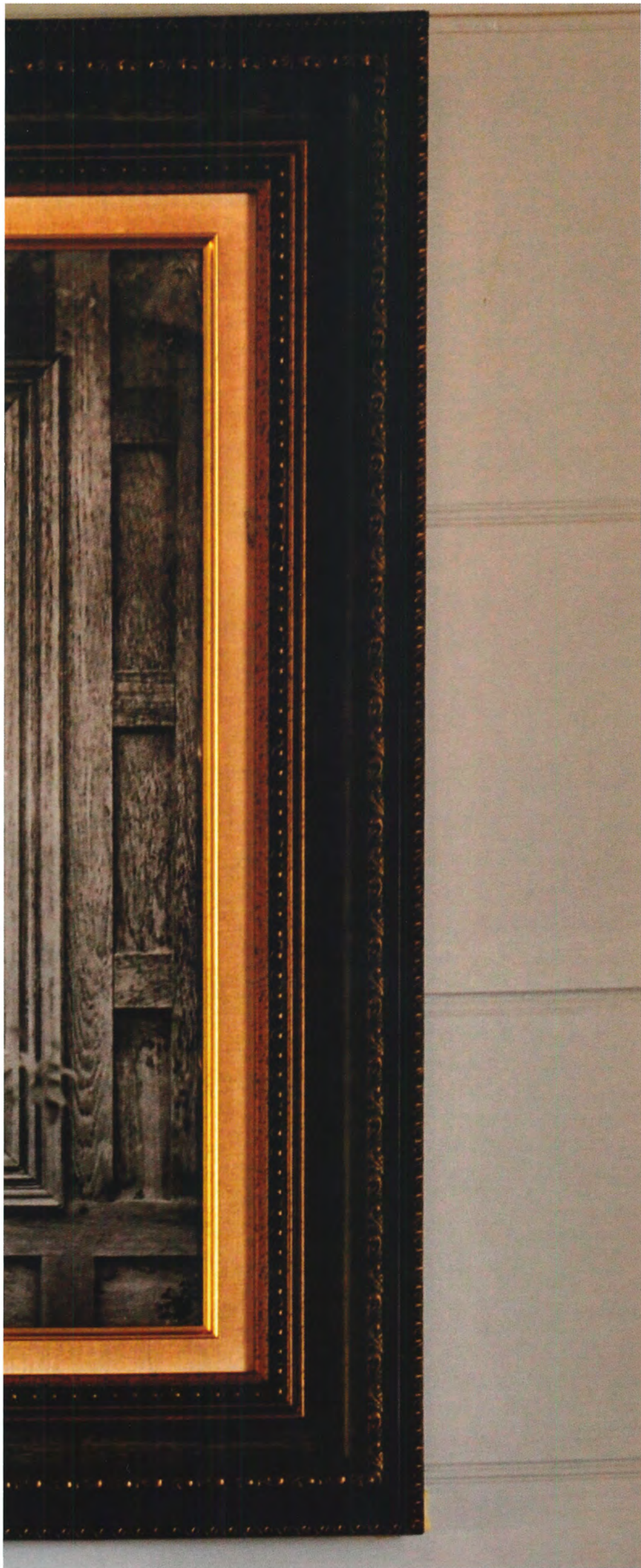
ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๐ ซึ่งเป็นวันพระคล้ายวันประสูติของพระบรมโอรสาธิราชฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินเปิดการแสดงพิพิธภัณฑ์ ณ เกาะสีชัง ซึ่งจัดแสดงบริเวณลานริมทะเลข้างค่ายหลวงด้านตะวันออก และทรงมีพระกระแสรับสั่งกับข้าราชบริพาร และราษฎรที่มารอรับเสด็จความว่า

“ฉันมีความยินดีมาก ที่ได้เห็นการเอกสทหิเบเซนต์ที่หมายว่าจะเป็นแต่เล็กน้อยสำเร็จได้ก็เกินความมุ่งหมายเป็นอันมาก แสดงให้เห็นว่า เกาะสีชังซึ่งเปนแต่เกาะเล็กนิดเดียว มีแต่ภูเขากับต้นไม้เล็กๆ เช่นนี้ อาไศรยความอุสุหา ด้วยกำลังกายและกำลังความคิดของท่านทั้งปวง เสาะแสวงได้พบสิ่งของซึ่งไม่คิดว่าจะได้พบ ได้เห็นสิ่งของซึ่งไม่คิดว่าจะมีทำขึ้นได้ในเกาะนี้ จนเป็นที่น่าพิศวง... การซึ่งทำในที่นี้ต้องอาไศรยกำลังกาย เทียวเสาะแสวงหา แลอาไศรยกำลังปัญญาความคิด ซึ่งจะประกอบสิ่งทั้งปวง ที่จะไม่เปนประโยชน์ ให้เปนประโยชน์ขึ้นได้ เพราะฉะนั้นจึงเปนที่ควรสรรเสริญในความอุสุหาความเพียรของท่านทั้งปวง

การซึ่งสำเร็จไปได้ดังนี้ นับว่าไม่มีโทษเลย แต่เปนคุณทั่วไป...ประการหนึ่ง พวกเราบัณฑิตมาแต่อื่น ได้ตรวจคราคันหาแลได้ทำการครั้งนี้ ทำให้คิดเห็นเปนตัวอย่างได้ว่า แต่เกาะสีชังนิดหนึ่งเท่านั้น เมื่อเสาะแสวงหาสิ่งซึ่งเปนประโยชน์ โดยความเอื้อเฟื้อก็ยังเห็นสิ่งทั้งปวง ซึ่งมาประกอบให้เปนประโยชน์ได้ถึงเพียงนี้... อีกประการหนึ่งนั้น ส่วนราษฎรที่อยู่เกาะนี้ เมื่อได้มาเห็นสิ่งของซึ่งตั้งอยู่ ก็จักคิดเห็นได้ว่า บันดาลสิ่งของทั้งปวงซึ่งอยู่ใกล้ๆ ในตาเรา ที่ไม่คิดเห็นแต่ก่อนเลยว่าจะเปนประโยชน์อันใด กลับเปนประโยชน์ที่ควรจะประกอบการซื้อขาย ได้ประโยชน์เปนเงินเปนทอง เพราะได้เห็นตัวอย่างดังนี้ นับว่าเป็นการมีคุณแก่ชาวเกาะนี้...”

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

การจัดแสดงนิทรรศการ

ณ พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ร.ศ. ๒๓๒

พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐานได้เริ่มเป็นรูปเป็นร่างใน พ.ศ. ๒๕๔๖ เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดงานเฉลิมฉลองในวโรกาสครบรอบ ๑๕๐ ปีวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งโครงการบูรณะพระจุฑาธุชราชฐานเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการเฉลิมฉลองครั้งนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยความริบผิดชอบของสำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม ได้ร่วมมือกับกรมศิลปากรเข้าทำการบูรณะโบราณสถาน และปรับภูมิทัศน์โดยรอบพระราชฐาน ได้แก่ พระเจดีย์อุโบสถวัดอัมพวันนมิตร เรือนอภิรมย์ เรือนผ่องศรี เรือนวัฒนา และเรือนไม้ริมทะเล รวมทั้งพระราชอุทยานโดยรอบพระราชฐาน

ในการบูรณะโบราณสถานภายในพระจุฑาธุชราชฐานในครั้งนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นความสำคัญของการบูรณะอาคารต่างๆ เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการ จึงทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อเป็นทุนประเดิมด้วย และเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗

สิบปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี

เรือนอภิรมย์

เรือนอภิรมย์ตั้งอยู่บนเนินเขาทางด้านทิศใต้ ระหว่างทางแม่ทองเลี่ยม และทาง
หาบทองแร่ เป็นอาคารชั้นเดียวหลังคาทรงปั้นหยา ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้า
มีเฉลียงยาว ภายในแบ่งออกเป็น ๕ ห้อง โดยห้องตรงกลางมีขนาดใหญ่ที่สุด
ขนาดข้างด้วยห้องเล็ก ปีกละ ๒ ห้อง

เรื่องราวที่จัดแสดง ณ เรือนอภิรมย์นี้เกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างในสมัยรัชกาล
ที่ ๕ และร่องรอยประวัติศาสตร์ของเกาะสีชัง เช่น

ร่องรอยอดีตของเกาะสีชัง

นามเกาะสีชัง

ฮาไศรยสถาน

วัดอษฎางคนิมิตร

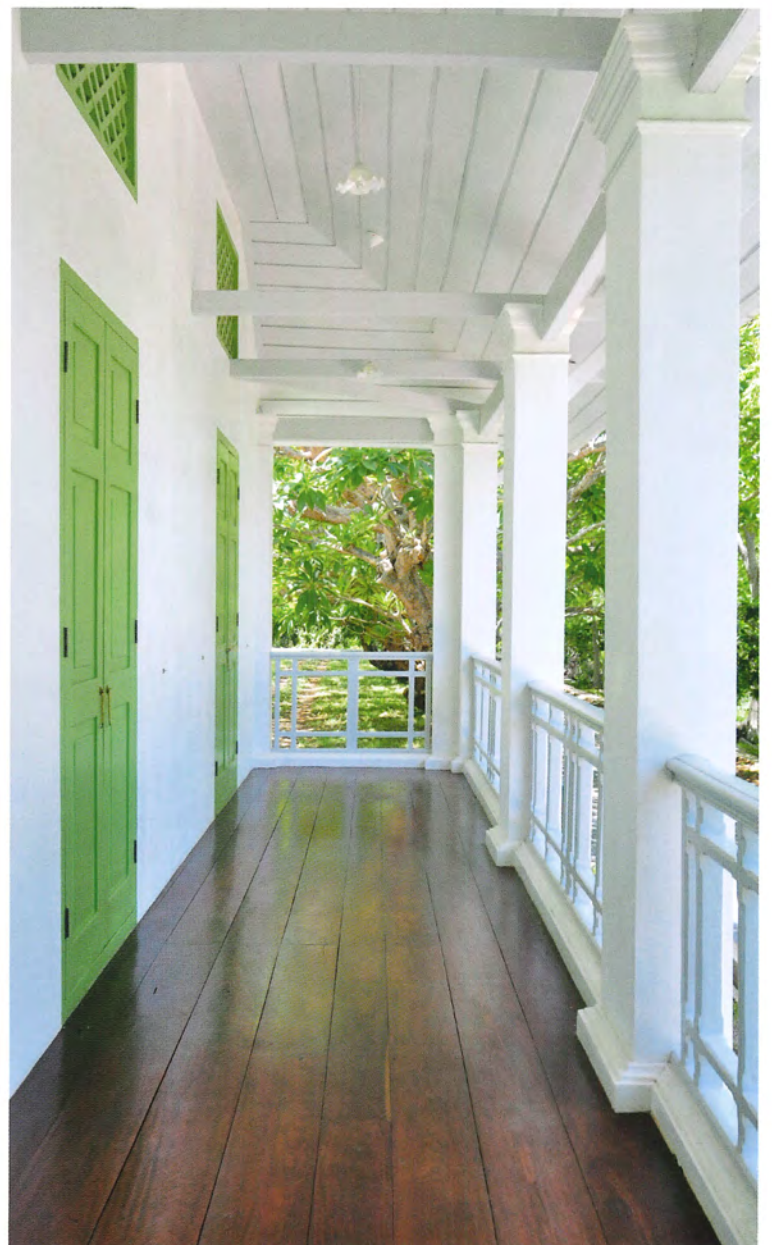
พระราชจุฑาทูษราชฐาน

พระที่นั่งมณฑลรัตนโริงจน์

โรงเรียนเสาวภา

ฯลฯ

นอกจากนี้ตรงกลางของห้องทั้ง ๕ ห้องจัดแสดงหุ่นจำลองพื้นที่ของ
พระจุฑาทูษราชฐาน รวมทั้งอาคารโบราณสถานได้แก่ พระอุโบสถเจดีย์วัด
อษฎางคนิมิตร เรือนวัดนา เรือนอภิรมย์ และเรือนไม้ริมทะเล

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

เรือนมืองศรี

ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับเรือนอภิรมย์ เป็นอาคารชั้นเดียวทรงเก๋เหลี่ยม หลังคาทรงกลมยอดเป็นรูปโคม มีเฉลียงโดยรอบ เจาะบันไดทางขึ้น ๓ ด้าน ภายในเป็นโถงหลังคายกสูง ตรงกลางเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยพระราชโอรส ซึ่งพระบรมรูปนี้จำลองมาจากพระบรมฉายาลักษณ์ที่ฉาย ณ เกาะสีชัง ได้แก่

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ
๒. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ
๓. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัยยวงศ์เดชาวุธ

เรื่องราวที่จัดแสดงภายในเรือนมืองศรีนั้นเกี่ยวกับพระราชประวัติและประวัติของบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกาะสีชัง ได้แก่

๑. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๒. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔. สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี
๕. พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี
๖. พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์
๗. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัยยวงศ์เดชาวุธ
๘. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก

เรือนวัฒนา

ตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของเรือนผ่องศรี ด้านหน้าติดกับทะเล มีทางอ้อมทางลอดคั่นเป็นอาคาร ๒ ชั้น ในผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาทรงปั้นหยา มีเฉลียงยาวทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ผังชั้นล่างและชั้นบนประกอบด้วยห้องโถงใหญ่ ห้องบันได และห้องเล็กข้างห้องบันได บริเวณตรงกลางของโถงด้านล่างจัดแสดงรูปปั้นหินอ่อนของพญายศุหรัย (ของเดิม) ด้วย

เรื่องราวที่จัดแสดงที่เรือนวัฒนา เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น ณ เกาะสีชัง โดยภาพประกอบการจัดแสดงนั้นเป็นภาพวาดสีน้ำ เนื้อหามีดังนี้

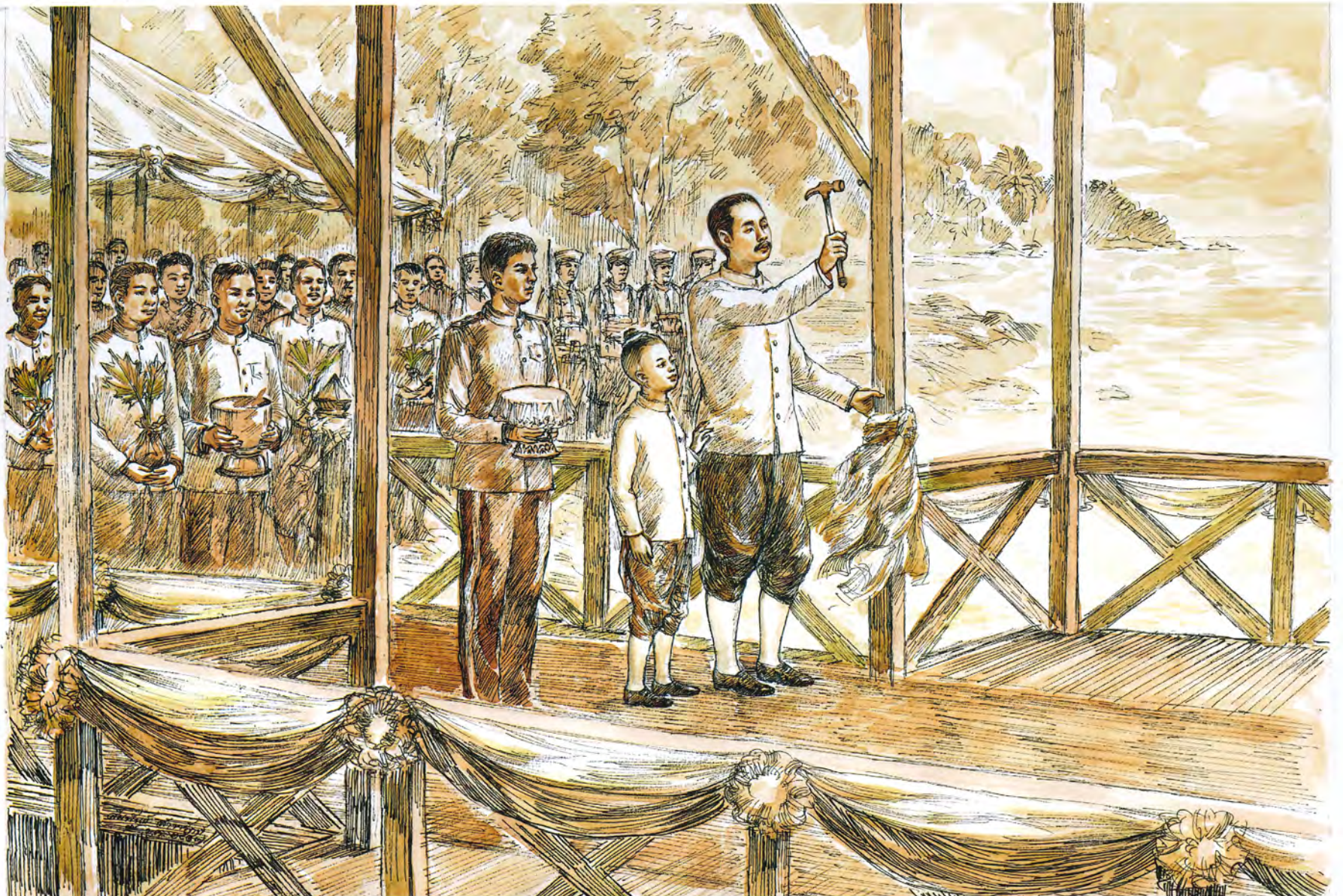
๑. การพระราชทานสิ่งของแก่ราษฎร
๒. การฉลองสิ่งปลูกสร้างขึ้นที่เกาะสีชัง
๓. การก่อพระฤกษ์รากพระที่นั่งมณฑลรัตนโวจน์
๔. การแห่เจ้าขึ้นศาล
๕. การเปิดโรงเรียนเสาวภา

๖. การไหว้ครุรำอาวุธ
๗. การฉลองพระพุทธรูปที่เกาะสีชัง
๘. การบำเพ็ญพระราชกุศลวันวิสาขปุณณมี
๙. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จประพาสเกาะสีชัง
๑๐. การแสดงพิพิธภัณฑ
๑๑. ราชทูตเยอรมันเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
๑๒. การวันเรียงวันบรรจบรอบพระชนมายุ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัญญาองค์เดชาวุธ

๑. การพระราชทานสิ่งของแก่ราษฎร

๒. การฉลองสิ่งปลูกสร้างที่เกาะสีชัง

๔. การแห่เจ้าขึ้นศาล

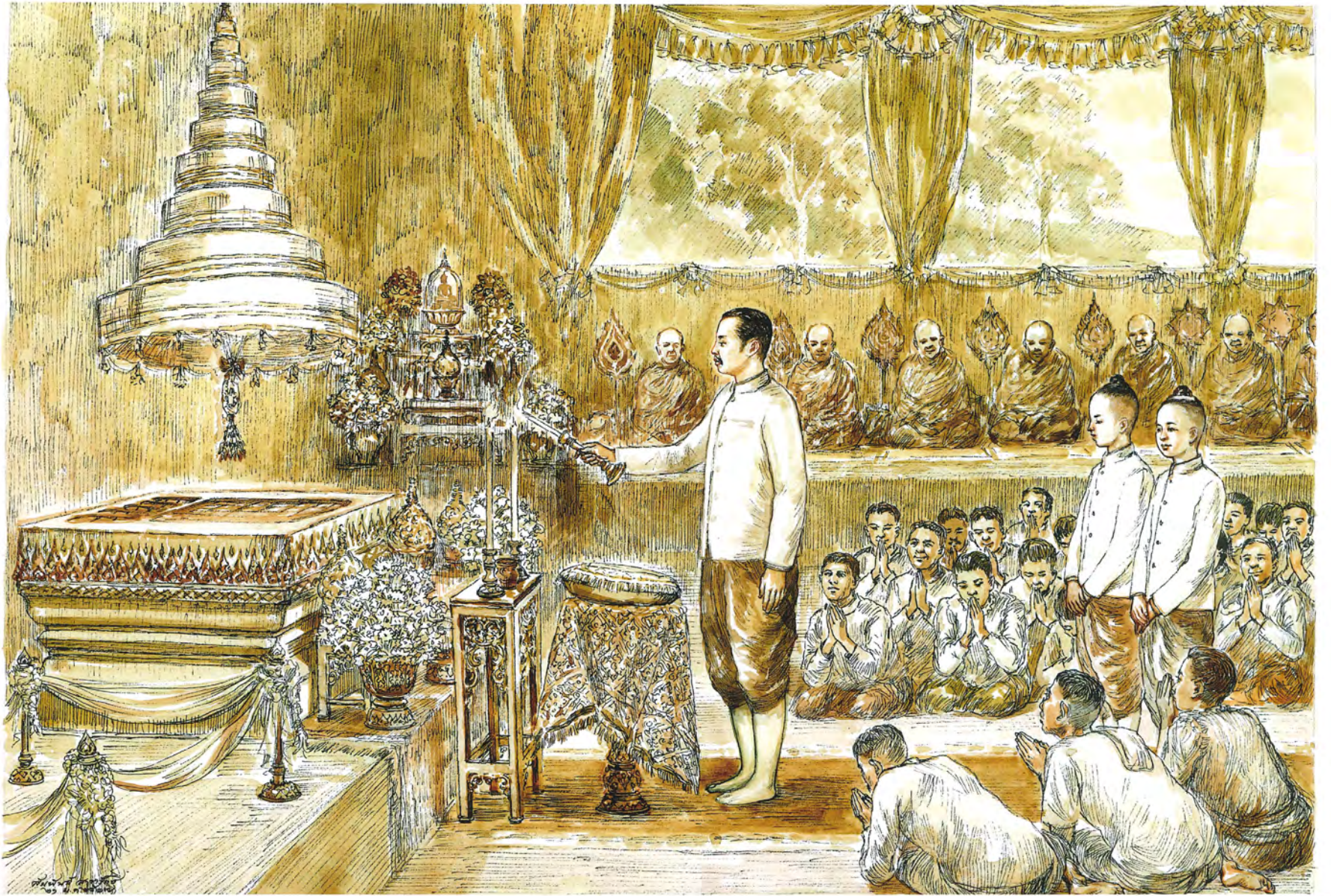

๕. การเปิดโรงเรียนเสาวภา

๖. การไหว้ครูจำอาวุธ

๘. การบำเพ็ญพระราชกุศลวันวิสาขปุณณมี

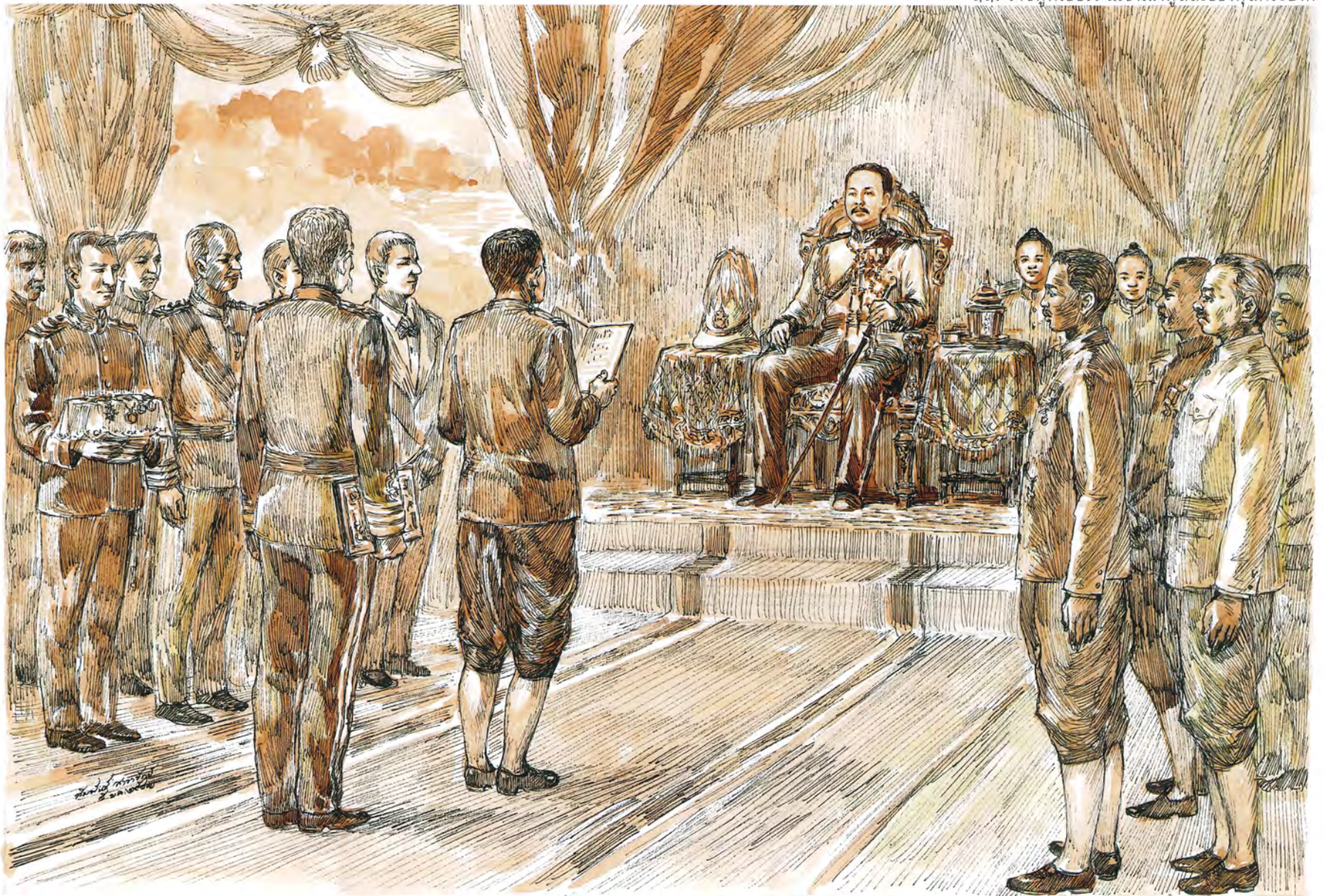
๙. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จประพาสเกาะสีชัง

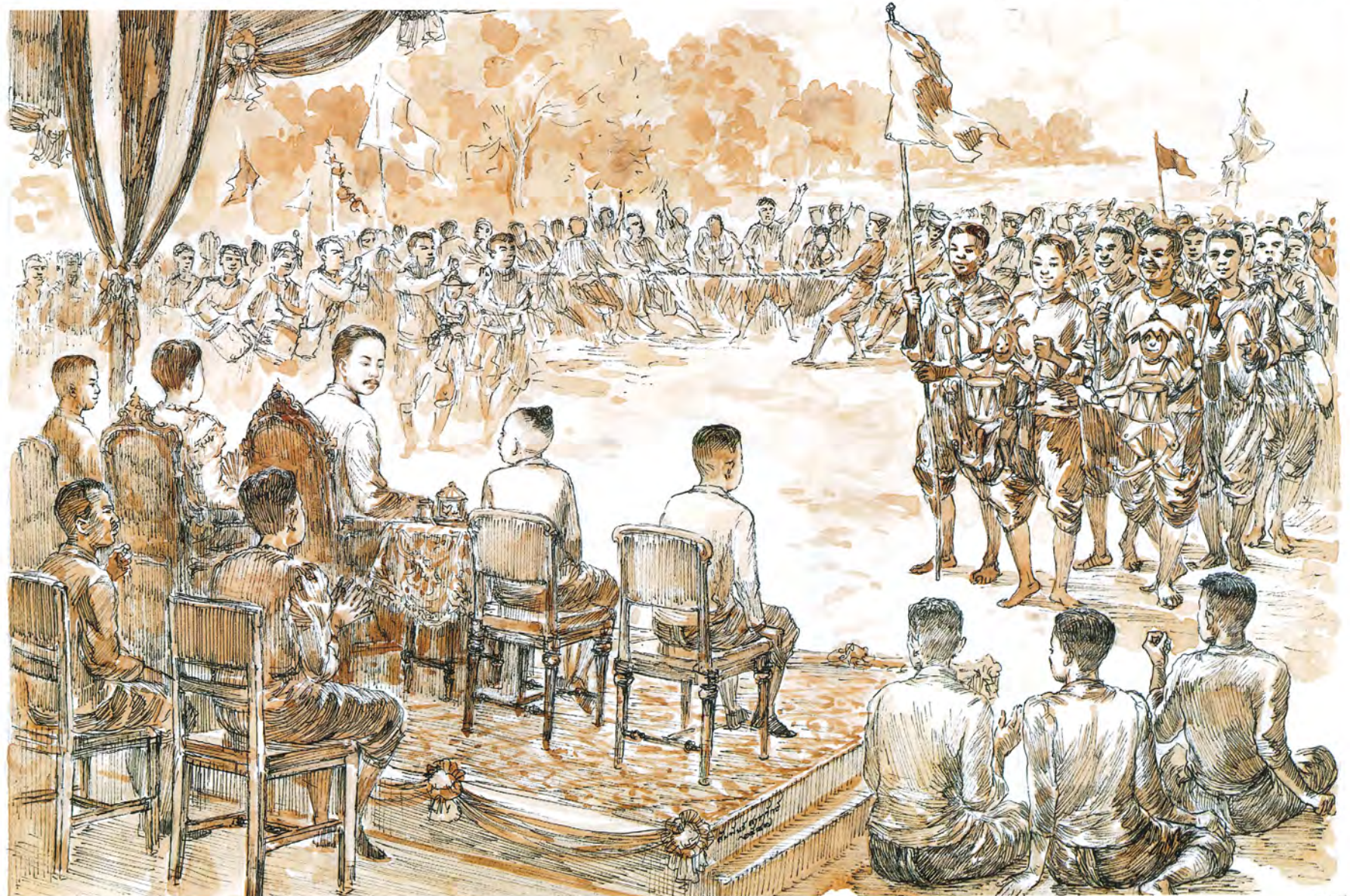
๑๐. การแสดงพิพิธภัณฑ์

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุลจอมเกล้า

๑๒. การรื่นเริงวันบรรจบบรรพชนมายุ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าอักษราวงศ์เดชาวุธ

สปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

เรือนไม้ริมทะเล

ตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของเรือนวัฒนา ด้านหน้าติดทะเลมีทางอ้อมทองหล่อคั่น เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้นในผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีส่วนอาคารที่เป็นชั้นเดียวและ ๒ ชั้น ส่วนที่เป็นชั้นเดียวหลังคายกจั่ว มีเฉลียงทั้งด้านหน้าและด้านหลังยาวตลอด แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ห้อง ปัจจุบันเป็นร้านอาหารให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ส่วนที่เป็นอาคาร ๒ ชั้น หลังคาทรงปั้นหยา มีพื้นที่ด้านล่าง ๑ ห้อง และด้านบน ๑ ห้อง โดยด้านบนเป็นสำนักงานของพิพิธภัณฑ์พระจุลจอมเกล้า ด้านล่างเป็นพื้นที่สำหรับจัดแสดงนิทรรศการ

เรื่องราวที่นำมาจัดแสดงเกี่ยวกับสถานที่และประเพณีสำคัญ ณ เกาะสีชัง ได้แก่

๑. เขาพระจุลจอมเกล้า
๒. ศิลาจารึกสมัยรัชกาลที่ ๕
๓. ซ่องอิศริยาภรณ์ (ซ่องเขาขาด)
๔. เทศกาลไหว้รอยพระพุทธรูป
๕. เทศกาลนมัสการเจ้าพ่อเขาใหญ่
๖. พิธีบวงสรวงเทพารักษ์ประจำเกาะและงานกองข้าว ฯลฯ

สถานที่ที่น่าสนใจในเกาะสีชัง Interesting places of Koh Si Chang

นิคมอิศริยาภรณ์

ค) เกาะสีชัง เป็นบริเวณที่ถ้ามองจากที่ไกล ดูเหมือนพระราชโอรส ๕ รัชกาลที่ ๕ โปรดให้สร้างขึ้นเป็นที่ประทับ ปัจจุบันบริเวณโดยรอบปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อเป็นจุดชม

ก่อนมาทางใต้ของเกาะสีชัง เป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกหาดอ่าวพัง ทางเหนือของหาดมี แหลมอ่าวพัง ทางใต้มีสถานที่ที่มีวิวทิวทัศน์งดงาม เพื่อหนีร้อนไปเล่นน้ำ หรือพักผ่อนรับลม และหลายคน

also called Khao Khad Passage) southwest of the island. From some angles, the hill into two portions. In the old 'Raja Kosa Point' where King Rama V would have enjoyed the beautiful scenery of the ocean. The area had gone is now one of the island's most charming

of the island, the bay is a perfect place for enjoying a beautiful beach, called Thampang, and Tookata. In particular, is a decent place for swimming, and other activities.

อ่าวอ่าวพัง

๕

กิจกรรม
ในพระจุฑาธุชราชฐาน

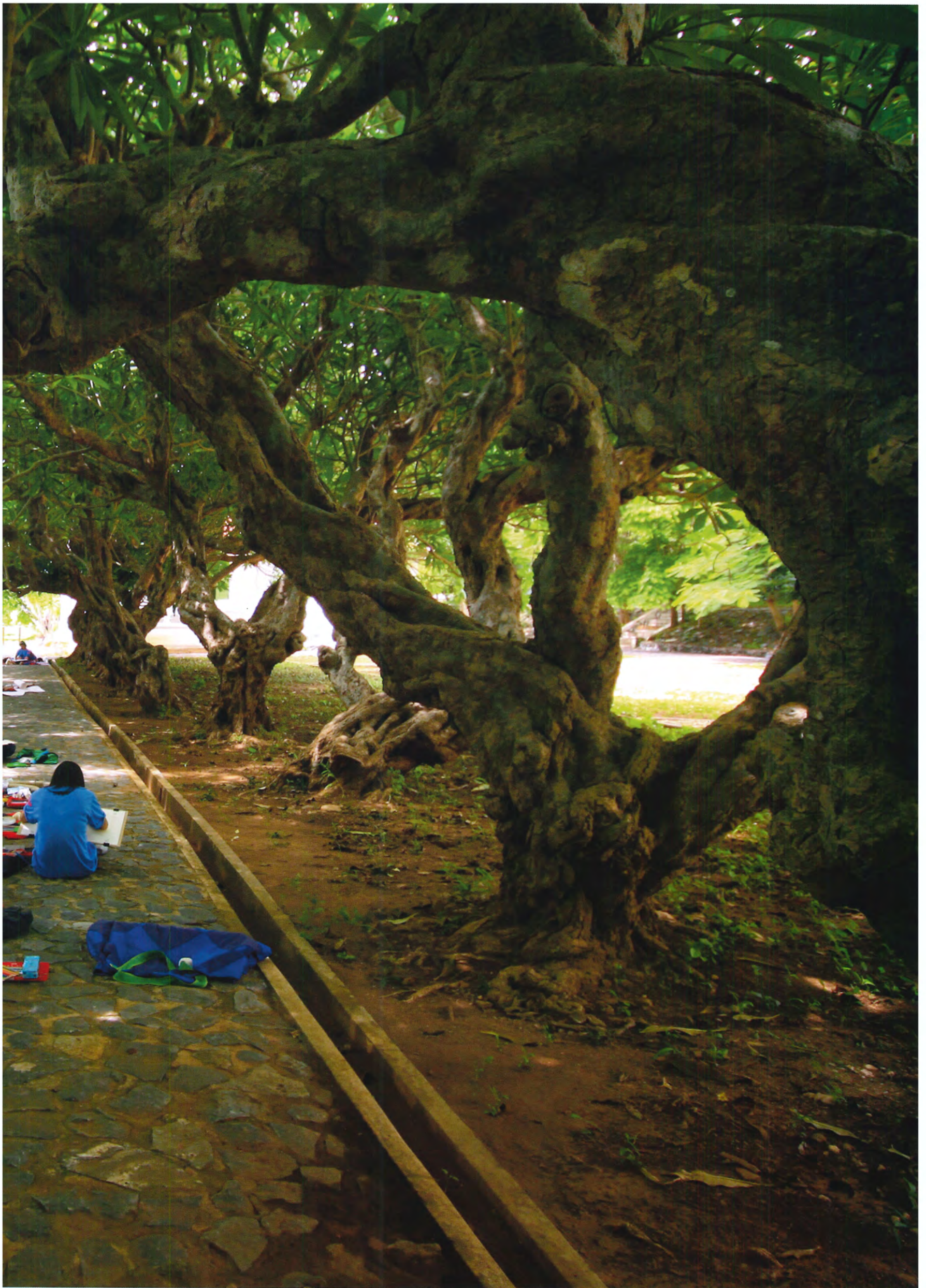

สิบปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมราชฐาน

ศิลป์ พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

วันวิสาขปรณมัญชา

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อดำเนินรอยตามเบื้องยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เคยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดขึ้นในวันวิสาขบูชา โดยจัดให้มีการประกวดโคมพุทธบูชา ซึ่งได้รับความสนใจจากหน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปส่งโคมพุทธบูชาเข้าประกวดเป็นประจำทุกปี หลังจากนั้นจะเป็นการสดับพระธรรมเทศนา โดยพระภิกษุซึ่งจำพรรษาอยู่บนเกาะสีชัง ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งเป็น ๑ ใน ๔ ต้น ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อัญเชิญมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย และประชาชนทุกหมู่เหล่ากว่า ๕๐๐ คน เวียนเทียนเป็นทักษิณาวัตรรอบพระอุโบสถวัดอัมพวันนันทาราม

สิบปี พิพิธภัณฑทร์พระจุฑาธุชราชฐาน

วันปิยมหาราช

ด้วยในบริเวณพระราชฐาน มีพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานอยู่ อีกทั้งเป็นประเพณีสำคัญของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการถวายความจงรักภักดี และเฉลิมพระเกียรติอยู่เป็นประจำในโอกาสดังกล่าว พิพิธภัณฑฯ จึงเชิญชวนข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ชาวเกาะสีชังทุกหมู่เหล่า จัดพิธีบวงสรวงและวางพวงมาลาถวายราชสักการะ โดยมีนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนำถวายบังคม เช่นเดียวกับที่พระบรมรูปทรงม้าลานพระราชวังดุสิต ในทุกปีมีผู้ร่วมงานกว่า ๕๐๐ คน

วันคล้ายวันสถาปนาพระจุฑาธุชราชฐาน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาพระราชฐานแห่งนี้ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ เพื่อให้เป็นสถานที่ประดิษฐานของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย และเพื่อเป็นการรำลึกถึงการสถาปนาพระราชฐาน พิพิธภัณฑสถานพระจุฑาธุชราชฐาน จึงได้จัดพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระราชฐานแห่งนี้ ร่วมกับชุมชนชาวเกาะสีชังทุกหมู่เหล่า

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

โครงการยุวมัคคุเทศก์

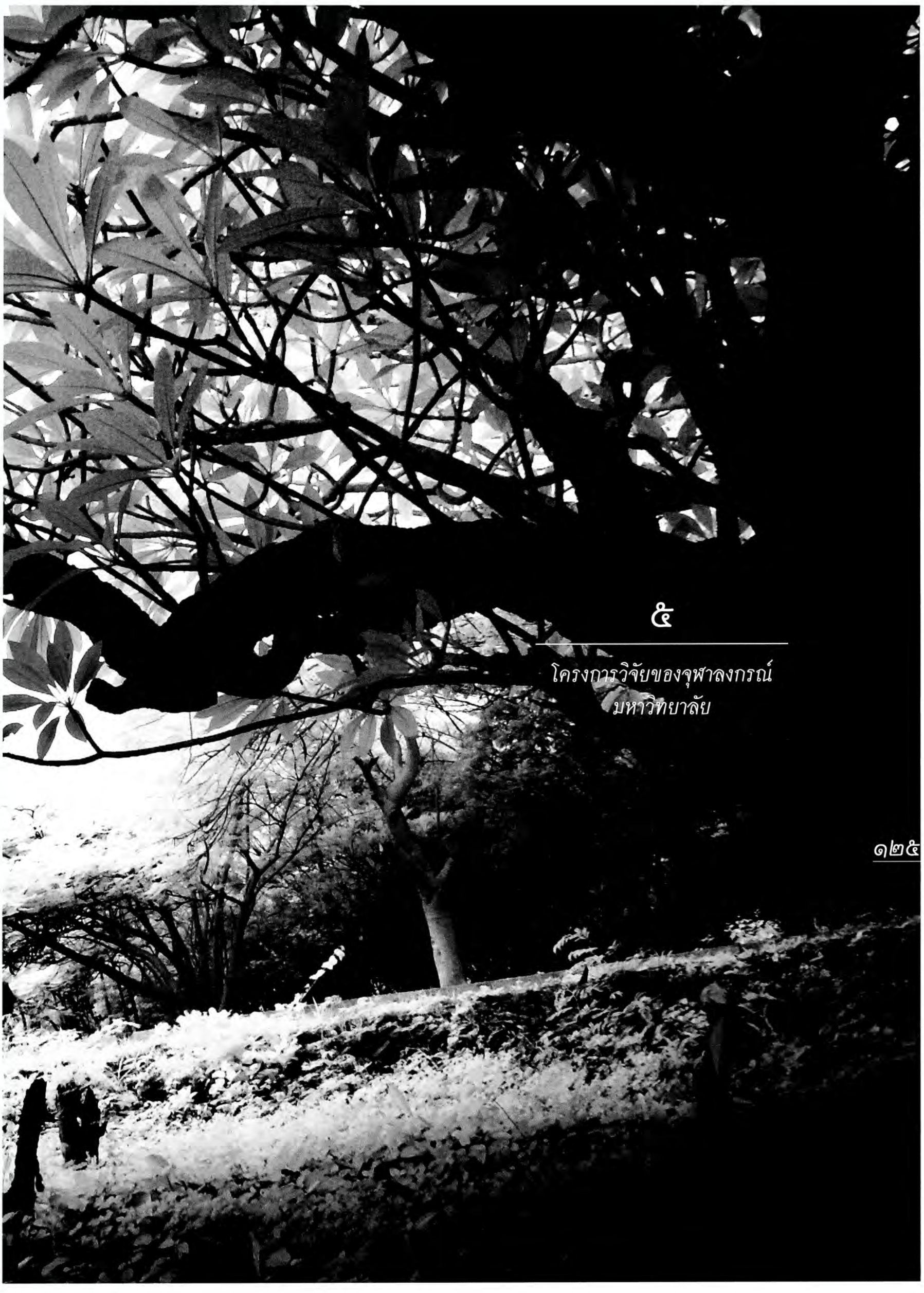
เป็นโครงการและกิจกรรมที่สร้างประโยชน์และความสัมพันธ์กับชุมชนชาวเกาะสีชัง โดยการจัดให้มีโครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์สำหรับนักเรียนโรงเรียนเกาะสีชังเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชาติ รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความรักและความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตน และยังสามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยให้ความรู้ และนำชมโดยรอบพิพิธภัณฑ์ สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐานยังได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งให้ความร่วมมือกับท้องถิ่นและส่วนราชการต่างๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาเกาะสีชังให้มีความเจริญอย่างยั่งยืนต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ที่ได้รับเกียรติให้ทำหน้าที่อนุรักษ์และดูแลรักษา “พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน อดีตพระราชวังบนเกาะแห่งเดียวของประเทศไทย” เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ปวงชนชาวไทยอย่างอเนกอนันต์ และเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าของชาติและประชาชนสืบไป

สิบปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชธาน

๕

โครงการวิจัยของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

เรียบเรียงเนื้อหาจากงานวิจัยเรื่อง

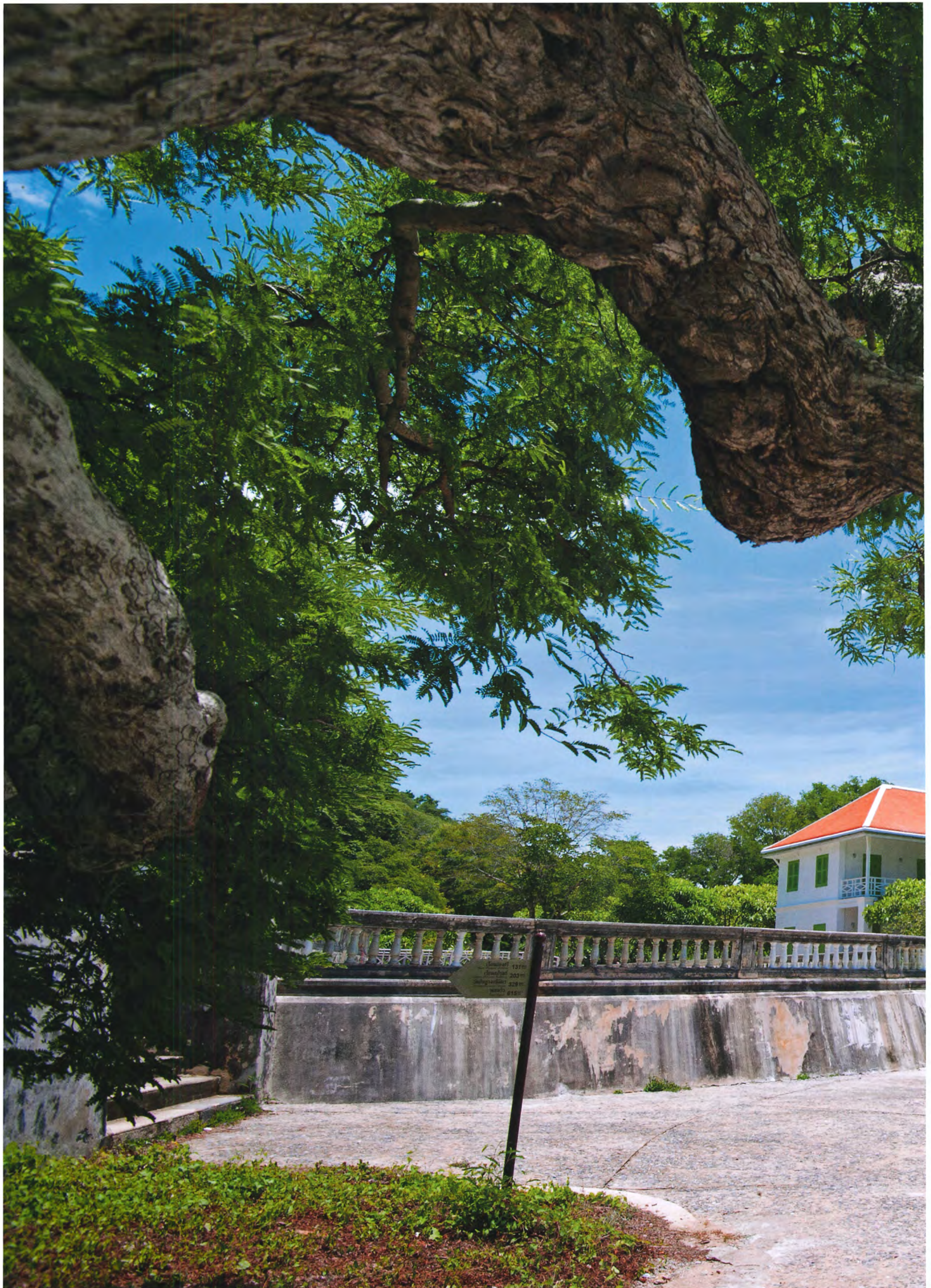
พรรณไม้ในบริเวณพระจุฑาธุชราชฐาน

โดย รองศาสตราจารย์ นันทนา อังกินันท์

ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์

การฟื้นฟูพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐานให้ทรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ถึงพร้อมด้วยองค์ความรู้ เชิงวิชาการ และสามารถเป็นแหล่งอ้างอิงของประเทศ จำเป็นจะต้อง มีการค้นคว้าวิจัย เพื่อบูรณะสภาพสิ่งแวดล้อมเดิมที่มีอยู่ด้วย สิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งของบริเวณพระจุฑาธุชราชฐาน คือ พรรณไม้

สิบปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

จากการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นพบว่ามีการนำเข้าพรรณไม้เข้ามาปลูกประดับและใช้สอยโดยรอบ รวมทั้งพรรณไม้ท้องถิ่นของเกาะสีชัง หลายชนิดเป็นไม้ต้นที่มีขนาดใหญ่ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นชนิดใดแน่ พรรณไม้หลายชนิดที่เคยมีประวัติในการนำมาปลูก แต่ปัจจุบันพบว่าสูญหายไปหรือมีจำนวนลดลงอย่างมาก เนื่องจากขาดการดูแลรักษาและมีการลักลอบนำไปขายนอกพื้นที่เกาะสีชัง

ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สังเกตเห็นประโยชน์ของการฟื้นฟูพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐาน นอกเหนือจากการปรับปรุงสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมแล้ว การศึกษาพรรณไม้ภายในพระจุฑาธุชราชฐานอย่างละเอียด ทั้งพรรณไม้เดิมที่เคยนำมาปลูกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พรรณไม้ในปัจจุบัน และการคัดเลือกพรรณไม้ที่เหมาะสมมาปลูกเพิ่มเติม ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ทั้งด้านการอนุรักษ์และสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการด้านความหลากหลายของพรรณไม้ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

การดำเนินงานวิจัยเริ่มต้นจากการสำรวจรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ โดยเน้นพรรณไม้ที่มีเนื้อเยื่อลำเลียง ทั้งที่นำเข้ามาปลูกและพรรณไม้ท้องถิ่นสำรวจโดยใช้เส้นทางเดินเท้าที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นแนวสำรวจ และเพิ่มเติมจากแนวสำรวจออกไปอีกข้างละ ๕ เมตร นอกจากนี้ยังรวมถึงพื้นที่ที่ไม่มีเส้นทางเดินเท้า ได้แก่ พื้นที่ระหว่างที่พักของศูนย์วิจัย และอาคารศูนย์ข้อมูลด้วย

จากการสำรวจรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ในพื้นที่พระจุฑาธุชราชฐานในช่วงเวลา ๑๒ เดือน คือระหว่างเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๗ ถึง เดือนมิถุนายน ๒๕๔๘ พบพรรณไม้ที่มีเนื้อเยื่อลำเลียงจำนวน ๒๓๐ ชนิด ๔ ชนิดย่อย ๘ สายพันธุ์ โดยเป็นพืชกลุ่มเฟิร์นและกลุ่มใกล้เคียงเฟิร์นจำนวน ๔ ชนิด และเป็นไม้ดอกจำนวน ๒๒๖ ต้น ๔ ชนิดย่อย ๘ สายพันธุ์ ซึ่งจำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงคู่จำนวน ๑๘๕ ชนิด ๔ ชนิดย่อย ๗ สายพันธุ์ และพืชใบเลี้ยงเดี่ยวจำนวน ๔๑ ชนิด ๑ พันธุ์ ในจำนวนนี้มี ๙ ชนิดยังไม่สามารถตรวจหาชื่อชนิดได้

พบไม้ต้นจำนวนหนึ่งที่เป็นไม้หายาก ได้แก่ ตะคร้ำ และอะราง พบเพียงอย่างละ ๑ ต้นเท่านั้น ไม้ต้นที่เป็นพรรณไม้เด่นเนื่องจากพบทั่วไป ได้แก่ แหนนา สำโรง จั้วป่า มะกอก ยอป่า กระถิน แสมสาร ไม้พุ่มที่จัดเป็นพรรณไม้เด่นคือ สับเดง มะนาวผี ไม้เลื้อยเด่นได้แก่ เถาวัลย์ ต่วน อบเชยเถา ปอเจียน สะบ้าลิง และคองคิง พันธุ์ไม้ประดับที่นำเข้ามาปลูกในเขตพระราชฐาน และยังคงยืนต้นให้เห็นจนถึงปัจจุบัน เช่น มะขาม มะขามเทศ ลั่นทม โพธิ์ ไทรเล็บปับ และหางนกยูงฝรั่ง

นอกจากนี้โครงการฯ ได้ทำการวิเคราะห์หาพรรณไม้ที่เหมาะสม เพื่อนำมาปลูกเพิ่มเติมภายในพระจุฑาธุชราชฐานด้วย ซึ่งเน้นพรรณไม้ที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดี และโตได้ดีในพื้นที่เป็นดินสลับกับโขดหิน แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มได้แก่

๑. กลุ่มที่มีการกล่าวถึงในเอกสารโบราณว่าเคยปลูก เช่น เรือนวัฒนา จากหลักฐานเอกสารพบว่าโดยรอบมีการปลูกไม้ดอกหอมหลายชนิด ซึ่งเป็นพรรณไม้ที่นำมาจากกรุงเทพฯ ได้แก่ กุหลาบ จำปีแขก มะลิหมี่ มะลิวัลย์ ยี่หุบ แก้วลัดดาวัลย์ รสสุคนธ์ บางชนิดอาจไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในตอนนี้ อาจเปลี่ยนเป็นประเภทใกล้เคียง เช่น กุหลาบมอญ หรือบริเวณสะพานอักษุวงศ์ ตามเอกสารประวัติศาสตร์กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นตาล ๔ ต้น ดังนั้นจึงควรนำกลับมาปลูกอีกครั้ง เป็นต้น

๒. กลุ่มพรรณไม้ที่นำมาปลูกเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มร่มเงาหรือความสวยงาม เช่น สะบ้าลิง คองคิง ไล่ไก่ บุก ผักนึ่งทะเล โพทะเล ปอทะเล เฟื่องฟ้า ทองเคียนห้า ยมหอม รักทะเล และกระเบา เป็นต้น

เมื่อนำผลจากงานวิจัยในครั้งนี้ มาประยุกต์ใช้ในการเลือกพรรณไม้ที่จะปลูก รวมทั้งการดูแลรักษาพรรณไม้เดิมที่มีอยู่แล้วให้คงงาม ก็จะทำให้พระจุฑาธุชราชฐานมีร่มเงา และความสวยงามของพรรณไม้นานาชนิด สลับสับเปลี่ยนกันตลอดทั้งปี เสมือนเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้าง และทรงตั้งพระราชหฤทัย ให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของพระบรมวงศานุวงศ์และประชาชนโดยทั่วไป ตราบานเท่านั้น

เรียบเรียงเนื้อหาจากงานวิจัยเรื่อง

โครงการรูปแบบที่เหมาะสมของระบบน้ำในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ครรชิต ลิขิตเดชาโรจน์

หน่วยปฏิบัติการวิจัยระบบการจัดการแหล่งน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์

เกาะสีชังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และมีชื่อเสียงของจังหวัดชลบุรี เนื่องจากมีจุดเด่นคือชุมชนชาวเกาะสีชังซึ่งตั้งรกรากบนเกาะมาเป็นเวลายาวนาน และพระราชวังจุฑาธุชราชฐานซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประทับ เมื่อเสด็จแปรพระราชฐานมายังบริเวณพื้นที่ชายฝั่งตะวันออก และเป็นที่ประทับรักษาพระองค์หรือตากอากาศของพระบรมวงศานุวงศ์ เนื่องจากทรงพระราชดำริว่าเกาะสีชังมีภูมิสถาน และอากาศดี

สีปี่ พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

พระจุฑาธุชราชฐานอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะสีชัง บริเวณแหลมวัง มีเนื้อที่ประมาณ ๒๓๓ ไร่ มีสภาพธรรมชาติที่งดงาม ภายในพระราชฐานประกอบด้วยพระที่นั่ง ๔ องค์ พระตำหนัก ๑๔ หลัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งซื้อให้คล้องจองกันไพเราะยิ่ง เนื่องจากโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอมีพระประสูติกาลที่เกาะแห่งนี้ ด้านหน้าพระราชฐานอยู่ติดทะเล ส่วนด้านหลังติดที่ราบสูงบนภูเขาทำให้มีธารน้ำและแอ่งน้ำตามธรรมชาติอยู่หลายแห่ง แต่เนื่องจากไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้มากนัก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดบ่อสร้างธารน้ำและสระเพิ่มขึ้น สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ ซึ่งต่อมาพระราชฐานได้ขาดการดูแลที่เหมาะสมทำให้มีสภาพที่ทรุดโทรม

ปัจจุบันสถานที่เหล่านี้เริ่มได้รับการพัฒนา และปรับปรุงโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้เป็นศูนย์การวิจัยทางทะเล รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น เกิดการพัฒนาและขยายตัวชุมชนทำให้เริ่มเกิดปัญหาด้านสาธารณสุขปโภค เช่น การขาดแคลนน้ำ ไฟฟ้า การคมนาคม เป็นต้น ดังนั้นจุฬาฯ จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพ การพัฒนาและวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ของกิจกรรมต่างๆ ที่สมควรดำเนินการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น ทั้งในภาพรวมของเกาะสีชังและในส่วนของพระจุฑาธุชราชฐาน ซึ่งเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบโดยตรงของมหาวิทยาลัย

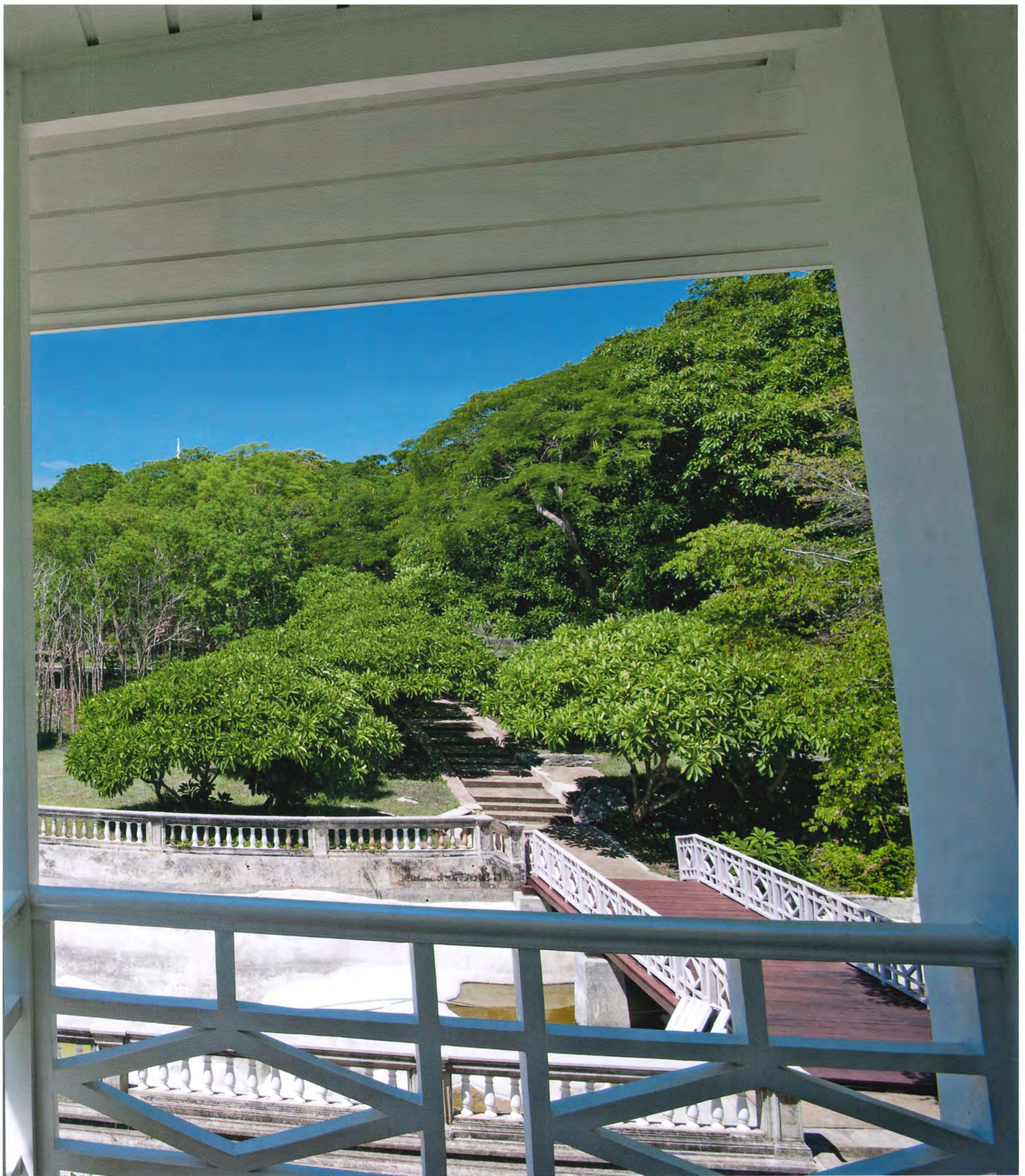
การศึกษาโครงการรูปแบบระบบน้ำที่เหมาะสมพระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยปฏิบัติการวิจัยระบบการจัดการแหล่งน้ำ ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำร่วมกับภาควิชาวิศวกรรมสำรวจ เป็นการดำเนินงานเพื่อศึกษาศักยภาพการพัฒนาและการวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำของเกาะสีชัง และงานศึกษาทางด้านวิศวกรรมชลศาสตร์ ปรับปรุงและออกแบบระบบระบายน้ำเพิ่มเติมในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน เพื่อให้สามารถรองรับต่อความต้องการใช้น้ำในปัจจุบันและที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต

ภายในพระจุฑาธุชราชฐานมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงอยู่ทางด้านหลังและลาดจากเชิงเขาสูงสู่ที่ราบริมทะเล บริเวณภูเขาที่มีความสูงที่ประมาณ ๕๐ – ๖๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล ในฤดูฝนน้ำบางส่วนไหลตามผิวดินลงสู่ที่ต่ำและลงสู่ทะเล บางส่วนไหลซึมลงไปใต้ดินตามรอยแตกของหินมีร่องระบายน้ำตามแนวทางเดิน ซึ่งจะทำหน้าที่ดักน้ำที่ไหลลงมา ซึ่งน้ำที่ถูกดักไว้ตามแนวทางเดินเหล่านี้ส่วนหนึ่งจะไหลรอดผ่านระบายน้ำได้ทางเดิน ซึ่งน้ำจะไหลไปเก็บไว้ตามบ่อต่างๆ ที่วางตัวอยู่เป็นระยะๆ เช่น บ่ออชฎางค์ เป็นต้น และเมื่อกักเก็บจนเลยแนวหินเนื้อแน่น ก็จะไหลต่อไป ในบางบริเวณน้ำจะไหลลงมาไหลเป็นตาน้ำ (เรียกว่า น้ำผุด) เช่น บ่ออชฎางค์ บ่อขอบก่อ เป็นต้น ส่วนน้ำที่ไม่ถูกกักเก็บไว้ก็ไหลลงทะเล

แต่เนื่องจากพื้นที่ในบริเวณนี้เป็นหินส่วนใหญ่ จึงกักเก็บน้ำใต้ดินได้ในปริมาณน้อย ส่วนใหญ่จึงเป็นการไหลตามผิวดิน ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการสร้างบ่อน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ตามแนวที่น้ำไหลจำนวนมาก แต่ด้วยระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้บ่อน้ำชำรุดทรุดโทรมไม่สามารถกักเก็บน้ำได้เต็มที่ รวมทั้งสภาพอากาศที่แปรปรวน และความ ต้องการใช้น้ำที่มากขึ้น ทำให้ขาดแคลนน้ำใช้โดยเฉพาะในช่วงหน้าแล้ง

เมื่อคณะทำงานได้สำรวจพื้นที่ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางการไหลของน้ำ แนวระบายน้ำ บ่อกักเก็บน้ำ ความต้องการใช้น้ำ ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหา โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ การซ่อมบำรุงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้กลับมาใช้งานได้ดีเหมือนเดิม กับอีกส่วนสร้างแหล่งกักเก็บน้ำและระบายน้ำขึ้นมาใหม่

การซ่อมบำรุงบ่อกักเก็บน้ำของเดิม เช่น บ่ออชฎางค์ บ่อธารเครื่องหอมปน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ่อที่ทำจากหินปูนทำให้น้ำซึมได้ง่าย ดังนั้นจึงควรคาดผิวกันรั่วซึมด้วยการพ่นซีเมนต์ เพื่อให้กักเก็บน้ำได้ดีขึ้น ส่วนที่วางระบายน้ำของเดิมพบว่าบริเวณการเชื่อมต่อระหว่างจุดเข้า – ออก ของบ่อน้ำแต่ละบ่อไม่ต่อเนื่องกัน และชำรุดเสียหาย ทำให้การระบายน้ำไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรพัฒนาระบบให้เชื่อมต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำขึ้นมาใหม่นั้น ทางคณะทำงานได้เสนอ ๓ ตำแหน่ง ได้แก่ บริเวณเรือนเพาะชำ พื้นที่ราบชายทะเล และเขาพระพุทธรู เนื่องจากทั้ง ๓

แห่ง อยู่ห่างออกมาจากส่วนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์พอสมควร ทำให้ไม่เป็นการรบกวนทัศนียภาพของพระจุฑาธุชราชฐาน แต่การก่อสร้างต้องเป็นแบบคอนกรีตเสริมเหล็กเพื่อป้องกันการรั่วซึม นอกจากนี้ยังเสนอให้แต่ละอาคารสร้างระบบกักเก็บน้ำไว้ใช้เองโดยเก็บน้ำฝนจากหลังคา รวมทั้งติดตั้งระบบสูบน้ำเพื่อให้การหมุนเวียนน้ำมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ลดปริมาณการใช้น้ำจากส่วนกลางลงได้อีกเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงหน้าแล้งก็จะมีน้ำเพียงพอต่อความต้องการใช้งาน

เรียบเรียงเนื้อหาจากงานวิจัยเรื่อง

โครงการสำรวจและออกแบบเพื่อพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐาน

โดย รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

พระจุฑาธุชราชฐานสร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เพื่อใช้เป็นสถานที่แปรพระราชฐานของพระองค์
รวมทั้งพระราชโอรสและพระราชเทวีหลายพระองค์ พระราชทานชื่อ
พระราชฐานตามนามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก
ซึ่งมีพระประสูติกาลที่พระราชฐานแห่งนี้ โดยมีที่ตั้งอยู่ทางทิศ
ตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะสีชัง บริเวณแหลมวัง มีเนื้อที่ประมาณ
๒๓๓ ไร่ มีสภาพธรรมชาติที่งดงาม ด้านหน้าพระราชฐานติดทะเล ใน
สมัยก่อนประกอบด้วยพระที่นั่ง ๔ องค์ พระตำหนัก ๑๕ ตำหนัก
ศาลาพักผ่อน สวน บ่อน้ำ ทางเดิน บันได ฯลฯ

สับปี พิพิธภัณฑสถานพระจุฑาธุชราชฐาน

ปัจจุบันพระจุฑาธุชราชฐาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี มี ประชากรเข้าเยี่ยมชมทุกวัน ประมาณ ๔๐๐ – ๕๐๐ คน โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดราชการ โครงการศึกษาสำรวจและออกแบบงานสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐานครั้งนี้ เป็นการศึกษาต่อเนื่องจากโครงการปรับปรุงพระจุฑาธุชราชฐานที่เสร็จสิ้นไปเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อรื้อฟื้นสภาพทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรมให้เหมือนกับของพระราชฐานในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งในทางโบราณคดีถือว่าเป็นพระราชวังและสวนที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง โครงการนี้จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์ และพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โครงการสำรวจและออกแบบเพื่อพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจพระจุฑาธุชราชฐาน และนำผลที่ได้ไปอนุรักษ์และปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรม โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งแนวทางในการพัฒนานั้น ต้องสอดคล้องกับภูมิสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมเดิมในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นการดำเนินการต่อจากโครงการอนุรักษ์ส่วนแรกๆ ที่ดำเนินการไปแล้ว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้ามายังพระจุฑาธุชราชฐาน

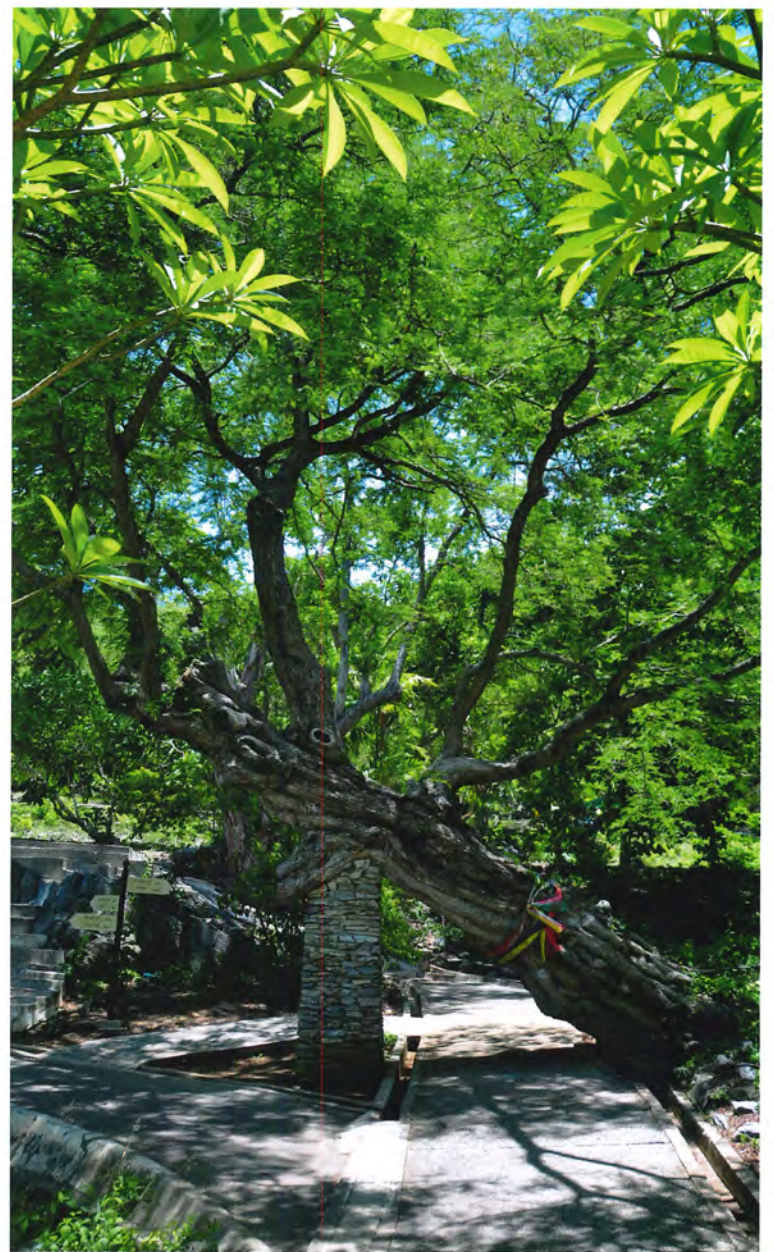
ในการดำเนินงานของโครงการฯ เริ่มต้นจากการสำรวจสภาพทางกายภาพของโครงการโดยละเอียด ซึ่งประกอบไปด้วยที่ตั้งอาคาร ถนน ทางเดิน บันได บ่อน้ำ รางระบายน้ำ น้ำพุ ต้นไม้ และสภาพภูมิทัศน์ปัจจุบัน โดยศึกษาในเรื่องขนาด วัสดุ ลักษณะพื้นผิว ระยะทาง และร่องรอยทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลกำหนดเวลาของการก่อสร้างและการอนุรักษ์ในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อนำไปสู่การออกแบบการปรับปรุง

การปรับปรุงงานภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย การเชื่อมต่อทางเดินต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดจุดชมทิวทัศน์และปรับปรุงลานต่างๆ การทำป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางเดิน ปรับปรุงบ่อน้ำและรางระบายน้ำเดิม รวมทั้งการออกแบบปรับปรุงพรรณไม้และภูมิทัศน์ในจุดต่างๆ ในการออกแบบงานภูมิสถาปัตยกรรมนั้น เน้นการออกแบบให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศและใกล้เคียงกับร่องรอยทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยประกอบไปด้วย ผังแสดงเส้นทางท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ผังงานภูมิสถาปัตยกรรม และงานสถาปัตยกรรมรูปทัศนียภาพสามมิติ

นอกจากนี้ยังมีการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมทั้งกลางวันและกลางคืน ในช่วงเวลาปกติและตามเทศกาลต่างๆ รวมทั้งการศึกษาผลกระทบ ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

สิบปี พิพิธภัณฑสถานพระจุฑาธุชราชฐาน

ผลจากการวิจัยในโครงการฯ ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง พระจุฑาธุชราชฐานในมิติที่หลากหลาย ได้แก่

๑. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงสถาปัตยกรรม ให้มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ให้ใกล้เคียงกับรูปแบบเดิมให้มากที่สุด และต้องใช้วิธีที่เหมาะสม รวมทั้งออกแบบการ ใช้งานอาคารให้เหมาะสม เพื่อช่วยในเรื่องการอนุรักษ์

๒. แนวทางการปรับปรุงและก่อสร้างอาคารเพิ่มเติม ส่วนที่จะสร้างอาคารเพิ่มเติมจะต้องไม่อยู่ในเขตของการอนุรักษ์ และไม่เป็นส่วนในการทำลายคุณค่าของโบราณสถาน

๓. แนวทางการฟื้นฟูและปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรม แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่อนุรักษ์สวนให้เหมือนเช่นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักศึกษาและบุคคลทั่วไป กับอีกส่วนที่ปลูกขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองการใช้งานในปัจจุบัน เช่น การให้ร่มเงา ความสวยงาม เป็นต้น ซึ่งพืชพรรณที่นำมาใช้ควรสอดคล้องกับของเดิม และเป็นพรรณไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ด้วย รวมถึงการฟื้นฟูระบบกักเก็บน้ำ ระบบระบายน้ำของเดิม และสร้างขั้นใหม่

๔. แนวทางการออกแบบระบบสื่อความหมาย เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยว สร้างความเพลิดเพลินขณะเข้าชม ซึ่งช่องทางในการสื่อสารมีทั้งป้าย แผ่นพับ มัลติมีเดีย หรือนิทรรศการ

๕. แนวทางในการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำ จุดบริการด้านการท่องเที่ยวรวมถึงการเข้าถึง เส้นทางเดินชมด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจ ความสะดวกในการท่องเที่ยวมากขึ้น เกิดความประทับใจและสำนึกในการร่วมมือกันอนุรักษ์โบราณสถานสำคัญของชาติเอาไว้

พิพิธภัณฑ์ชลทัศน์สถาน

สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ

บทความโดย พิพิธภัณฑ์ชลทัศน์สถาน

ความเป็นมา

พิพิธภัณฑ์ชลทัศน์สถาน จัดตั้งขึ้นในสมัยที่ รองศาสตราจารย์ ดร. เติมศักดิ์ จารยะพันธุ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ โดยตั้งอยู่ในส่วนของสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลและศูนย์ฝึกนิสิต เกาะสีชัง ซึ่งเป็นสถานที่ดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่างๆ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ผ่านนิทรรศการเกี่ยวกับระบบนิเวศ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติทางทะเลของเกาะสีชัง และเกาะบริวาร รวมทั้งการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยต่างๆ ของอาจารย์และนักวิจัย จึงถือเป็นกิจกรรมบริการวิชาการอันเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ ทั้งเป็นการตอบแทนสังคมและชุมชนเกาะสีชังที่สถาบันฯ ได้ใช้ประโยชน์พื้นที่แห่งนี้มาเป็นเวลานาน ประกอบกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณ พระจุฑาธุชราชฐาน ให้เป็นพิพิธภัณฑ์เชิงประวัติศาสตร์ เพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและเผยแพร่ประวัติความสำคัญของเกาะสีชัง การจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์ชลทัศน์สถาน ขึ้นโดยสถาบันฯ เพื่อให้เป็น พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติทางทะเล จึงเป็นการเติมเต็มกิจกรรมการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านธรรมชาติวิทยาของเกาะสีชัง และทะเลไทย

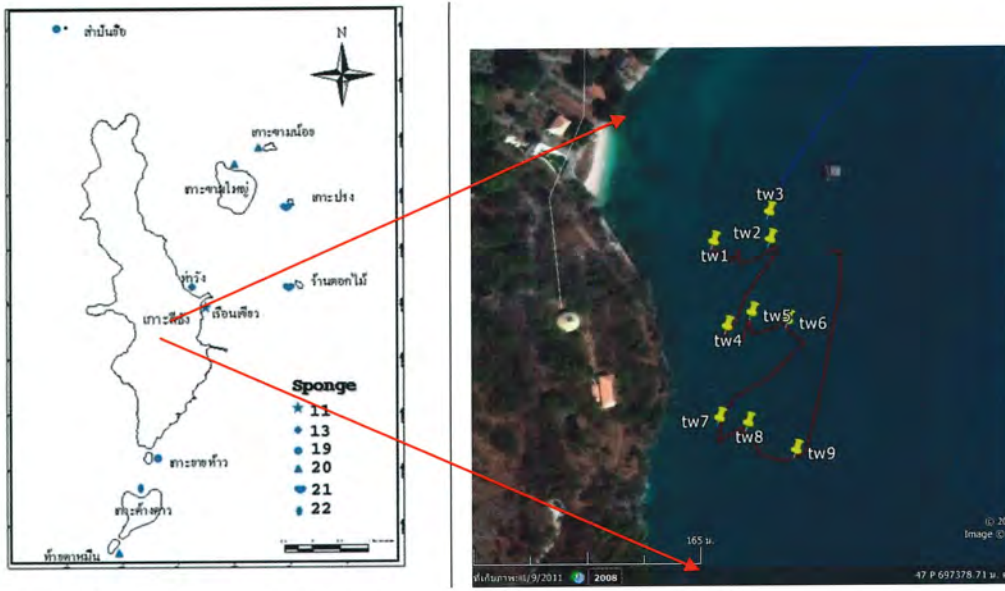
พิพิธภัณฑ์ชลทัศน์สถาน

การดำเนินการเพื่อจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์ชลทัศน์สถาน นั้น สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำได้ใช้อาคารเดิมของสถานีวิจัยฯ เกษะสี่ซัง มาปรับปรุงตกแต่งใหม่ทั้งภายในและภายนอก แต่ยังคงรักษารูปแบบเดิมของอาคารไว้ การปรับปรุงและพัฒนาดังกล่าวอยู่ภายใต้การออกแบบและควบคุมของอาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อความเหมาะสมสวยงามในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวิชาการ สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติทางทะเล ภายในพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงนิทรรศการเพื่อนำเสนอความรู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้รับความรู้และซึมซับถึงธรรมชาติทางทะเลของเกาะสี่ซังได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ได้มีการปรับปรุงบริเวณภายนอกอาคารให้มีความสวยงามสอดคล้องกัน รวมถึงการตกแต่งปรับปรุงพื้นที่ และจัดสวนในบางบริเวณ โดยเฉพาะด้านหน้าของอาคาร เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้เยี่ยมชมและผู้ผ่านไปมา

นิทรรศการภายในอาคาร “ชลทัศน์สถาน”

เน้นงานวิจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ทางทะเลของสถาบันฯ โดยจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล บริเวณหมู่เกาะสีชัง เพื่อเป็นการให้ความรู้ รวมทั้งการปลูกจิตสำนึกให้กับบุคคลทั่วไป ที่ได้มีโอกาสเข้ามาเยี่ยมชม “ชลทัศน์สถาน” แห่งนี้ เกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลในบริเวณดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟู โดยจะต้องตั้งอยู่บนฐานความรู้ที่แท้จริง ซึ่งส่วนหนึ่งจะต้องมาจากงานวิจัยที่มุ่งเน้นการสร้างปัญญานั้นเอง

พื้นที่ศึกษาบริเวณฝั่งตะวันออกของเกาะสิมิลัน (อานูภาพ พานิชผล และ ทิววรรณ ตันทวนิช, 2552)

หน่วยงานต่างๆ ร่วมกันฟื้นฟูปะการัง

ความประทับใจ และซาบซึ้งใจอย่างไม่รู้ลืม

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมุทรศาสตร์ธรรมชาติ เป็นอย่างยิ่งของบุคลากรสถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ ซึ่งได้เข้าร่วมพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานร่วมกับคณะผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ทุกหมู่เหล่าในเกาะสีชังและส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มารอรับเสด็จกันอย่างพร้อมเพรียง นายสมบัติ อินทร์คง นักวิจัยชำนาญการของ สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ ได้เข้าร่วมพิธีดังกล่าว เสด็จถึงความประทับใจในวันนั้นไว้ว่า

“เมื่อพระองค์ท่านทรงทำพิธีเปิด พระจุฬาอุษราชฐาน ที่บริเวณสะพาน อีชฎาค์ เสร็จเรียบร้อยแล้ว สายฝนได้ตกลงมาอย่างหนัก พระองค์ท่านทรง นำความชุ่มฉ่ำมาให้พวกเรา แทบทุกคนจึงยินยอมพร้อมใจกันที่จะตากฝน เพื่อที่จะได้มีโอกาสชื่นชมพระบารมีกันอย่างใกล้ชิด และไม่ยอมที่จะหลบ หลีกไปไหน จึงทำให้ทุกคนเปียกปอนกันไปตามๆ กัน ไม่เว้นแม้แต่ อธิการบดี รองศาสตราจารย์ ดร.อัมย์ชัย สุมิตร

ต่อมาเมื่อได้รับแจ้งจากตำรวจนำขบวนเสด็จว่า เนื่องจากเวลาล่วงเลย มาแล้ว พระองค์ท่านจะเสด็จกลับเลย ขอให้ทุกคนตั้งแถวคอยส่ง เสด็จ ครั้นเมื่อขบวนรถพระที่นั่งเคลื่อนมาถึงบริเวณด้านหน้าพิพิธภัณฑสถาน ทุกคนเตรียมพร้อมส่งเสด็จ แต่แล้วก็เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดขึ้น เนื่องจากรถพระที่นั่งได้หยุดลงและประตูรถเปิดออก และพระองค์ท่านได้เสด็จลงมาให้พวกเราได้ชื่นชมพระบารมี ซึ่งในขณะนั้นทุกคนก็ได้ แต่นั่งและอึ้งกันไปตามๆ กัน เนื่องจากพระองค์ท่านจะทำพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานตามกำหนดการที่ได้วางไว้ โดยพระองค์ท่านได้เสด็จพร้อมด้วย อธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี ๓ เพื่อเยี่ยมชมตามจุดต่างๆ ในบริเวณ ชั้นล่าง และทรงเสด็จขึ้นทอดพระเนตรนิทรรศการชั้นบนด้วย เป็นความปลื้มปิติอย่างหาที่สุดมิได้ และนับเป็นบุญยิ่งที่ได้มีโอกาสชื่นชมพระบารมี อย่างใกล้ชิดเช่นนี้ เรียกว่าเหตุการณ์วันนั้นได้ทำให้ทุกคนซาบซึ้ง และประทับใจจนน้ำตาไหลไปตามๆ กัน ความเห็นดีเห็นชอบทั้งหลาย ที่ร่วมมือ ร่วมใจกันตลอดเวลาที่ผ่านมา ได้มลายหายไปเป็นปลิดทิ้งเลยทีเดียว”

ผลงานเด่น

ปะการังน้ำตื้นชายฝั่งทะเล

ภายในเขตพระจุฬาอุษราชฐาน

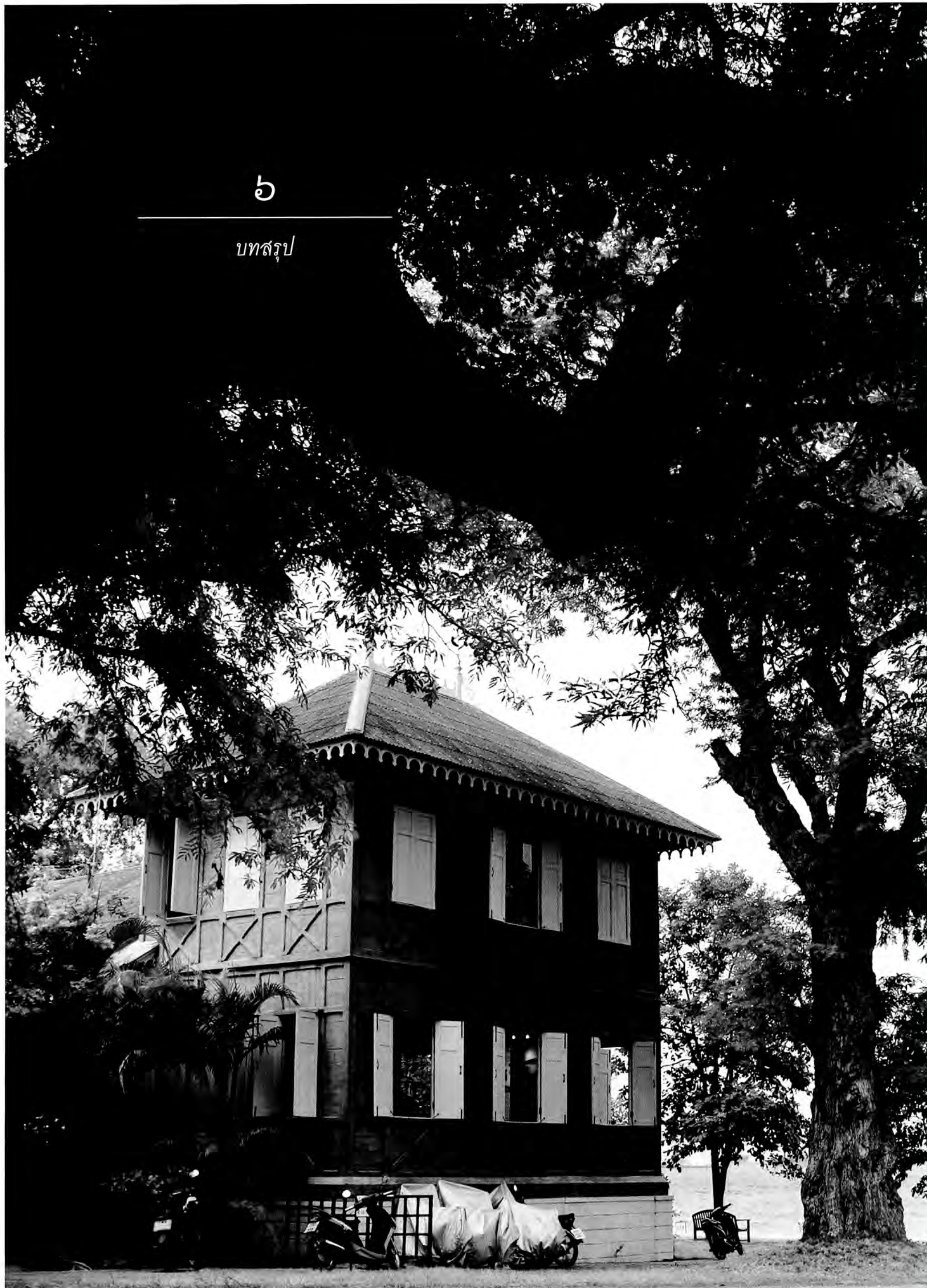
พื้นที่ชายฝั่งตะวันออกของเกาะสีชัง ตั้งแต่แหลมท่าวังถึงหาดทรายหน้าเรือนเขียว ในเขตพระจุฬาอุษราชฐาน เป็นบริเวณที่พบแนวปะการังกระจายอยู่ทั่วไป การศึกษาเบื้องต้นเรื่องรูปแบบ และพื้นที่ปกคลุมของปะการัง บริเวณชายฝั่งเกาะสีชัง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ พบว่า รูปแบบของปะการังบริเวณหาดท่าวัง มี ๔ รูปแบบ คือ ปะการังแบบก้อน แบบแผ่น แบบกิ่งก้าน และแบบกิ่งก้าน โดยปะการังแบบก้อน มีพื้นที่ครอบคลุมมากที่สุด สภาพแนวปะการังบริเวณหาดท่าวัง มีการกระจาย อยู่เป็นหย่อมๆ อยู่ในบริเวณพื้นทรายและหิน เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ครอบคลุม ระหว่างปะการังที่มีชีวิตและปะการังตาย พบว่ามีสัดส่วนสูงถึง ๙:๑ แสดงถึง สภาพของปะการังที่สมบูรณ์ปานกลาง ปะการังที่พบในบริเวณนี้มี ๑๒ ชนิด ได้แก่ ปะการังสมองร่องเล็ก Brain coral (*Leptoriaphrygia* sp.) ปะการัง สมองร่องใหญ่ Large brain coral (*Symphyllia* spp.) ปะการังวงแหวน Ring coral (*Favia* spp.) ปะการังช่องเหลี่ยม Larger star coral (*Favites* spp.) ปะการังรังผึ้ง Honey comb coral (*Goniastrea* spp.) ปะการังเขากวาง Staghorn coral (*Acropora* spp.) ปะการังกาแล็กซี่ Galaxy coral (*Galaxea* spp.) ปะการังโขด Mountain coral (*Porites lutea*) ปะการัง ดอกกะหล่ำ (*Pocillopora* sp.) ปะการังดอกไม้ทะเล Anemone coral (*Goniopora* spp.) ปะการังซอผักกาด Lettuce coral (*Mycidium elephantotus*) และปะการังจาน Disc coral (*Turbinaria peltata*)

ส่วนพื้นที่ชายฝั่งทะเลหน้าเรือนเขียวภายในพระจุฬาอุษราชฐาน เป็นพื้นที่ ที่มีชุมชนปะการังหลายชนิด หากแต่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ประมาณ ๑๐ ปี ที่แล้ว ได้มีการวิจัยเรื่องการย้ายปลูกรูปปะการังบนวัสดุยึดเกาะชนิดต่างๆ เช่น อิฐบล็อก กระเบื้อง เป็นต้น และได้ทดลองนำปะการังเทียมแบบสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ ไปร่องมาวางในพื้นที่ดังกล่าว แต่ขาดการติดตามศึกษาต่อเนื่อง ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ๒๕๕๕ นักวิจัยที่ประจำสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล เกาะสีชัง ได้เริ่มศึกษาสถานภาพปัจจุบันของปะการังในพื้นที่ดังกล่าว โดยเห็นความสำคัญ ของปะการังธรรมชาติในการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และช่วยป้องกันแนว ชายฝั่ง และพื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ศึกษา รูปแบบของ การฟื้นฟูปะการัง อีกทั้งหลังจากการได้มีการสำรวจเบื้องต้นพบว่า บนพื้นที่ปะการัง เทียมเดิมมีปะการังเกิดใหม่หลายชนิด เช่น ปะการังแบบกิ่งก้าน ปะการังก้อน เป็นต้น ทำให้มีความเป็นไปได้ ที่จะทำการฟื้นฟูปะการังในบริเวณดังกล่าวด้วย เทคนิคที่เหมาะสม นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นบนเกาะสีชังเองมีความต้องการให้ สถาบันวิจัยฯ เกาะสีชัง ภายใต้อาณาเขตสถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ช่วยศึกษาและหาแนวทางการฟื้นฟูปะการังรอบเกาะสีชัง โดยจะใช้ พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธิตเริ่มต้นการฟื้นฟูโดยเทคนิคที่เหมาะสม เช่น การย้ายปลูกรูปปะการัง โดยสามารถดำเนินการร่วมกันไปกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ และความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

การดำเนินการต่อไปของสถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ จะต้องเร่งให้ความรู้ ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูปะการังรอบเกาะสีชังและใกล้เคียง โดยจัดทำพื้นที่ สาธิตการฟื้นฟูปะการังโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะสีชัง บริเวณพื้นที่ ชายฝั่งทะเลหน้าเรือนเขียว ภายในพระจุฬาอุษราชฐาน ที่พบปะการังธรรมชาติ และปัจจุบันมีการร่วมมือกันฟื้นฟูรวมถึงการศึกษาวิจัยด้านต่างๆ เกี่ยวกับ ปะการัง รวมถึงการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติในวาระ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “การฟื้นฟูปะการังเกาะสีชัง” เพื่อเป็นแนวทางและคู่มือในการฟื้นฟูปะการังเกาะสีชังต่อไป

๖

บทสรุป

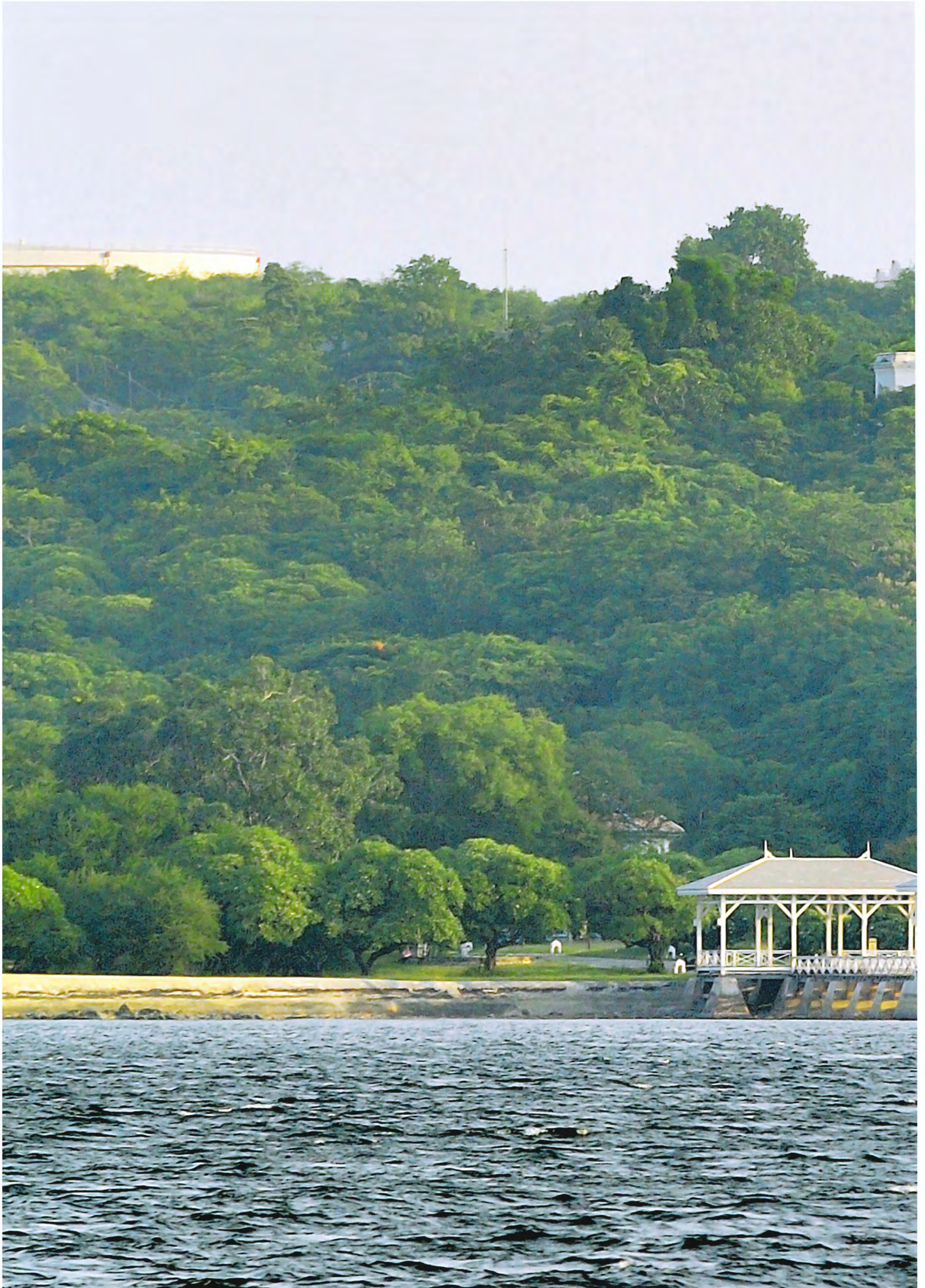
พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ในกาลครั้งหน้า

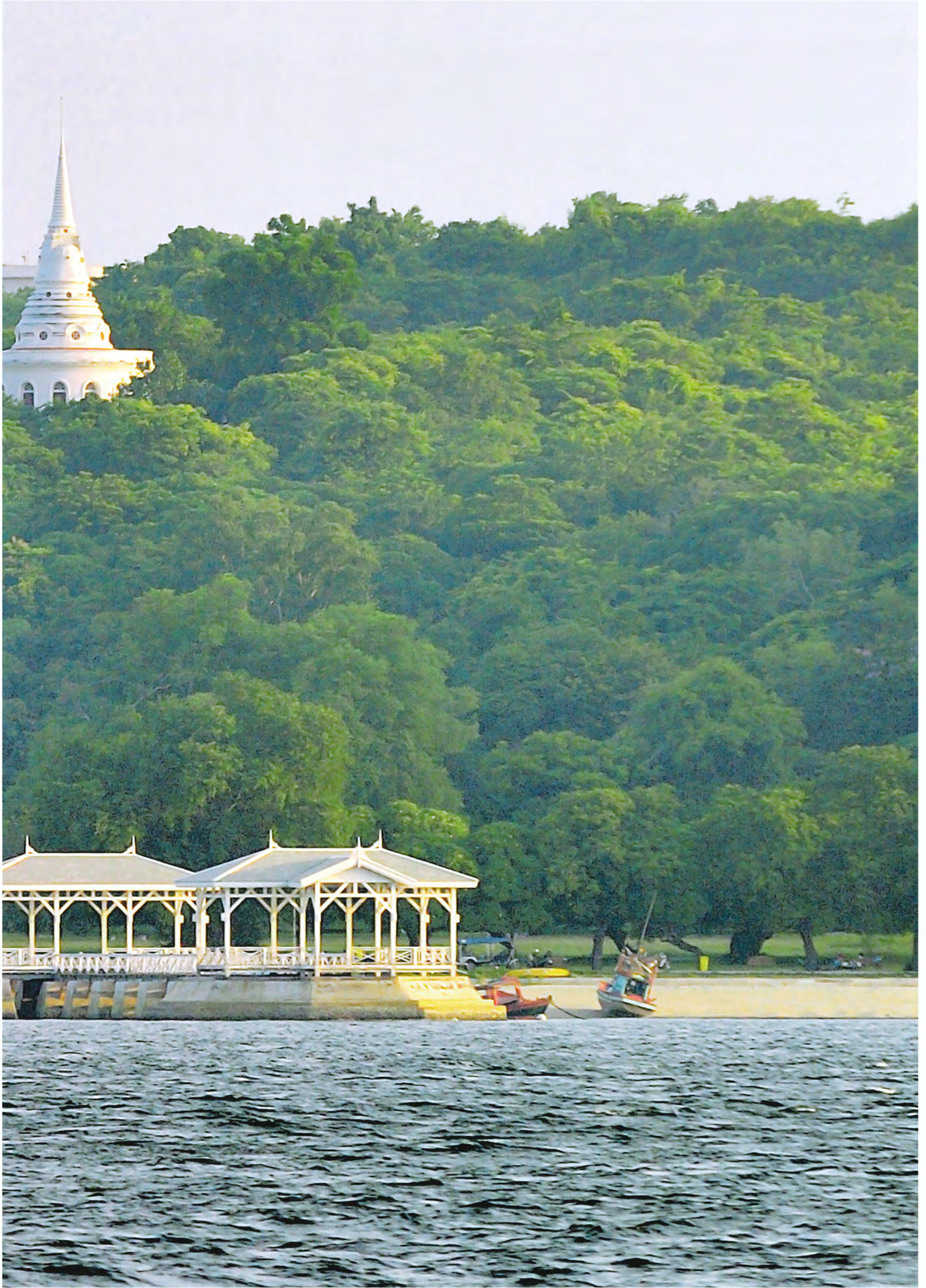

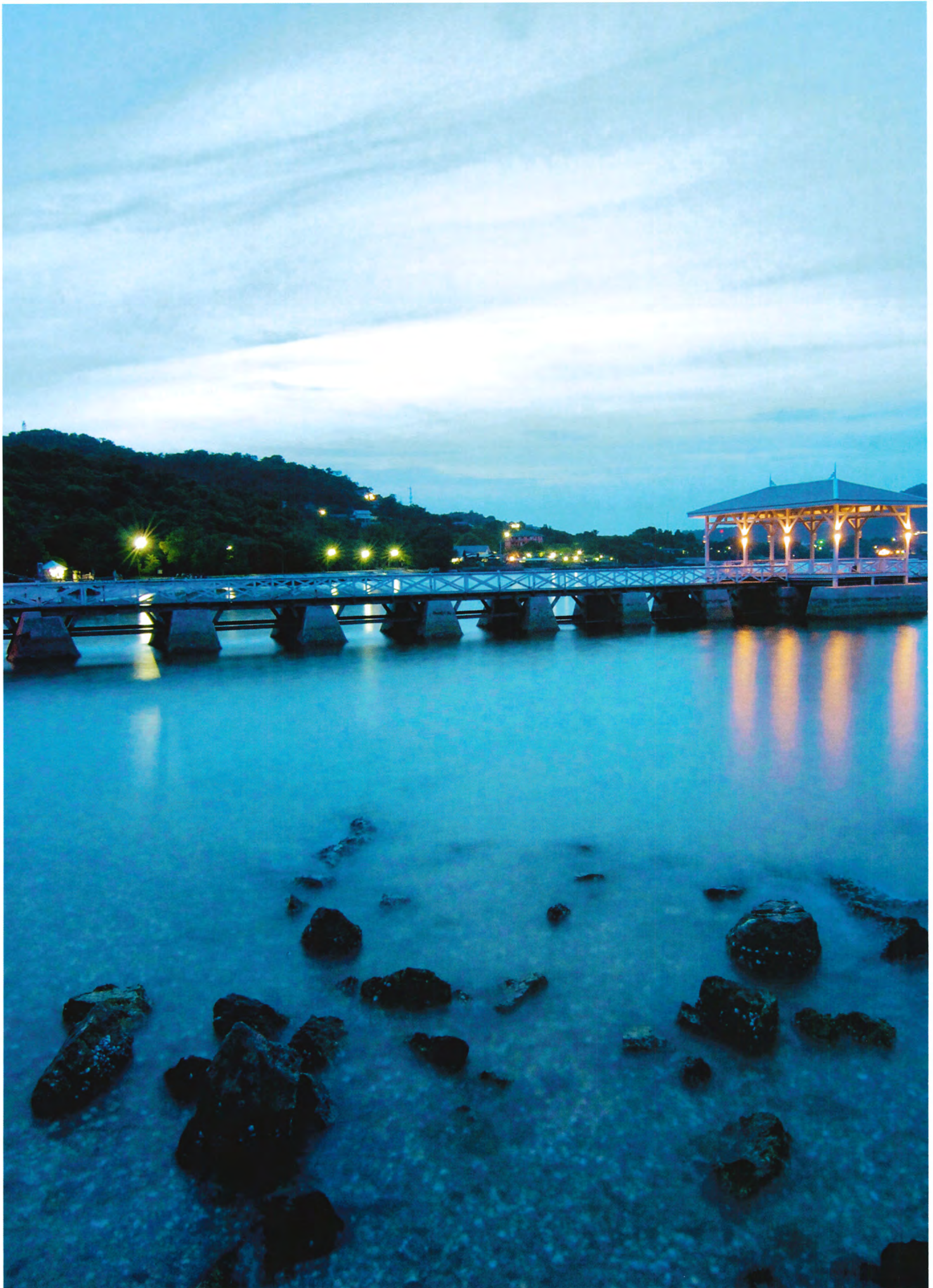
พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ณ เกาะสีชัง จนถึงวันนี้ ถือได้ว่าเกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วน และหลายหน่วยงานที่มีศักยภาพ เช่น กรมศิลปากรที่จัดหางบประมาณ และผู้เชี่ยวชาญในการซ่อมแซมบูรณะ อำเภอและเทศบาลตำบลเกาะสีชัง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ หน่วยงานในท้องถิ่นทุกแห่งที่ร่วมกิจกรรม และประชาชนชาวเกาะสีชัง ที่เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าของแผ่นดินที่อยู่ในถิ่นกำเนิด ทำให้การดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน มีความสมบูรณ์และยั่งยืนขึ้นโดยลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะที่ได้รับเกียรติให้ทำหน้าที่ดูแลทำนุบำรุงรักษา มีความตั้งใจและพร้อมที่จะร่วมมือกับทุกภาคส่วน ใช้งบประมาณ ทรัพยากรบุคคล องค์ความรู้ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ทำให้พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความพร้อม และสมบูรณ์ทั้งลักษณะทางกายภาพ ภูมิทัศน์ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นแหล่งศึกษาของเยาวชน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย นำชื่อเสียงและความชื่นชมมาสู่ผู้เกี่ยวข้อง และเกาะสีชัง ต่อไป

สปี ทิพย์ภรณ์พระจุฑาธุชราชฐาน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวง. โครงการวางแผนพัฒนาทรัพยากร สภาพแวดล้อมชุมชน และการท่องเที่ยวของหมู่เกาะสีชังอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.), ๒๕๔๘.
- ครวชิต ลิขิตเคษาโรจน์ และ คณะ. โครงการรูปแบบที่เหมาะสมของระบบน้ำ ในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.), ๒๕๔๘.
- จามรี อารยานิมิตสกุล และ คณะ. โครงการสำรวจและออกแบบเพื่อพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.), ๒๕๔๘.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะวิศวกรรมศาสตร์. ภาควิชาวิศวกรรมแหล่งน้ำ. หน่วยปฏิบัติการ วิจัยระบบการจัดการแหล่งน้ำ. รายงานการสำรวจภาคสนามเบื้องต้น โครงการรูปแบบที่ เหมาะสมของระบบน้ำในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.), ๒๕๔๗.
- นันทนา อังกินันท์ และ คณะ. รายงานการวิจัยพรรณไม้ในบริเวณพระจุฑาธุชราชฐาน. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.), ๒๕๔๘.
- บัณฑิต จุลาลัย และ พีรศรี โปหาทอง. รายงานการวิจัยเอกสารประวัติศาสตร์พระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- ประเทิน มหาพันธ์. พระจุฑาธุชราชฐาน ณ เกาะสีชัง. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- พรพรรณ พุตระกูล, ชีรชัย กำภู ณ อยุธยา, และชาติ มงคลรัตน์. การสำรวจการใช้ที่ดินของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยบนเกาะสีชังเพื่อเสนอเป็นผังแม่บทเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- Feilden, B.M. and Jokilehto, J. *Management Guidelines for World Heritage Sites*. Rome : (n.p.), 1998.
- Goult, S.M. *Heritage Gardens: Care, Conservation and Management*. London : (n.p.), 1993.

Websites

- <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2433/D/113/5065.PDF>. Retrieved May 2006.
- <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2434/022/189.PDF>. Retrieved July 2007.
- <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2434/022/201.PDF>. Retrieved July 2007.
- <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2434/033/212.PDF>. Retrieved July 2007.
- <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2435/009/59.PDF>. Retrieved July 2007.
- http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2435/010/61_1.PDF. Retrieved June 2008.
- <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2435/022/156.PDF>. Retrieved June 2006.

คณะผู้ถ่ายภาพ

ช่างภาพ

กรรชิต จิตระทาน
 กัลยา รักศิลาปี
 จตุพร คุปตะสิน
 จรัสพล สีนดาวร
 จามรี อาระยานิมิตสกุล
 จิรพงศ์ เหล่าชัยพฤกษ์
 ชันญญ์ อยู่จ้อย
 ชื่นบุญ เตื้อเสถียรพงศ์
 ดวงภรณ์ ชินพัฒน์วานิช
 ธนวิษ คำโสภากา
 นวรัตน์ ไตรลาภวดี
 นัฐพนธ์ โพธิ์ประทีป

นุสรา เงินขาว
 ประพันธ์ ไกรศักดิ์วัฒน์
 ปรีศนีย์ กิจบุญชู
 ปารณ ชำคกุล
 ปุรณภัทสร กิจจินดาวิชัย
 พงศกร เกียรติเสวีวงศ์
 พิพิธภณท์ชลทัศน์สถาน
 พิสิฐ เสนานันท์สกุล
 ภูวไนย พลไชย
 มณฑล บัณฑิตใจ
 ยงยุทธ เสธสุคร
 ววิ โชว์ทะเล
 รัฐชัย โชติโรจน์ผล
 วรพจน์ นิลพัทธ์
 วรณวดี สุขอ้อม
 วัลลภ นิตพนธ์
 วีรยา บัวประดิษฐ

สมบัติ เกตุแก้ว
 สันชัย ลุงรุ่ง
 สุชาติ พรหมสุวรรณ
 สุบิน คุ้มสม
 อลงกรณ์ สุขสิงห์
 อุทัย หวังวัชรพล

หน้า

๑๑๖ , ๑๑๗ , ๑๑๘ , ๑๑๙, ๑๒๒, ๑๒๓, ๑๕๘
 ๗๐
 ๑๑๐, ๑๒๔
 ๑๕๔
 ๘๗
 ปกหลัง
 ๘๒
 ๑๑๒
 ๙๒
 ๓๐, ๙๐
 ๑๓๖
 ปกหน้า, ๑, ๔, ๖, ๒๒, ๒๖, ๓๔, ๔๐, ๔๓, ๔๔, ๔๖,
 ๖๘, ๗๒, ๘๐, ๘๖, ๘๘, ๑๐๐, ๑๒๐, ๑๓๐,
 ๑๓๖, ๑๖๐
 ๑๕๐
 ๖๖
 ๗๔
 ๔๘, ๔๙, ๕๐, ๕๒, ๕๔, ๕๖
 ๑๕๒
 ๑๔
 ๑๔๒, ๑๔๔, ๑๔๖, ๑๔๘, ๑๕๙
 ๑๖, ๑๘
 ๑๒๖, ๑๔๐
 ๑๐๘
 ๗๖
 ๓๖
 ๑๐
 ๒๐
 ๓๘
 ๙๖
 ๘, ๒๘, ๔๒, ๕๘, ๕๙, ๖๐, ๖๑, ๖๒, ๖๓, ๖๕, ๘๔, ๘๖
 ๙๔, ๙๗, ๑๓๒, ๑๓๔, ๑๔๐, ๑๔๘
 ๙๘, ๑๑๔
 ๒ (รองชนะเลิศอันดับ ๒)
 ๖๔, ๗๘
 ๙๕
 ๑๒
 ๑๑๐

คณะทำงานหนังสือ

ليبปี พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล
รองศาสตราจารย์จุมพล รอคคาคี

อธิการบดี
ที่ปรึกษาอธิการบดี

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฉันทวิลาสงศ์
นายกรรชิต จิตระทาน
นางวันดี วรวิร์ รักษาดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พงศกร ยัมสวัสดิ์

ที่ปรึกษาอธิการบดี
ผู้อำนวยการสำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม
ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน
อาจารย์ประจำสาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
พนักงานประจำหอภาพ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
พนักงานประจำหอภาพ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

นางสาวเพ็ญภา วงศ์สวัสดิ์
นางสาววีรยา บัวประดิษฐ

งานวิจัยต้นฉบับ

รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล

โครงการสำรวจและออกแบบเพื่อพัฒนาพระจุฑาธุชราชฐาน

รองศาสตราจารย์ นันทนา อังกินันท์

เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี : รายงานฉบับสมบูรณ์

พรรณไม้ในบริเวณพระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง

จังหวัดชลบุรี : รายงานฉบับสมบูรณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรชิต จิติตเดชาโรจน์

โครงการรูปแบบที่เหมาะสมของระบบน้ำในเขต

พระจุฑาธุชราชฐาน อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี

บันทึกความเปลี่ยนแปลงของสวนและต้นไม้ในรอบปี

: พระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง

อาจารย์ปารณ ช่างกุล

ออกแบบและจัดทำรูปเล่ม

นายอชิโชค พิมพ์วิริยะกุล

นิสิตเก่าภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

